

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 75.

Onsdagen den 12 maj, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna nr 253 av herr *Gustafsson* i Bränsta och nr 254 av herr *Norman m. fl.*; och hänvisades därvid den förra motionen till bevillningsutskottet samt den senare till statsutskottet.

§ 2.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts härpå föredragna utlåtande nr 11 bordlades åter.

§ 3.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 75, i *Ang. lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.* anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 147 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor jämte en i ämnet väckt motion.

I punkten 147 under åttonde huvudtiteln av den till riksdagen den 14 januari 1915 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:tt föreslagit riksdagen att höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp. 16,400,000 kronor, till 16,700,000 kronor eller med 300,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Pålsson* väckt motion, nr 102, däri hemställts, att riksdagen ville för år 1916 på extra stat upptaga ett förslagsanslag av 964,000 kronor att enligt av lärarlönenämnden föreslagna grunder utgå i form av familjelönetillägg åt folkskollärare och folkskolläraryrinnor.

med 200 kronor åt den som hade ett eget barn under 21 år att försörja.

Ang. lönetill-
skott åt lärare
vid folkskolor
och småskolor.
(Forts.)

med 400 kronor åt den som hade 3 egna barn under 21 år att försörja, samt
med 600 kronor åt den som hade 5 egna barn under 21 år att försörja,
ävensom att anslaget måtte helt utgå av statsmedel.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 16,400,000 kronor, till 16,700,000 kronor eller med 300,000 kronor;

b) att riksdagen, med anledning av herr Pålssons ovanberörda motion, måtte för beredande under år 1916 av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor på extra stat för år 1916 anvisa ett förslagsanslag av 750,000 kronor, att utgå enligt följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga:

1) Delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen tillkommer den, som vid ingången av år 1916 är anställd i egenskap av ordinarie lärare vid folkskola eller ock såsom biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder; dock att sådan delaktighet icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever, ej heller biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola eller lärare vid småskola, vilken vikarierar för tjänstledig lärare.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår med 250 kronor för ordinarie lärare vid folkskola och med 150 kronor för biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola.

3) Den tillfälliga löneförbättringen utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen vid tjänsten.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Swartz, O. Jonsson, Strömberg, Ekelund, J. Nilsson, greve Posse, Widell, Persson* i Stallerhult och *Odqvist*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen — — — — — 300,000 kronor; och

b) att herr Pålssons ifrågavarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Sedan *mom. b)* härfpå föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Persson i Stallerhult, som anförde: Herr talman! På de skäl, som äro anförda i den av herr Swartz m. fl. avgivna re-

servationen, ber jag att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Ang. lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

(Forts.)

Vidare yttrade

Herr Pålsson: Herr talman, mina herrar! Då lärarlönenämnden i slutet av förra året avgav sitt utlåtande i denna fråga, väckte det troligen runt omkring ute i landet stor uppmärksamhet. Man skulle ju då — menade man — få tillfälle att ge dessa lärare — vitt spridda kring hela landet — bättre löneförmåner än den mycket låga avlöning, som de haft under en hel del år. Men samtidigt som denna glädjande tanke trängde sig på en, fick man även se denna fråga från en annan sida, nämligen den sidan: huru skall detta egentligen kunna ske under det nuvarande ekonomiska läget i Sverige? Det var då ganska klart då man såg på det ekonomiska nödläge, som för närvarande råder, att det icke skulle bli lätt att få igenom denna lönereglring. Det är ju ändå så, att denna omfattar ett betydande antal människor, och att det är högst avsevärda summor, som skulle komma på utgiftssidan i och med denna lönereglring. Det är sålunda nästan omöjligt att i det närvarande ögonblicket kunna se, när man skall kunna få igenom denna lönereglring i dess helhet.

Jag tänkte då, att man möjligtvis skulle kunna få denna fråga ordnad för de mest betungade inom lärarkåren. Huru svårt, menade jag, än detta nödläge är för de allra flesta av skollärarna, kan man dock gradera detta nödläge olika. Detta kan man göra, därför att det ju finns de som ha familjer att underhålla. Att dessa ha en svår ställning, måste man erkänna. Fastän nödläget kan vara svårt för de flesta, ha dock dessa en sämre ställning än de, som icke ha familj att underhålla. Jag tänkte mig då den möjligheten att bereda hjälp åt dessa genom att rycka lös den avdelning av lärarlönenämndens förslag, som behandlar frågan om familjelönetillägg; och det är just detta, som jag lösryckt och framlagt för riksdagen i den förhoppningen, att riksdagen skulle behärta den goda tanken, och att man möjligtvis skulle kunna bereda något lönetillskott åt alla dem, som genom familjeunderhåll äro allra sämst ställda. Jag har då framlagt detta förslag i den s. k. behovsprincipens anda. Nu har emellertid statsutskottet tagit avstånd från denna äskädning på det sättet att utskottet har sagt: »Utskottet vill till slut med styrka betona, att genom ett bifall till här föreliggande framställning utskottet i intet avseende tagit ståndpunkt till den viktiga frågan, huruvida en kommande lönereglring för folkskollärarkåren skall i någon mån byggas på principen om särskilda lönetillägg för familjeförsörjare eller icke, utan står detta spörsmål för utskottets vidkommande fullständigt öppet och oavgjort». Här har således statsutskottet tagit avstånd ifrån denna tanke, och ingen bör följaktligen vara rädd för att gå med på utskottets förslag i tanke att han därmed binder sig för den s. k. behovsprincipen. Nu har jag — det vill

Ang. lönetill-
skott åt lärare
vid folkskolor
och småskolor.

(Forts.)

jag gärna erkänna — en annan åsikt i denna fråga, och min åsikt är den, att behovsprincipen kommer en gång att genomföras inom alla lönetagarklasser; men det är, som sagt, icke fråga om den saken i dag. Jag har likväl ändå tänkt att deklarerera min åsikt i denna fråga.

Lön anses ju vara löntagarens rätt att för sitt arbete fordra underhåll icke endast för sig själv utan även för sin familj. Denna rätt är alldeles klar. Därför torde det bli va svårt för icke-familjeförsörjare att bevisa sin förmenta rätt att av det, som familjeförsörjaren behöver för sin familj, särskilt om den är talrik, tillägna sig den del, som de sålunda icke behöva. De göra visserligen gällande, att lönen är betalning för arbete och intet annat. Men då de icke kunna uppvisa någon norm för lönen mått, såvida de icke hålla sig till de behov, lönen skall tillfredsställa, så kunna de inte komma ifrån att, när rättvisan fordrar »lika lön för lika arbete», så består den »lika lönen» i lika behovs tillfredsställande, icke i en nominellt lika penningssumma, som kan ge den icke-familjeförsörjande tillfredsställande utom av existensbehov även kulturbehov och överflödsbehov men åt den familjeförsörjande knappast tillfredsställande av de nödvändiga existensbehoven. Rättvisan ligger icke i likhetstecknet mellan siffror utan i den lika grad, varmed de, som hava samma utbildning och sköta samma tjänst, kunna tillfredsställa samma materiella och kulturella behov. Och för detta likställande behöver naturligtvis familjeförsörjaren högre lön än icke-familjeförsörjaren.

Den gamla löneprincipen, »lika lön för lika arbete», uttryckt i siffror, måste vika för den förnuftigare principen, uttryckt av filosofen C. J. Boström: löntagaren har rätt och sin familj. En löneroglering, som i sig fortfarande innefattar den gamla principen, lika lön för ogifta och familjefäder, premierar celibat, barnlöshet och barnantalets inskränkning. Skola framtida lönerogleringar berövas sin skadliga verkan i detta avseende, är enda medlet att genom familjelönetillägg göra familjebildandet ekonomiskt fördelaktigt i stället för ekonomiskt avskräckande, och staten får icke genom sina lönerogleringar motverka det syftemål till ökad äktenskapsfrekvens och nativitet, den annars i eget intresse fullföljer.

Familjelönetillägget är ingen nyhet hos vår södra granne. Det finns redan i Tyskland, och det kommer säkert att en gång framföras och beviljas även hos oss. Det synes i Tyskland vara kommunerna, som börjat. Systemet med familjelönetillägg har i Tysklands städer vunnit stor utbredning vid avlöandet av deras tjänstemän och kommunalarbetare. I Crefeld ha stadsfullmäktige redan 1907 upptagit i staten ett belopp av 22,000 mark för utanordnande av familjetillägg till tjänstemän. År 1909 utsträcktes systemet till stadens arbetare. Från sitt femte tjänstår erhålla dessa ett lönetillägg av 4 mark i månaden, när de hava ett och två barn. 8 mark i månaden för tre och fyra barn samt 12 mark i månadens, om de hava flera barn. I Frankfurt am

Main utgå hyresbidrag, avpassade efter barnantalet, till stadens gifta arbetare sedan 1905. Sedan den 1 juni 1908 äro dessa bestämda till 60 mark årligen för ett å två barn, 120 mark årligen för tre å fyra barn, 180 mark årligen för fem å sex barn, 240 mark årligen för sju barn och med en åldersgräns av 16 år. Arbetare med barn erhålla sedan 1909 en daglön av 3:80 mark och arbetare utan barn en daglön av 3:50 mark. I Mainz utgå familjelönstillägg enligt beslut av den 12 december 1906. Förutsättningen är stadigvarande anställning i stadens tjäns minst ett år. Familjelönstillägget utgör 1:50 mark i veckan för gift arbetare med ett å två barn under 16 år, 1:75 mark i veckan för tre å fyra barn och 2 mark i veckan för fem eller flera barn. Ogifta arbetare, vilka äro enda försörjare av fader eller moder, få 1:80 mark i veckan i tillägg. I Charlottenburg infördes familjelönstillägget 1909 med: för fyra barn 150 mark om året, för fem barn 10% av arbetslönen, minst 150 högst 300 mark, och för sex barn 15% av lönen, högst 450 mark. Familjelönstillägget utgår ej till den, som är taxerad till 7,500 mark årlig inkomst eller däröver. Men listan är betydligt längre. I Halberstadt, Hamborn, Hanau, Mülhausen, Schöneburg, Coblenz, Danzig, Dresden, Düsseldorf, Elberfeld, Königsberg, Quedlinburg, Steglitz, Trier, Ulm, Wilmersdorf, Strassburg, Borbeck, Bielefeld, Darmstadt, Dülken, Rheim, Stendal, Tilsit, Nürnberg, Wiesbaden m. fl.

Ang. lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.
(Forts.)

Utvecklingen går således mot behovsprincipens seger. Man skall vara blind för att ej se detta. Det är således en föregångsroll, som skulle tillfalla den svenska folkskollärarkåren, när lärarlönenämndens förslag en gång antages. Men även i den svenska fackföreningsrörelsen har man redan måst tillgripa behovsprincipen vid utdelandet av understöd vid arbetsstrider, i det att familjeförsörjare få mer än icke-familjeförsörjare.

Nu är detta, som sagt, min personliga åsikt i denna fråga, som jag deklarerat. På sätt och vis hör denna sak icke till dagens diskussion, då ju statsutskottet redan tagit avstånd ifrån densamma, men jag anser, att, då jag motionerat särskilt i denna fråga, borde jag i alla fall deklarerat min åsikt.

Nu har en reservation avgivits av en del högerledamöter i statsutskottet, och deras avslagsyrkande går ju ut på att den ifrågasvarande utredningen icke kan sägas vara slutförd, när samtliga öfver lärarlönenämndens förslag från vederbörande myndigheter införade yttranden, enligt vad utskottet inhämtat, icke ännu inkommit till Kungl. Maj:t. Vid sådant förhållande har utskottet ansett det mindre välbetänkt att biträda en av enskild motionär gjord framställning som innebär ett insläende på en i löneavseende ny och oprövad princip i detta fall. Ja, naturligtvis är det så, att ännu icke alla yttranden inkommit till Kungl. Maj:t i denna fråga. Men huru ofta ha vi icke givit tillfälliga löneförbättringar i andra verk utan att utredning därom varit slutförd? Jag vill endast påminna om länsmännen, som i många år gingo med 1,000-kronorstillägget. Det är ungefär samma sak, som det nu är fråga

Ang. lönestillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

(Forts.)

om. Och så har det varit upprepade gånger. Vore man i detta ekonomiska trångmål säker på att lärarlönenämndens förslag skulle kunna bringas fram redan till nästa år, skulle naturligtvis ett avslagsyrkande kunna byggas därpå; men jag tror icke, att någon av dem, som ha något större ansvar i denna kammare, vågar stiga upp och försäkra att exempelvis redan nästa år skulle den ekonomiska situationen vara sådan, att vi skulle kunna bevilja, vad lärarlönenämnden föreslår. Då sålunda framtidsutsikterna i detta fall äro sådana, att det säkert dröjer ett år kanske längre, innan denna lönereglering kan föreligga, vågar jag verkligen vädja till kammarens goda hjärta, då det nu är möjligt att hjälpa dem, som man kan säga, äro de mest betungade, att kammaren låter sitt goda hjärta få råda och följer statsutskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Hamilton: Herr talman! Den förste aktade talarens korta yttrande uppkallade mig. Jag finner i likhet med honom, att man icke behöver vara mångordig i detta ärende, enär för mig ligger ett bifall till utskottets förslag så fullständigt klart, att jag anser, mig ej behöva spilla många ord därpå. Knappast någon tjänstemannakår i vårt land, har ett så maktpåliggande arbete att utföra som vår folkskollärarkår, ty det beror på det sätt, varpå den fyller sin uppgift, vilket mått av kunskaper och bildning vara 800,000 folkskolbarn skola medföra, när de gå ut i livets arbete. Näst hemmet har folkskolan, det största inflytandet på ungdomens utveckling, och därför är det av ej ringa betydelse att i de allra bästa händer lägga ledningen av ungdomen inom skolan. Man måste försöka att till folkskollärare skaffa män och kvinnor, som stå högt på såväl intelligensens som moralens område, och för att binda sådana vid skolan är det nödvändigt, att man ger dem en avlöning, på vilken de något så när kunna livnära sig. Få statstjänare äro så illa avlönade som våra folkskollärare, och i vissa fall närma sig deras löner nära nog grovarbetarnas avlöningsförhållanden, detta oaktat folkskollärarna ha en ganska lång studietid, den omfattar ju ett fyratal år. Det är blott en tidsfråga, när en fullständig omreglering av folkskollärarnas löner måste komma till stånd. Det förslag, som nu är framställt av statsutskottet, är emellertid en tillfällig lösning av frågan, som avhjälpes de svåraste missförhållandena, nämligen svårigheten för de folkskollärare, som ha barn att uppfostra.

Herr talman, med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Ekerot: Herr talman! Jag skulle vilja till detta statsutskottets utlåtande knyta några erinringar.

Statsutskottet har, såvitt jag kan se, här slagit in på en väg beträffande lönstilläggen, att den kan anses innebära ett fastslående av en ny princip. Vi veta, att principen för tilldelande av särskilda lönestillskott åt familjeförsörjare är mycket omdebatterad.

För min del ställer jag mig icke helt avvisande till densamma, men jag anser, att den bör underkastas en mera noggrann prövning än som i detta sammanhang kan bliva fallet. Jag är liksom de föregående talarna på det klara med, att våra folkskollärare och även småskollärare på många håll, framför allt på landsbygden, äro alltför lågt avlönade och äro i stort behov av den hjälp, som genom det belopp varom här är fråga kan givas dem. Men jag är inte nöjd med att man för lärare, som har minst ett barn under 18 år, fastslår lönetillägg: för ordinarie lärare vid folkskola av 250 kronor och för övriga lärare av 150 kr., utan jag anser, att om riksdagen beviljar ifrågavarande anslag, vilket jag livligt förordar, man sedan bör lägga saken i Kungl. Maj:ts band. Det kan hända, att även där det icke finnes barn att försörja, det kan finnas behov och stora behov att fylla. Det kan exempelvis hända, att en folkskollärare har gamla föräldrar att försörja eller några syskon, som han måste hjälpa, och att sålunda beaktansvärda behov förefinnas även för ogift lärare. Kungl. Maj:t bör sålunda ha fria händer. Detta hindrar dock icke, att Kungl. Maj:t vid fördelningen av detta belopp, 750,000 kr., kan i huvudsak följa vad utskottet här har föreslagit. Vad jag vänder mig emot är sålunda endast, att riksdagen nu skall slå in på den föreslagna vägen, då jag anser, att den bör ställa principfrågan på framtiden. Visserligen har utskottet självt tagit avstånd från principfrågan i sista delen av sitt utlåtande, men jag vill framhålla, att om man skriver ett och handlar däremot, blir det handlingen, som blir bestående, och jag är övertygad om att beslutet, om det blir i enlighet med statsutskottets förslag, blir återopat framdeles, och det är som sagt icke skäl till att nu i dag fastslå denna princip, även om den framdeles efter grundlig utredning kan befinnas vara lämplig.

Herr talman, jag ber att få yrka, att punkt 2 erhåller följande lydelse: »Att riksdagen med anledning av herr Pålssons ovanberörda motion må för beredande under år 1916 av tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid folk- och småskolor på extra stat för år 1916 anvisa ett förslagsanslag av 750,000 kr. med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som befinnas erforderliga, och vidare, att de följande punkterna måtte utgå.

I detta anförande instämde herrar *Westman, Lemke, Olsson* i Berg. *Hellberg* i Ljungskile. *Olsson* i Blädinge. *Nilsson* i Bonarp. *Andersson* i Resebo. *Nilsson* i Linnäs. *Eurén, Westerström, Berg* i Staby. *Johanson* i Huskvarna. *Jonsson* i Hökhult. *Gabrielsson, Svensson* i Kompersmåla. *Andersson* i Knäppinge. *Svensson* i Torlarp. *Larsson* i Bondarve. *Rydén* i Klosterbergane. *Pettersson* i Vråtsered. *Lorentzon, Welin, Gustafson* i Kasenberg. *Gustafsson* i Brånsta. *Gustafsson* i Örebro. *Zelahn* och *Lundblad*.

Herr *Rydén* i Malmö: Jag kan för min del icke annat än känna mig glad över det intresse för själva saken, som tog sig

Ang. lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.
(Forts.)

Ang. lönestillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

(Forts.)

uttryck i den närmast föregående ärade talarens yttrande, och ännu mer över de instämmanden, som följde från det partis sida. som han tillhör. Det synes mig emellertid alldeles omöjligt, att kammaren bifaller det av honom framställda yrkandet. Det skulle väl, höll jag på att säga, nästan smaka någonting utav ett icke konstitutionellt ordnat land, ifall man ginge tillväga på det sättet, att riksdagen beviljade en klumpsumma — av till på köpet förslagsanslags natur — och gäve Kungl. Maj:t fullmakt att efter grunder, som Kungl. Maj:t själv kan spekulera ut, handskas med detta belopp. Jag tror knappast, att man skulle kunna söka en motsvarighet till ett sådant riksdagsbeslut i vår riksdagshistoria. Det ligger väl i sakens natur, att den statsmakt, som beviljar medlen, också bestämmer efter vilka grunder dessa medel skola utgå. Det intresse för saken, som visade sig i den föregående talarens anförande, har salunda icke funnit en lycklig utformning i det yrkande, som framställdes av talaren ifråga.

Jag medger, att det är synnerligen stora svarigheter som möta här, likasom vid alla tillfällen, när det gäller att åstadkomma provisoriska löneregleringar, allra helst när man som i detta fall icke kan ge alla — om vi skulle ge ett skäligen lönestillskott åt alla, skulle det komma att gå på tre à fyra miljoner kronor eller något sådant, och det veta vi litet var, att det kan man inte under nuvarande finansiella situation åstadkomma — utan salunda måste göra en begränsning, det är synnerligen svårt säger jag, att kunna finna en sådan grund för fördelningen av anslaget, att den blir i alla avseenden rättvis. Och jag har använt mera tid på att försöka tänka ut ett förslag i detta fall, mot vilket inga invändningar skulle kunna göras, än på kanske något annat ärende, som varit föremål för behandling på den avdelning inom statsutskottet, som jag tillhör. Jag har för min del icke kunnat utfinna något förslag, som kommer rättvisan närmare än detta, när man, som jag nyss sade, av finansiella skäl ej kan ge alla. Jag vill icke säga, att man med detsamma når full rättvisa; det är givet att det blir fall, som borde ha varit med, men som icke komma med, liksom även enstaka fall komma med, där understöd icke behövt ifrågakomma. Men dylika svarigheter komma nog att vidlåda varje förslag, som utarbetas på detta område, så länge som man icke kan gå på den linjen, att man ger åt alla. Jag tvekar icke för min del att uttala den uppfattningen, att statsutskottets nu föreliggande förslag kommer rättvisan så nära, som man här kan komma, då man icke gör en definitiv, alla omfattande lönereglering utan måste röra sig med ett begränsat totalbelopp.

Vad jag här särskilt vill framhålla är, att jag tror, att de betänkligheter, som herr Ekerot här gav uttryck åt, då han sade, att riksdagen genom att bifalla detta förslag, toge ståndpunkt i själva principfrågan, måste vara icke blott överdrivna, utan alldeles ogrundade. Så länge jag varit med i statsutskottet, kan jag icke minnas, att statsutskottet någonsin har starkare garderat sig mot alla konsekvenser, än vad det gjort i detta utlåtande. Ut-

skottet skriver ju här: »Utskottet vill till slut med styrka betona, att genom ett bifall till här föreliggande framställning utskottet i intet avseende tagit ståndpunkt till den viktiga frågan, huruvida en kommande lönereglering för folkskollärarkåren skall i någon mån byggas på principen om särskilda lönstillägg för familjeförsörjare eller icke, utan står detta spörsmål för utskottets vidkommande fullständigt öppet och oavgjort.» Jag vågar säga, att om andra kammaren beslutar i enlighet med utskottets förslag ha vi så fria händer, som man över huvud taget kan ha, då man på detta sätt garderat sig mot alla invändningar.

Ang. lönestillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.
(Forts.)

Jag vill nämna, att inom den partigrupp, som jag tillhör, äro meningarna angående själva den fråga, det här gäller, mycket delade och odeciderade, och jag har personligen icke fattat någon absolut definitiv ståndpunkt till själva principfrågan, som här föreligger. Men nog har man rätt allmänt haft den känslan, att så tydligt och starkt, som utskottet här skrivit, borde varje farhåga kunna anses undanröjd.

Jag tror således, herr talman, att om man vill komma till något resultat i detta fall, bör man följa utskottet. Jag kan här icke gå med på det yrkande, som nyss framställdes, då ett bifall till detsamma skulle innebära, att riksdagen avhänder sig sin bestämmanderätt i denna fråga, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets föreliggande hemställan.

Med herr Rydén i Malmö förenade sig herrar vice talmannen *D. Persson* och *Ström*.

Herr Sommelius: Jag har för min del den uppfattningen, att det yrkande, som herr Ekerot här framställt, icke kan lösa frågan på ett mera tillfredsställande sätt, än vad utskottets förslag gör. Jag tror tvärtom, att därest vi bifalla herr Ekerots yrkande, Kungl. Maj:t skulle få mycket stora svårigheter att, såsom just motionären velat, hjälpa dem, som äro mest i behov av hjälp. Då jag, liksom den föregående ärade talaren, finner, att utskottet här inlagt en tillräckligt kraftig reservation mot varje principtagande i detta avseende, anser jag, att man mycket väl kan gå med på utskottets hemställan. Jag tror, att vi i annat fall, d. v. s. om vi här bifalla det yrkande, som nyss framstälts av herr Ekerot, förtaga den goda viljan och syftet med motionen, nämligen att i detta fall verkligen bispringa dem, som äro i behov av hjälp.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Åkerlind*, *Thore* och *Vahlquist*.

Herr Henrikson: Då jag står i begrepp att avgiva min röst i denna fråga kan jag icke underlåta att biträda utskottets hemställan; men det får jag dock säga, att icke är det med någon vidare entusiasm som jag det gör. Jag tycker nämligen, att de

Ang. lönatill-
skott åt lärare
vid folkskolor
och småskolor.

(Forts.)

ogifta folkskollärarna alltför mycket skjutas å sido. Man skulle nästan kunna tro, att det är herr Johansson i Brånalt, som dikterat utskottets utlåtande; ty här framträder ju oförtydligt hans ungarlsskatt. Jag får dock säga, att herr Johanssons motion om ungarlsskatt tilltalade mig mera, ty han ville ha ungarlsskatt i allmänhet, men här är endast fråga om att införa sådan skatt för en viss samhällsklass, nämligen folkskollärarkåren, och det kan väl ifrågasättas, om det kan vara riktigt.

Bland dem som ägna sig åt folkskolläraryrket, är det väl många, som komma från obemedlade hem, och många komma väl också från mera välsituerade hem. Dessa senare äro då kanske i den lyckliga ställning, att de slippa skuldsätta sig för sina studier och de bli därför naturligtvis i tillfälle att tidigare sätta bo och bilda familj; andra kanske just genom äktenskap bli i tillfälle att skapa sig en god ekonomisk ställning. Dessa som ha varit nog lyckliga att få bilda familj skulle nu få lönatillägg, under det att de, som kommit från obemedlade hem och fått skuldsätta sig för en 2- å 3,000 kronor — detta är icke ovanligt, jag känner flera sådana fall — och som kanske anse sig skyldiga att först amortera litet på sina skulder, innan de våga gifva sig, skulle icke erhålla något lönatillägg alls. Jag kan icke finna annat än att de ogifta folkskollärarna här blivut alltför styvmoderligt behandlade.

Jag kan dock, herr talman, som frågan nu ligger, här icke göra något annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! I motsats till den siste ärade talaren får jag säga, att det är med stor entusiasm som jag går med på det föreliggande förslaget. Jag betraktar nämligen detta såsom en tillfällig lösning av denna fråga och en förbättring av de förhållanden, som för närvarande råda i detta avseende. Det är två saker, som vi alla äro överens om och som ingen av motståndarna har vågat säga emot, nämligen att det för det första är behöfligt att hjälpa familjeförsörjarna inom folkskollärarkåren, och för det andra, att lönerregleringen för denna kår icke kan komma år 1916 och troligen icke heller 1917. Då man tar i betraktande den viktiga funktion, som denna kår har för samhället, gäller det ju för samhället att se till, att denna kår icke står i sådan ställning, att den blir knotande och missnöjd. Det är en mycket viktig faktor att ta med i räkningen för den kår, som skall fostra det unga Sverige, att den icke intar en knotande och missnöjd hållning till samhället, utan att man försöker giva dessa människor en sådan ekonomisk ställning, att de och deras familjer få en någorlunda draglig tillvaro.

Nu säger den siste ärade talaren här, att det finnes många, vilka gå in på denna bana, som ha penningmedel och slippa skuldsätta sig. Jag tror dock, att dessa höra till undantagsfallen och att man, om man undersöker saken, skall finna, att i regel ha de, som söka sig in på denna bana, utgått från mera fattiga jordbrukare- eller tjänstemannahem. Om man tänker sig den skuldsätt-

ning, som behövs för denna lärarutbildning, uppgå till 3,000 kronor och att denna skuld skall amorteras på 20 år, så gör det 150 kronor om året i amortering och 150 kronor i ränta; när så pensionsbidraget nära 100 kronor här tilläggas äro vi uppe i 400 kronor, och därtill komma skatt och annat sådant, så att det blir icke så värst mycket kvar. Visserligen få de nu en hjälp i sina inkomster såsom undervisare i slöjd och möjligen i vissa fall såsom lärare i aftonskola, men i stort sett kan man säga, att de som måste betala studieskulder under sin första lärarperiod, nödgas leva på 600 kronor om året, och vi måste förstå, att det är omöjligt för en lärare med familj att kunna reda sig på detta.

För övrigt tror jag icke, att man skall behöva fortsätta debatten eller vara mångordig, ty litet var äro vi nog på det klara med huru vi skola rösta i denna fråga.

Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Då så många av kammarens ledamöter från det parti, som jag tillhör, här instämt med herr Ekerot, kan det ju tyckas, som om jag nu borde återtaga det yrkande, jag förut framställt, men jag skall dock icke så göra, ty jag fäster mig icke vid, från vilket håll instämmandena i vare sig den ena eller andra riktningen komma. Reserverna ha ju erkänt, att en snar lönereglering för folkskollärarkåren är påkallad, så att folkskollärarna få högre avlöning, än vad de för närvarande ha, och vi ha i reservationen antytt, att detta icke bör få dröja med denna lönereglering. Den invändning, som gjorts mot motionen och utskottets förslag, är, att man där slår in på en ny princip, nämligen att den nu föreslagna provisoriska löneregleringen och sedan antagligen även en blivande ordinarie lönereglering böra grundas på principen om familjeunderstöd. Jag har för min del ansett, att man icke bör på detta sätt gå frågans avgörande i förväg. Det må försäkras huru skarpt som helst i motiveringen till utskottets förslag, så lär det dock vara så, att om riksdagen nu godkänner utskottets utlåtande, kan en blivande riksdag icke komma ifrån, att riksdagen 1915 i alla fall godkänt ett förslag, som utgår ifrån, att en lärare skall ha högre avlöning, för den händelse att han har familj. Det vore väl bättre att få hela denna principfråga prövad i hela sin vidd icke blott för denna kårs vidkommande, utan även med avseende å andra tjänstemannakårer, där vederbörande väl också ha familj, antar jag.

Det är ju meningen med detta utskottets förslag, att man skulle söka såsom motionären säger avhjälpa »det rent av upprörande nödläget i ekonomiskt avseende, vari denna lärarkår befinner sig» utskottet använder icke alldeles så skarpa ord — och för att man nu skall vinna detta mål, utmönstras en viss del av kåren, nämligen alla som ha familj. Jag kan icke underlåta att i detta fall anföra några siffror, hämtade från den statistik på detta område, som uppgjorts inom ecklesiastikdepartementet för år 1912.

Ang. lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

(Forts.)

Ang. lönetill-
skott åt lärare
vid folkskolor
och småskolor.

(Forts.)

När man ser de låga belopp, vartill skollärarnas avlöning uppgår, måste man ju erkänna, att densamma är alltför knapp, men man måste dock, mina herrar, betänka, att vad riksdagen här anslår till avlöning åt denna kår, kommer densamma till del under trettiofyra veckor av året, och sedan återstå icke mindre än aderton veckor av årets alla arbetsveckor, och denna kårs medlemmar lära väl icke ställa det på annat sätt, än att de under dessa aderton veckor kunna få någon inkomst utöver den avlöning de ha sasom lärare. Jag vill även påpeka, hurusom riksdagen för undervisning i manlig slöjd anvisar 440,000 kronor — detta anslag är redan beviljat för nästa år — för undervisning i kvinnlig slöjd 315,000 kronor och för fortsättningsskolor 163,000 kronor, varvid är att märka, att skoldistriktet är skyldiga att för dessa fortsättningskolor bidra med enahanda belopp, 163,000 kronor. Läger man tillsammans allt detta, blir det över en miljon kronor, som ju i allmänhet kommer skollärarna tillgodo. Man får således icke i detta fall räkna endast med skollärlönen.

Men jag vill gå ännu längre. Vi ha ju över 2,300 socknar i vårt land, och i de allra flesta av dessa socknar är ju skollärbefattningen förenad med organist- och klockarbefattningarna, så att de lärare, som ha även dylika befattningar, därigenom få en ytterligare inkomst. Man måste räkna även med den saken, och då kommer man till, att man här åtminstone icke borde använda så kraftiga uttryck, som att dessa lärare befinna sig i ett förtvivalat nödläge. Skollärarkåren består ju av 5,539 skollärare och 3,003 kvinnliga lärare. Om man undersöker saken närmare, skall man finna, att enligt utskottets förslag skulle 2,832 manliga och 29 kvinnliga folkskollärare samt 105 manliga och kvinnliga lärare vid småskolor erhålla understöd. Men av dessa 2,832 lärare är det en mycket stor del, som sköta flera sysslor och vilka åtnjuta en viss inkomst utöver sin ordinarie avlöning, sasom jag nyss nämnde. Det måste även erkännas — det framgår ju av statistiken — att lärarna i städerna äro mycket väl avlönade. Enligt samma statistik utgör antalet av de lärare, som ha anställning i städerna, i det närmaste 1,000. Räknar man ifrån detta antal, torde det väl icke bli så ofantligt många ute på landsbygden, som befinna sig i ett sådant läge, man här antytt, och som man nu skulle hjälpa enligt utskottets förslag. Jag erkänner gärna, att den, som endast har en lärarbefattning ute på landsbygden, har för liten inkomst, men det är endast ett fåtal lärare, som leva enbart på sin läraravlöning. Ute på landsbygden är det ju så, att det merendels är kvinnor, som beklåda dessa lärarbefattningar. Det är således tydligt, att man icke kan räkna med, att det är fråga om det antal lärare, som här sagts, utan att den siffra, som angiver antalet av dem, som här verkligt äro i behov av hjälp, är åtskilligt lägre.

Jag måste för min del säga, att man på detta område icke nu borde införa dylika familjeunderstöd. Jag tror att ett sådant

beslut kan komma att lägga hinder i vägen för en god blivande ordinarie lönereglering.

Herr Ekerot har här framställt ett yrkande, som ju vid första påseendet kan synas rätt bra. Jag tror icke, att jag skall bli emotsagd av mina kamrater inom utskottet, om jag nämner, att jag vid detta ärendes förberedande behandling inom utskottet hade ett yrkande, som gick ut på, att man skulle öka grundlönen för all manliga lärare med 25 procent eller med 225 kronor för varje. Anslaget hade då visserligen måst ökas, men *alla* hade då blivit hjälpta, och man hade icke på sätt, som här skett, behövt utsöndra en del. Detta mitt yrkande vann emellertid icke understöd inom utskottet, och därför fann jag mig föranlåten att frångå detsamma. Nu har herr Ekerot framställt ett yrkande, som går ut på att Kungl. Maj:t skulle få fria händer att utdela dessa 750,000 kronor, och om icke punkterna 1), 2) och 3) komma att inflyta i själva beslutet, blir det ju icke längre tal om familjeunderstöd. Jag undrar dock, om det går för sig, att kammaren här beslutar i enlighet med herr Ekerots yrkande, trots de många instämmanden, som han här fick, ty det måste väl angivas en maximigräns, utöver vilken Kungl. Maj:t icke får gå vid utdelandet av dessa understöd, men om herr Ekerots yrkande bifalles, finnes icke någon-ting nämnt därom i riksdagens beslut. Om herr Ekerots yrkande hade omfattat punkt b) och sedan följande tillägg gjorts: »dock att den tillfälliga löneförbättringen må utgå med högst 250 kronor för ordinarie lärare vid folkskola och 150 kronor för biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och lärare vid småskola», då skulle hans yrkande i det närmaste ha sammanfallit med det yrkande, jag först framställde inom statsutskottets andra avdelning. Då hade Kungl. Maj:t att utdela ett visst belopp, nämligen 250 kronor till folkskollärare och 150 kronor till övriga, och då kunde Kungl. Maj:t ha givit understöd i de fall, där nöden befunnits vara som svärast, och då skulle icke, såsom med ett bifall till utskottets förslag kommer att ske, alla vare sig de äro behövande eller icke få hjälp, om de blott ha familj.

Jag skall icke här föreslå någon ändring i herr Ekerots yrkande, men jag måste dock säga, att om hans yrkande bifalles, går det nästan väl långt. Om däremot den ändring i hans yrkande göres, som jag här angivit, skulle saken kunna regleras mycket bättre, och man skulle därigenom på ett bättre sätt komma de verkligt behövande till hjälp, än vad som sker genom ett bifall till utskottets förslag.

Herr Bogren: Herr talman! Med anledning av det anförande, som min ärade kamrat här på bänken senast hållit, skall jag be att få säga några få ord.

För det första torde det för honom liksom för denna kammars övriga ärade ledamöter litet var stå fullkomligt klart, att det här är fråga om ett *tillfälligt* avhjälpande av dessa lärares tryckande behov. Det torde väl nog vara varje lantrepresentant bekant, att

Ang. lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor
(Forts.)

Ang. lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor (Forts.)

det råder verklig nöd i många skolläraryhem ute på landsbygden, och detta nödläge avhjälpes icke genom dessa biinkomster, som min ärade bänkkamrat här pekade på. Han har sig nog väl bekant, att en klockar- och organistlön i Skara stift varierar mellan 25 kronor upp till i genomsnitt 200 kronor per år och kanske i enstaka fall går upp till 300 kronor. Att tala om detta såsom ett särskilt kraftigt understöd för dessa familjers levnadsbehov, torde väl icke ha något fog för sig.

Vad vidare beträffar arvode för undervisning i fortsättnings-skolan och i manlig slöjd, så förhåller det sig verkligen i våra bygder på samma sätt som, efter vad jag låtit mig berättas, på många andra håll i vårt land, nämligen så, att lärarna ofta få undervisa i dessa skolor för endast statsbidraget. Under sådana förhållanden är det ju icke så mycket att bygga på denna för-tjänst.

Hur slutligen en lärare ute på landsbygden skall kunna få en tillfällig arbetsförtjänst under ferierna har jag mig icke bekant, oaktat jag själv arbetat inom denna kår i 33 år.

Jag får verkligen på det mest bevekande sätt anhålla, att kammaren här ville behjärta denna fråga och hjälpa en för vårt land så viktig arbetarkår, nämligen folkskollärarkåren, i dess betryckta ställning under dessa särskilt i ekonomiskt avseende svåra och prövande tider, som vi nu ha, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, 2:o) bifall till det av herr Ekerot under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemstäl-lan därvid av kammaren bifallen.

§ 4.

Ang. istånd-sättande av Sandvikens hamn på Öland.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till iståndsättande av Sandvikens hamn på Öland.

I den till riksdagen den 14 januari 1915 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t i punkten 21 under sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avvaktan på den proposition, som kunde komma att avlåtas angående anslag för anordnande av skydd mot stendrift i Sandvikens hamn samt bortmuddring av i hamnen inkommen sten, tillsvi-dare för ändamålet be-räkna ett anslag på extra stat för år 1916 av 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1915 utanordna beloppet.

Därefter hade Kungl. Maj:t uti en till riksdagen den 5 mars 1915 avlåten proposition, nr 59, under åberopande av bifogat utdrag

av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att såsom bidrag till bestridande av kostnaden för iståndsättande av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland i enlighet med den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen därför upprättade arbetsplan bevilja ett anslag av 248,000 kronor samt därav på extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1915 utanordna sistnämnda belopp.

Ang. iståndsättande av Sandvikens hamn på Öland.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte såsom bidrag till bestridande av kostnaden för iståndsättande av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland i enlighet med den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen därför upprättade arbetsplan bevilja ett anslag av 248,000 kronor samt därav på extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1915 utanordna sistnämnda belopp; dock under villkor att vederbörande landsting jämte Persnäs kommun förbunde sig att ansvara för den framtida underhållskostnaden för hamnanläggningen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Jag kan icke underlåta att i denna fråga säga ett par ord till protokollet. Jag måste därvid erkänna min tacksamhet för den välvilja, som framskymtar i utskottets utlåtande rörande förbättring och iståndsättande av den ramponerade hamn, som det här är fråga om. Men jag tror dock, att det i utskottets utlåtande kommit in ett villkor, som torde vara till ganska stort men för denna frågas lösning, i det att utskottsutlåtandet därigenom torde verka i en helt annan riktning, än vad utskottets ärade ledamöter med sin välvilja åsyftat, nämligen en förbättring av hamnen. Det har nämligen i utskottets utlåtande uppställts det villkoret, att landstinget skall garantera det framtida underhållet av denna hamn. Jag kan icke annat än understryka vad som uttalas i Kungl. Maj:ts proposition angående denna sak å sid. 17. Kungl. Maj:t betonar där, att landstinget möjligen icke kan komma att gå med på en sådan sak och föreslår i stället, att kommunen skall deltaga med en viss andel av kostnaden, och har i övrigt utan villkor gjort framställning om anslaget. Jag får dock säga, att om riksdagen beslutar i enlighet med det föreliggande utskottsutlåtandet, blir följden den, att uppskov här kommer att äga rum, och det blir alltså detsamma, som om intet beslut skulle ha fattats. För den fattiga befolkning, som det här gäller, inträda då så stora svårigheter, att de, som icke känna förhållandena, näppeligen torde kunna tänka sig desamma, därest det nu skulle bli ett uppskov med förbättring av denna hamnanläggning, vilket uppskov utan tvivel skulle komma att draga ut ett par år. Följden skulle bli, att i första hand de 64 familjer, som ha sitt uteslutande levebröd på den ifrågakvarande

Ang. iståndsättande av Sandvikens hamn på Öland.
(Forts.)

platsen, måste på ett eller annat sätt rymma därifrån, och därtill kommer, att den ganska avsevärda stenindustri, som skulle kunna fortsättas, ifall den ramponerade hamnen iståndsättes, måste nedläggas. Jag syftar här på Merserums stenhuggeriaktiebolag, som har varit uppe i en omsättning på 290,000 kronor, men nu under förra året gick ner till 51,000 kronor, beroende just därpå, att det på grund av den dåligt byggda skyddsarmen mot norr möjliggjorts, att vid nordlig storm en massa grus kastades in i hamnen, varigenom denna blivit mindre användbar. Det är icke såsom här sagts så, att det grus, som här kommer in från havet, passerar genom gattet eller utloppet, utan det kastas över denna skyddsarm mot norr, och detta har nu medfört, att icke några fartyg kunna komma in i hamnen av sådan omfattning, att den industri, som där finnes, kan tillgodoses.

Jag skall nu icke längre uppehålla tiden med att ingå på alla detaljer i denna sak, men det är alldeles riktigt, som Kungl. Maj:t här sagt, att det icke finnes någon möjlighet, att det villkor, som statsutskottet här föreslagit, skall kunna uppfyllas, nämligen att landstinget skall garantera det framtida underhållet av denna hamn. Det är, som sagt, enligt vad jag vet, en ren omöjlighet att få detta villkor uppfyllt, och följden blir, att den goda vilja, som här i alla fall ligger i statsutskottets förslag, aldrig kommer till verklighet. Om, såsom jag tror, det varit samtliga utskottsledamöters tanke att vilja bringa hjälp i detta fall, så hade det lyckligaste varit, om icke det nu nämnda villkoret funnits med i utskottsutlåtandet. På grund härav vill jag, med fullt erkännande av min tacksamhet mot utskottet, då jag är övertygad om dess vilja att hjälpa, men med den kännedom jag har, att det icke är möjligt att hjälpa på det sätt utskottet föreslagit, hemställa, att det måtte i stället beslutas så, att riksdagen må såsom bidrag till bestridande av kostnaden för iståndsättande av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland i enlighet med den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen därför upprättade arbetsplan bevilja ett anslag av 248,000 kronor samt därav på extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1915 utanordna sistnämnda belopp.

Det är det yrkande, som jag härmed vill framställa, och om detta yrkande blir riksdagens beslut, är det en möjlighet att redan nu kunna komma i väg med de förbättringsarbeten, som måste ske, nämligen påbyggnad av norra hamnarmen och uppuddring av hamnen, så att den industri, som nu är där i verksamhet, kan fortsätta och påbyggas. Jag kan nämna, att utom den nuvarande industrien är det starkt i tanke och redan påbörjat att inrätta en kalkmjölsfabrik för tillverkning av råkalk, så snart det kan ske. Således ber jag, herr talman, få hemställa, att beslutet må bliva på sätt jag uppläst och att villkoret, att vederbörande landsting skall förbinda sig till framtida underhåll, måtte ur klämman utgå.

Herr Odqvist: Herr talman! Det var nog så, att vid behandlingen av den kungl. propositionen i denna fråga sympatier förefunnos inom utskottet för att taga propositionen oförändrad. Emellertid skulle intressenterna för denna hamn ha blivit mycket gynnade framför andra hamnanläggningars intressenter på det sätt nämligen, att där medel beviljats till hamnanläggningar runt Sveriges kuster, har det pläгат föreskrivas, att $\frac{9}{10}$ skulle utgå av intressenterna och att återstoden skulle tillskjutas av statsmedel, under det här har gjorts den förändringen rörande detta förslag, att det endast är $\frac{1}{10}$, som skall av intressenterna betalas, varemot $\frac{9}{10}$ skola utgå av statsmedel. I statsutskottet var det fråga om även den garanti, som intressenterna skola ikläda sig för framtida underhåll av hamnen. I Kungl. Maj:ts proposition finnes ingenting nämnt om detta, utan det är endast föreskrivet en skyldighet för intressenterna att betala $\frac{1}{10}$ av kostnaderna. Då nu andra intressenter, såväl kommuner som landsting, vid hamnanläggningar i övrigt runt Sveriges kuster få ikläda sig ansvar för hamnarnas underhåll, så anser utskottet lämpligt, att då man gör så stora eftergifter, böra intressenterna ansvara för underhållet.

Nu medger jag, att det är ganska svårt att få landstinget att binda sig vid ett sådant ansvar, men jag tror, att det kan ske med litet god vilja, då det är ett ganska stort belopp som staten får bidra med. Jag undrar, om icke Kalmar läns södra landsting skulle kunna ikläda sig det ansvaret för att hjälpa denna fattiga ort, som verkligen behöver denna hamnanläggning för den stora stenindustri, som finnes där. Förslaget har haft stora sympatier i statsutskottet, men man har icke ansett sig kunna gå längre. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Andersson i Hägelåkra: Herr talman! mina herrar! Tvisten här i dag gäller, huruvida landstinget skall teckna garanti för hamnens underhåll för framtiden. En dylik garanti gäller sålunda för all framtid, men hamnen skall naturligtvis för all framtid i första hand underhållas av Persnäs kommun. Om man betänker att Kalmar läns södra landsting, som även omfattar Öland har en kuststräcka på 40—50 mil, börjar med denna princip, så måste man medge, att det kan bliva av oerhört stor räckvidd, och jag tvivlar fördenskull på att landstinget ger sig in på det. Det har stora konsekvenser, och möjligen kan företaget i framtiden bliva ruinerande. Det är givet, att landstinget kommer icke att teckna någon garanti, utan statsutskottets beslut är detsamma som avslag. Då vore det bättre, om riksdagen ärligt och bestämt sade ifrån, att den icke kan gå med, utan att giva avslaget en så vacer form.

Emellertid vill jag icke underlåta att påpeka, att riksdagen redan i år fattat beslut om hamnen i Falkenberg, därvid riksdagen fordrat endast kommunens ansvar. Detta anslag gick löst på 500 till 600,000 kronor. Lika litet som jag tror, att Persnäs kom-

Ang. iständ-
sättande av
Sandvikens
hamn på
Öland.
(Forts.)

mun skulle kunna fullgöra sina förbindelser i händelse någon storm raserade hela hamnen, lika litet tror jag, att Falkenbergs kommun under sådana förhållanden skulle kunna sätta en så dyrbar hamn i skick som den riksdagen beslutat. Dessutom är risken större i Falkenberg, ty hamnens konstruktion är svagare där än den som här föreslagits.

Vidare vill jag säga, att denna hamn är av större vikt och betydelse än man tror, då det är fråga om en stenindustri, som håller på att dö ut, och sannolikt kommer att nedläggas, om icke hamnen anlägges. Det har visat sig, efter vad jag hört av herr Andersson i Knäppinge, att industrien gått väsentligt ned. Nu vill man påstå, att det beror icke på hamnen. Då vill jag såsom motvikt påpeka, att för fartyg, som gå in i Sandvikens hamn, tecknas ingen försäkring för närvarande, och det är bevis, att hamnen är det avgörande. Vidare skulle man kunna tänka, att industriens utveckling borde kunnat förberedas genom bildande av bolag men det är icke tänkbart, att personer vilja sätta in kapital i ett sådant företag, ty industriens vara eller icke vara är beroende på hamnen. Först när den frågan är avgjord kan industrien få större betydelse. Det är påtänkt att, så snart hamnfrågan är avgjord, anlägga en kalkmjölsfabrik, så att det är tänkbart, att industrien i orten utvecklas. För övrigt, beträffande en industri, som har en omsättning av omkring 400,000 kronor för närvarande och där råmaterialet icke kostar ett enda öre, utan det endast är arbetspenningarna, som utgöra omkostnaderna, anser jag det vara en nationalförlust, om en sådan industri skulle nedläggas.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till det av herr Andersson i Knäppinge framställda yrkandet.

Herr Norman: Herr talman! Jag är redan förekommen av herr Andersson i Hägelåkra och ber att få instämma i hans yttrande under påpekande av att, om riksdagen beslutar i enlighet med statsutskottets hemställan, är det detsamma som att frågan faller. Då det förefaller, som om statsutskottet behjärtat frågan och velat en lösning av densamma, vill jag säga, att en sådan lösning kan icke åstadkommas på annat sätt än om riksdagen godtager det av herr Andersson i Knäppinge framställda yrkandet, till vilket jag, herr talman, ber få yrka bifall.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall bara be att med några få ord få stryka under de synpunkter, som gjorts sig gällande i utskottet. Det har från alla talare uttalats, att det finnes icke mer än en mening om att behovet av en hamn vid Sandviken är synnerligen stort. Men vad meningarna ha varit delade om det är, huruvida det nu föreslagna villkoret skulle böra ifrågakomma. Jag erkänner, att jag i det längsta stått på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:ts proposition, att villkoret icke borde vara med, men i betraktande dock av att det gjorts så stora eftergifter på de villkor, som gälla för andra anläggningar av dylikt

slag, har jag ansett mig kunna gå med på det av statsutskottet föreslagna villkoret, att landstinget skulle *jämte* Persnäs kommun ansvara för de framtida kostnaderna för hamnanläggningens underhåll. Då det betygas av personer från dessa trakter, att det icke går att få igenom detta i landstinget, som ju närmast är att betrakta såsom en större kommun, och att sålunda ett antagande av statsutskottets fördran, att landstinget skall ingå en underborgen för den fattiga Persnäs kommun, är detsamma som att hela frågan faller, så vill jag uttryckligen betona, att den dock hittills utbetalt omkring 75,000 kronor, fastän utskylderna äro så ovanligt höga, såsom herrarna finna av Kungl. Maj:ts proposition.

Såsom saken ligger kan jag, herr talman, icke annat än på det livligaste yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Sommelius: Herr talman, mina herrar! Med anledning av de uttalanden, som blivit gjorda på skilda håll, förefaller det mig, som om man i allmänhet hade den uppfattningen om svenska hamnar, att de äro en kommunernas angelägenhet. Jag undrar, om icke det är en stor missuppfattning från statens sida, att när den bidrager till hamnanläggningar, i de få fall den det gör, det är *hjälp* *samhet*, som utövas. För mig står det alldeles klart, att de hamnanläggningar, som finnas i vart land, gagna icke blott de enskilda samhällena utan även staten. Det är alldeles tydligt, att hamnarna i ovanligt hög grad befordra näringslivets tillväxt och icke blott förmedla transporten av varor sjöledes utan även bidra till järnvägsfrakternas överförande till främmande land och inom landet. För mig har det alltid varit en trosartikel, att staten äger skyldighet att uppmuntra enskilda anläggningar i mycket högre grad än den hittills gjort och att staten särskilt vid stora hamnanläggningar har både befogenhet och skyldighet att träda hjälpare emellan, när kommunerna icke själva kunna reda sig. Nu har det upplysts här, att det är under mycket små och fattiga förhållanden, som denna landsända arbetar, att det finnes en stenindustri, som icke kan taga sig fram utan detta och att det är föga hopp om att Kalmar läns södra landsting skall hjälpa till att underhålla denna hamn. Jag finner med min uppfattning om statens skyldighet, att det i detta fall är i sin ordning, att man uttalar sin anslutning till den uppfattning, som av herr Andersson i Knäppinge uttalats. Jag tror icke, att det är stora förhoppningar om att han skall segra, men på grund av mina åsikter om statens skyldighet i dylikt fall ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till hans yrkande.

Herr Ekman: Herr talman! Jag vill icke dölja, att då denna kungl. proposition behandlades inom statsutskottet, det fanns ganska allvarliga betänkligheter mot att bevilja ett så stort anslag, som här föreslås, nämligen 248,000 kronor, till den ifrågasatta hamnanläggningen. Dessa betänkligheter grundade sig dels på den relativt ringa rörelse, som bedrivs på denna plats, och den

Ang. istånd-
sättande av
Sandvikens
hamn på
Öland.
(Forts.)

Ang. istånd-
sättande av
Sandvikens
hamn på
Öland.
(Forts.)

relativt ringa trafikfrekvensen i hamnen, dels också givetvis därpå, att man under rådande förhållanden önskade slippa att betunga budgeten med ett så betydande anslag. Dessa betänkligheter fingo emellertid vika på grund av de synnerligen behjärtansvärda förhållanden, som förefunnos dels i den kommun, som närmast berördes av denna hamnanläggning, dels i kringliggande orter. Men man måste dock inom statsutskottet anse, att det framtida underhållet av denna hamn borde av dessa orter på ett eller annat sätt övertagas, så att icke något undantag gjordes från vad som i övriga sådana fall beträffande andra orter tillämpas. Denna fattiga kommun, Persnäs kommun, har för att få denna anläggning till stand iklätt sig ansvaret för det framtida underhållet, men man ansåg, att kommunen icke ensam kunde bära denna börda och man ansåg väl också icke skäligt att pålägga den denna börda, men däremot trodde man, att det nog borde inom det landsting, till vilket denna kommun hörde, finnas så mycket intresse för denna anläggning, att när staten beviljade detta betydande belopp för hamnens sättande i tillfredsställande skick, det framtida underhållet kunde garanteras av landstinget. Detta är enligt min uppfattning ett oeftergivligt villkor för att denna proposition skall kunna bifallas, och jag må säga, att det måste kännas bittert, att sedan många inom statsutskottet låtit sina betänkligheter falla endast genom att detta villkor uppställts — detta på grund av det livliga intresset för saken inom orterna — man kanske skall driva det därhän, att det hela faller.

Herr talman, på samma gång jag förklarar, att detta för statsutskottet är ett oeftergivligt villkor, anhåller jag få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Andersson i Hägelåkra: Herr talman! Här har framhållits, att landstingets garanti skulle erfordras för en dylik hamnanläggning, men då beträffande anläggningen av Falkenbergs hamn riksdagen icke beslutit, att någon sådan garanti skulle fordras, anser jag konsekvensen, kräva, att beträffande hamnanläggningen i ett svagare samhälle någon garanti från landstingets sida icke må påfordras.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Då man studerar förhållandena inom Persnäs kommun möter man en helt enkelt tröstlös bild. Folkminskningen har där fortgått år efter år. Under loppet av 25 år har folkmängden sjunkit med nära en fjärdedel: nu är den omkring 1,500 personer från att ha varit omkring 2,000 personer för 25 år sedan. Anledningen härtill är framför allt den oerhörda emigrationen, som alltjämt pågår. Man har där i avseende på emigration gått långt förbi andra bygder i Kalmar län, varest dock emigrationen är synnerligen påfallande. I avseende å skatter har man inom Persnäs kommun nått fullkomliga rekordsiffror.

Den kungl. propositionen har avsett att göra ett krampaktigt

försök att rycka upp förhållandena inom denna kommun. Man har trots, att mycket därvid skulle vila på denna hamnfråga. Om hamnen kunde förbättras, hoppades man, att stenindustrin skulle få nytt liv och att därmed förhållandena inom kommunen skulle bli gynnsammare. Den framställning som först förelåg till provning hos Kungl. Maj:t, avsåg statsanslag till hela kostnaden. Detta ansåg jag icke gärna kunna beviljas, och därför remitterades ärendet tillbaka till Persnäs kommun, som nu åtog sig $\frac{1}{10}$ av den beräknade kostnaden för den ifrågasatta ombyggnaden av hamnen ävensom att svara för det framtida underhållet. Nu ber jag få påpeka, att här ingalunda föreligger ett alldeles extraordinärt fall.

Bestämmelserna angående anslagen från den allmänna hamnbyggnadsfonden förutsätta, att Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande kan bevilja anslag till $\frac{9}{10}$ av kostnaden för iståndsättande av mindre hamnar; dock förutsättes härför, dels att landstinget skall svara för underhållskostnaden, dels att $\frac{2}{9}$ avsättas till en hamnfond. Sedan hörde jag mig för på åtskilliga håll rörande möjligheterna för att landstinget skulle svara för underhållskostnaden, men det lämnades mig nekande svar. Vid sådant förhållande och med hänsyn till de särskilt ömmande omständigheterna ansåg jag mig i allt fall böra tillstyrka Kungl. Maj:t att avlåta propositionen i det skick, den föreligger för närvarande.

Nu har statsutskottet emellertid vid sin hemställan om bifall till propositionen enhälligt fogat det villkor, att landstinget skall åtaga sig underhållskostnaden. I och för sig är detta icke någon orimlighet, men det vore mer än beklagligt, om detta villkors uppställande skulle föranleda, att förslaget om hamnens förbättrande icke skulle leda till något resultat. De upplysningar, man fått från orten, giva, så vitt jag kan förstå, icke mycket hopp om sakens framgång, därest riksdagen bifaller statsutskottets hemställan. Detta oaktat vill jag hoppas, att Kalmar läns södra landsting, om beslutet skulle utfalla i denna riktning, skall gå med på villkoret och sålunda för sin del göra vad göras kan för att rädda denna kommun från undergång. Jag ber få påpeka för de herrar, vilkas ord ha något att betyda inom landstinget, att det icke är fråga om att landstinget skall svara för underhållskostnaden utan att landstinget skall ikläda sig borgen för den händelse att Persnäs kommun ej går ut med att fullgöra den förbindelse kommunen redan åtagit sig.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Jag ber vördsamt få hemställa, att kammaren måtte behjerta den framställning, som gjorts av representanten från Öland, herr Andersson i Knäppinge, nämligen att kammare måtte stryka villkoret, att landstinget skulle ikläda sig garanti för hamnens framtida underhåll, ty antagandet av detta villkor skulle vara detsamma som att anslaget icke beviljades. Jag är medlem av Kalmar läns södra landsting, jag känner till förhållandena, och är övertygad om att landstinget kommer att säga nej, om en sådan framställning skulle göras.

Ang. iståndsättande av Sandvikens hamn på Öland.
(Forts.)

Ang. istånd-
sättande av
Sandvikens
hamn på
Öland.
(Forts.)

Icke av öginhet från landstingets sida, utan därför, att landstingets ekonomiska förhållanden icke äro sådana, att man kan gå med på anslag, som icke äro absolut nödvändiga. Man kommer att från landstingets sida göra gällande, att Sandvikens hamn icke representerar något särskilt landstingsintresse, då landstinget icke har någon fördel av de produkter, som gå ut från hamnen och som säljas till export och över hela riket, och vidare att landstinget icke bidragit till underhåll av andra hamnar inom dess område. Skulle nu landstinget godkänna en sådan framställning, så skulle det ställas liknande krav på landstinget beträffande andra Ölands-hamnar och Smålandshamnar, och då skulle det kanske bliva svårt att avvisa sådana.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till det av herr Andersson i Knäppinge gjorda yrkandet.

I detta anförande instämde herrar *Rune* och *Andersson* i Resebo.

Herr Ekman: Herr talman! Jag nödgas att ännu en gång yttra mig i denna fråga.

Här är icke fråga om att landstinget eller Persnäs kommun skulle ikläda sig bestämda utgifter, här är endast fråga om att, sedan genom detta rikliga bidrag från statens sida, hamnen blivit satt i fullt tillfredsställande skick och byggd efter det förslag, som uppgjorts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, landstinget skall svara för det framtida underhållet av denna solitt och väl byggda hamn, så att dessa kostnader icke skulle drabba staten. I detta avseende har man anført, att denna fattiga Persnäs kommun — såsom herr statsrådet sade — nått en skattesumma, som kan betraktas som en rekordsiffra. Men inom denna kommun har man icke varit rädd för att åtaga sig detta ansvar, förmodligen därför att man insett, att när hamnen en gång blivit satt i skick, det framtida underhållet icke skulle bliva allt för betungande. Inom statsutskottet har man resonerat så, att just därför att denna kommun vore så hårt betungad, borde man icke taga denna kommuns garanti för god utan i stället kräva den av landstinget.

Nu säges det av en representant för landstinget, att fasthållandet av detta villkor är detsamma som att låta frågan falla, och han sökte förklara detta därmed, att detta landsting icke har något intresse av att denna hamnanläggning kommer till stånd. Jag må säga, att om landstinget icke vill ikläda sig en så relativt ringa garanti av detta skäl och därför låter frågan falla, så är detta sannerligen icke varken statsutskottets eller riksdagens fel. Det är ju givet, att landstinget utan svårighet kan ikläda sig denna garanti, det är sålunda endast fråga om landstinget vill göra det eller ej.

Om nu denna fråga inom de båda kamrarna löses på olika sätt, så har jag den uppfattningen, att om detta villkor kan röstas

gemensamt, och då vill jag säga, att det är ett rätt högt spel, som de herrar spela, som vilja låta frågan falla på detta villkor. Jag vidhåller mitt yrkande.

Med herr Ekman förenade sig herrar *Eriksson* i Grängesberg och *Olofsson* i Digernäs.

Ang. iständ-
sättande av
Sandvikens
hamn på
Öland.
(Forts.)

Herr Thorsson: Herr talman! Vid behandlingen av detta ärende uppstodo inom utskottet mycket stora betänkligheter mot att alls tillstyrka den gjorda framställningen. Från det håll, där man ställt sig motvillig till hela frågan, har man framkastat det spörsmålet, om verkligen denna hamnanläggning vore så betydande att statsverket skulle på sätt ifrågasatts giva anslag därtill. Under ärendets behandling har den meningen segrat, att här föreligger en rad ömmande omständigheter, som göra, att staten måste ingripa.

Det kan emellertid ifrågasättas, om Persnäs kommun, som det här gäller, är i ekonomiskt avseende så ställd, att den kan åtaga sig att underhålla hamnen. Vid sådant förhållande förefaller det mig, att det väl ändå ligger landstinget närmare att i någon mån bidra till detta hamnunderhåll, än det ligger statsverket; och därför tror jag, att de, som vilja tjäna denna orts intressen på ett ändamålsenligt sätt, böra bifalla utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Efter genomläsandet av utskottets betänkande vill jag erkänna, att jag icke skulle haft något emot att detta villkor varit uteslutet ur det yrkande, som utskottet här gjort. Men av yttranden, som framförts här i kammaren, förstår jag så väl, att det villkoret var ofrånkomligt; och följaktligen får man väl nödgas att taga även detta villkor, försävt man vill hjälpa dessa människor där nere i Persnäs och i Persnäs kommun.

Jag har här hört anföranden av tre kammarledamöter, som även äro ledamöter av Kalmar läns södra landsting; och det har sagts av dessa, att det villkor, som utskottet här vidfogat sitt utlåtande, icke kommer att godtagas av Kalmar läns södra landsting. Ja, tyvärr är det möjligt att så sker, det tror jag också. Jag är visserligen icke medlem av det landstinget, men jag är ju ändå icke alldeles utan erfarenhet om vad som där beslutas. Jag tror för visso, att Kalmar läns södra landsting har svårt att godtaga ett sådant villkor; och denna övertygelse har jag, som sagt, fått ännu mer stadfast genom de yttranden, som här fällts av de tre kammarledamöter, som också äro ledamöter av det landstinget.

Så står frågan för mig. Jag vill, inom parentes sagt, hjälpa Persnäs kommun, så att den får sitt anslag till sin hamnanläggning. Men då blir frågan för mig denna: på vilket sätt hjälper jag Persnäs-borna bäst, genom att gå på utskottets förslag eller genom att gå på det av herr Andersson i Knäppinge framställda

Ang. iständ-
sättande av
Sundsvikens
hamn på
Öland.
(Forts.)

förslaget? Då jag nu är ledamot av denna kammare och här har möjlighet att ge min röst för det ena eller andra förslaget, så har jag besvarat den frågan så, att jag icke anser mig kunna giva min röst åt herr Anderssons i Knäppinge förslag, enär detta förslag otvetydigt är detsamma som frågans fall här i riksdagen. Jag kan nämligen icke med min röst bidraga till att fälla frågan i den församling, där jag har säte och stämma. Går det sedan så, att Kalmar läns södra landsting nekar villkorets antagande, så är det på Kalmar läns södra landsting som ansvaret kommer att ligga, och icke på riksdagen.

Jag skulle, som jag nyss nämnde, helst sett, att detta villkor icke varit vidhäftat utskottets förslag; men då jag tror, att det icke är möjligt att få riksdagen att gå med på förslaget utan detta villkor, så tror jag mig gagna saken bäst genom att yrka bifall till utskottets utlåtande. Jag har då åtminstone gjort vad jag kunnat för att främja en orts intressen; som även jag anser mig representera.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Jag vill verkligen också hjälpa denna kommun att få sin hamnanläggning, men jag kan icke se saken som den senaste ärade talaren gjort. Jag kan ej heller dela den uppfattningen, att det skulle vara så egendomligt, att ett landsting vägrade avge en sådan garanti, som här ifrågasatts. Jag vill säga herrarna, att jag är icke ledamot av Kalmar läns södra landsting men väl av det norra. Jag vet, hur höga landstingsskatter vi ha, jag vet, hur vi fått giva understöd åt järnvägar åter och åter igen, jag vet, att dessa landsting, det södra såväl som det norra, ha en synnerligen lång kuststräcka att tänka på både i ett och annat avseende. Då kunna herrarna lätt inse, att det är en principfråga av ganska stor vikt, om man skall slå in på den vägen, att landstingen skola lämna garantier för hamnanläggningar. Det går nog bra för de herrar, som bo inne i landet, att tala om att landstingen gärna kunna avgiva sådana garantier, men i de landstingsområden, där det finnes många hamnanläggningar, är det klart, att landstinget får tänka sig för, innan det avger en sådan garanti; och avger man en garanti för en sådan anläggning, är det naturligtvis en konsekvens och rättvisa, att man avger garanti även för andra.

Det är egendomligt, att herrarna i detta fall anse, att bara det hänger på ett landsting, saken är lätt hjälpt, ty landstingen skola naturligtvis tillgodose alla behov. Jag skulle djupt beklaga, om kammaren icke i detta fall följde det förslag, som är framställt av herr Andersson i Knäppinge, till vilket jag, herr talman, ber få yrka bifall.

Herr Norman: Jag får erkänna, att jag icke alls begriper vad herr Magnusson i Kalmar menade när han yttrade sig. Han erkänner, att frågan faller, om landstinget icke går med på här

framställda villkor, därest kammaren beslutar i enlighet med statsutskottet förslag. Men så kommer han trots detta påstående till det resultatet, att frågans fall blir beroende på Kalmar läns södra landsting, som får taga ansvaret, trots att när frågan avgjordes i kammaren, kammaren var medveten om den blivande utgången i landstinget. När man har den uppfattningen kan jag icke förstå, att om man vill frågans lösning och icke dess fall, man kan komma till annat yrkande än det, till vilket herr Andersson i Knäppinge har kommit, och till vilket jag fortfarande yrkar bifall.

Ang. iständsättande av Sandvikens hamn på Öland.
(Forts.)

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Herr Norman säger att han icke förstår vad jag sagt. Det beror i så fall icke på mig, utan det beror nog på herr Norman själv, att han icke förstår vad som säges. Kan herr Norman verkligen förneka, att Kalmar läns södra landsting har avgörandet att så att säga giva Persnäs-borna det anslag utskottet här föreslagit, 248,000 kronor, om landstinget vill antaga det villkor, som är förenat med detta anslag? Kalmar läns södra landsting har avgörandet i sin hand, och nekar det godtaga villkoret, har det därmed också omöjliggjort för Persnäs kommun att få sin hamn iständsatt.

Herr Norman påstod, att landstinget icke kommer att godtaga villkoret. Ja, det är mycket möjligt, herr Norman, men det är väl ej herr Norman ensam, som är bestämmande i den saken i landstinget. Nog har herr Norman stort inflytande, men använd detta inflytande på att ge rätt och billighet åt Persnäs-borna! Då skulle det också vara möjligt, att landstinget tager villkoret. Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag vill, herr talman, endast säga, att om samhörigheten i Kalmar läns södra landsting är tillnärmelsevis så stor, som den är på Kalmarbänken här i dag, så är saken tryggad. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Andersson i Knäppinge under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. istånd-
sättande av
Sandvikens
hamn på
Öland.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Andersson i Knäppinge under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 159 ja mot 48 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Härefter föredrogos vart efter annat:

lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i gällande bestämmelser angående förteckningar å lagfarter;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 22 värnpliktslagen den 17 september 1914; och

nr 35, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser angående sjöfynd; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående till Hudiksvalls stad av kronans rätt till gamla läroverks-
tomten i Hudiksvall med därå uppförda byggnader m. m.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående drift-
kostnader under år 1916 för egnahemslånefonden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stats-
bidrag för år 1915 till parallellundervisning vid lantmannaskolan å
Fridhem i Malmöhus län;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-
säljning av förra militiebostället Bökås nr 1 i Jönköpings län;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-
säljning till staden Åmål av tre kronolägenheter;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ute-
slutande ur riksstaten av de under titeln »gästgivares friheter» upp-
förda anslag;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående till-
sättning av förste lantmätartjänsten i Stockholms län;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-
låtelse till lotsverket av visst område å Södra Djurgården för an-
ordnande därstädes av förrådslokaler m. m.;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-
säljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från
sådana egendomar; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag
till elektrisk anläggning vid Ultuna.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 6.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande å ordinarie stat av statens veterinärbakteriologiska anstalt m. m. ävensom tvenne i ämnet väckta motioner.

*Ang. statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.*

I en till riksdagen den 26 mars 1915 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 104, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels godkänna i nämnda protokoll framlagt förslag till ordinarie stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt, att tillämpas från och med år 1916, ävensom de villkor och bestämmelser, som enligt protokollet föreslagits för åtnjutande av de i samma stat för ordinarie befattningar upptagna avlöningsförmåner;

dels ock, vid bifall härtill, å ordinarie stat under riksstatens nionde huvudtitel uppföra ett anslag till nämnda anstalt till belopp av 42,700 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet jämväl till behandling förefatt tvenne i anledning av förevarande proposition inom riksdagen väckta motioner, nämligen nr 84 i första kammaren av herr *Pers* samt i andra kammaren nr 222 av herr *Ekerot*, i vilka hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta

dels den ändring i de av Kungl. Maj:t föreslagna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i blivande stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt upptagna avlöningsförmåner för ordinarie befattningar, att bestämmelsen om skyldighet för laboratorn vid anstalten att tills vidare och intill dess annorledes kunde varda i vederbörlig ordning bestämt bestrida jämväl undervisningen i bakteriologi vid veterinärhögskolan utginge;

dels att nämnda undervisningsskyldighet skulle åligga professorn i patologisk anatomi vid berörda högskola.

dels ock, såsom följd härav, att från veterinärhögskolans stat skulle avföras en assistent vid patologisk-anatomiska och bakteriologiska avdelningarna med arvode av 2,500 kronor, samt att i stället skulle å nämnda stat uppföras en laborator vid berörda avdelningar med arvode av 4,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade bifall till Kungl. Maj:ts proposition med den ändring i villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av de i staten för veterinärbakteriologiska anstalten upptagna avlöningsförmåner samt i staten för veterinärhögskolan, som föreslagits i herrar *Pers* och *Ekerots* ovanberörda motioner.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Linders* och *Sjöblom*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Ang. statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Herr Nilsson i Kabbarp yttrade: Herr talman, mina herrar! Vi torde allesammans vara överens med Kungl. Maj:t om att nu uppföra den veterinärbakteriologiska anstalten på ordinarie stat. Däröfver råder ingen som helst meningsskiljaktighet. Om en detalj däremot, en detalj, som egentligen icke har något med huvudsaken att skaffa, ha meningarna gått isär, och däröfver har det uppstått en mycket vidlyftig skriftväxling och skarpa dispyter. Men så är det ju också en rätt viktig detalj. Det gäller ett avgörande i frågan om samband mellan den veterinärbakteriologiska anstalten och veterinärhögskolan, eller närmare bestämt mellan veterinärbakteriologiska anstalten och veterinärhögskolans patologisk-anatomiska institution. Frågan är denna: Skall laboratorn vid veterinärbakteriologiska anstalten fortfarande såsom hittills undervisa i bakteriologi vid högskolan eller skall han fritagas från detta bestyr och undervisningen i stället åläggas professorn i patologisk anatomi?

När veterinärinstitutets stora omreglering företogs vid förra årets första riksdag, hade Kungl. Maj:t utgått från den förutsättningen, att sambandet mellan anstalten och institutionen skulle förtfara på det gamla sättet, men genom en motion av herr Ekerot kom frågan upp redan då, och i enlighet med jordbruksutskottets hemställan fattade nämnda riksdag det enligt min mening förståndiga beslutet att i staten och avlöningsvillkoren för veterinärhögskolans lärarpersonal inrycka den bestämmelsen, att professorn i patologisk anatomi skall vara kompetent att undervisa även i bakteriologi och skall vara skyldig att när helst så påfordras jämväl övertaga undervisningen i bakteriologi.

Allting lades således i fjol till rätta för framtiden så att statsmyndigheterna därigenom ha förbehållit sig fullkomlig frihet att när som helst lägga denna undervisning såsom de behaga. Däremot ville icke riksdagen i fjol bifalla motionärens förslag att också med detsamma klippa av sambandet mellan anstalten och institutionen och flytta undervisningen från anstaltens laborator till institutionens professor. Detta ville icke riksdagen, därför att den, liksom jordbruksutskottet för sin del uttalat, icke kunde veta, hur det ställde sig med kostnaden för en sådan omläggning. Även detta var ju mycket klokt handlat av riksdagen. Ty sedan alla parter i målet numera yttrat sig, har det framgått med full klarhet, att det icke går för sig att avklippa sambandet utan att ådraga statsverket en merkostnad, som vi litet till mans, tänker jag, finna ganska betydlig och som även den frikostigaste torde finna avsevärd.

Så långt har allt varit gott och väl. Men nu, då det gäller att reglera inom den veterinärbakteriologiska anstalten och sätta den på ordinarie stat, har samme motionär passat på att ånyo rida fram på sin gamla käpphäst, och nu har han fått jordbruksutskottets majoritet med sig fullt ut. Medan Kungl. Maj:t i sin propo-

sition föreslår, att laboratorn vid den veterinärbakteriologiska anstalten skall vara skyldig att tills vidare och intill dess annorledes må varda i vederbörlig ordning bestämt bestrida jämväl undervisningen i bakteriologi vid veterinärhögskolan, hemställer däremot jordbruksutskottet, att detta organiska samband mellan anstalten och institutionen nu omedelbart skall sönderrivas, att laboratorn skall fritagas från nämnda undervisning och att professorn i patologisk anatomi från och med nästa år skall undervisa även i bakteriologi.

Men vi se redan av utskottets utlåtande, att detta icke kan gå för sig utan att veterinärhögskolans lärarkrafter ytterligare tillgodoses. År 1913 och ännu så sent som 1914 försäkrade veterinärbakteriologiska anstaltens föreståndare såväl som årets motionär, att undervisningsskyldigheten kunde flyttas över från laboratorn och till professorn, utan att denna åtgärd skulle medföra ett enda öres merkostnad för statsverket. I år har motionären insett sitt misstag och själv motionerat om ett med 1,500 kronor ökat anslag till veterinärhögskolan för att kunna förvandla det vetenskapligt utbildade bitrådet vid patologisk-anatomiska institutionen från assistent till laborator. Assistenten har, som bekant, nu 2,500 kronor i arvode, men såsom laborator skulle han få 4,000. Näväl, svarar man, 1,500 kronor utgör väl icke en så stor kostnadsökning, att man för den merutgiftens skull bör avstå från en omändring, som eljest finnes önskvärd. Ja, det kan ju hända. Visserligen leva vi i tider, då all möjlig sparsamhet bör iakttagas, men för dessa 1,500 kronor om året behöva vi icke lamentera om kriget och krisen och dyrtiden och allt det där. Men kunna vi lita på motionären, när han säger, att merkostnaden skulle inskränka sig till denna bagatell? Är det med ett obetingat förtroende som utskottsmajoriteten har anslutit sig till det förslag, som framburits i denna kammare av herr Ekerot och i första kammaren av herr Pers. Var och en som läst handlingarna i detta mål, har dock sett, att veterinärhögskolans lärarkollegium bestämt förklarat, att om en sådan åtgärd som denna företages, så kräves det för det första en helt ny tjänsteman, en laborator, på patologisk-anatomiska institutionen, vilket gör oss en merutgift av 4,000 kronor om året, för det andra en ökning av årsanslaget för undervisningen i bakteriologi vid högskolan från 1,000 till 2,000 kronor och för det tredje ett engångsanslag av minst 3,000 kronor för inköp av apparater, instrument och glasvaror. Alltså skulle vi, enligt uppgift från det mest kompetenta håll, komma till en merutgift för staten av dels 3,000 kronor för en gång och dels 5,000 kronor om året. I detta utlåtande har veterinärhögskolans direktion i stort sett instämt. Det räcker icke att höja upp assistenten på den patologisk-anatomiska institutionen till laborator, det måste en helt ny tjänsteman till. Vi skola nämligen komma ihåg den ofantliga mängd av obduktioner, som förekomma på patologisk-anatomiska institutionen. De äro så många, att ett rätt tillvaratagande av detta material ofta kräver ända till 8 timmars effektiv

Ang. statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.
(Forts.)

Ang. statens
veterinärbakteriologiska
anstalt.
(Forts.)

daglig tjänstgöring för institutionens båda nuvarande tjänstemän, professorn och assistenten. Ävenledes anser direktionen för högskolan, att bakteriologiens överflyttande till institutionen kräver nyanskaffning av apparater och instrument, fastän direktionen hoppas, att denna kostnad skall kunna täckas av högskolans överskottsmedel. Däremot menar direktionen, att den av kollegiet framhållna ökningen av årsanslaget från 1,000 till 2,000 kronor åtminstone för det närvarande borde kunna undvikas. Men i stället har direktionen dragit fram lokalfrågan till beaktande. Visserligen uttalar direktionens flertal som sin mening, att de på den patologisk-anatomiska avdelningen befintliga lokalerna även efter den ifrågasatta förändringens genomförande skulle vara fullt tillräckliga, dock endast för den närmaste tiden. Men direktionens ordförande, justitierådet von Seth, och en dess ledamot, godsägaren Scharp, framhålla med styrka, att om undervisningen i bakteriologi alldeles avskiljes från den veterinärbakteriologiska anstalten, så blir den husvill. När veterinärbakteriologiska anstalten förlades till veterinärinstitutet med skyldighet för laboratorn att bestrida undervisningen därstädes i bakteriologi, blev ju följden därav, att den vid institutet planlagda bakteriologiska avdelningen ansågs kunna undvaras och att de för densamma avsedda lokalerna överlämnades till den veterinärbakteriologiska anstalten. Det är sant, att anstaltens laborator hållit sina föreläsningar i patologisk-anatomiska institutionens föreläsningssal och även eljest i någon mån för undervisningen auvänt sig av institutionens lokaler, men icke dess mindre måste det erkännas, att om nu åter en bakteriologisk avdelning skall upprättas vid högskolan, så har den inga egna lokaler. Och om en lärare vid högskolan skall övertaga bakteriologien, måste han naturligtvis utrustas med sådana lokaler till laboratorium, till plats för försöksdjur m. m., att han blir i stånd att intaga en ledande ställning inom sin vetenskap. Nu vore det väl så, att de för den patologisk-anatomiska avdelningen avsedda lokalerna voro så pass tilltagna att man för en kortare tid skulle kunna nödortfeliggen reda sig med att låta den bakteriologiska avdelningen låna rum hos den förra, men icke går det i längden, och i varje fall bleve därigenom högskolan i fråga om lokaler vida sämre ställd än någonsin varit avsett. Det är icke svårt att förutse, vad följden blir av allt detta. Lägges undervisningen i bakteriologi nu över på den patologisk-anatomiska institutionen, så kräver denna institution ett ökat utrymme. Detta behov kan svårigen tillfredsställas annat än på den veterinärbakteriologiska anstaltens bekostnad, anstalten kommer att bli mer eller mindre utträngd och det uppstår i otid en byggnadsfråga, som drager med sig mycket stora kostnader. Detta perspektiv kan icke i tider som dessa verka inbjudande. Och än mera avskräckande torde detta perspektiv te sig, om man betänker, hur nära till hands det ligger, att ett avskärande av sambandet mellan anstalten och institutionen skall snart nog väcka kravet på en ny professur, en särskild professur i bakteriologi vid högskolan. Det heter väl, att professorn i pato-

logisk anatomi skall svara jämväl för undervisningen i bakteriologi och förmodligen hålla de teoretiska föreläsningarna i ämnet. Men den nye laboratorn skall leda de praktiska övningarna. En sådan tudelning torde icke visa sig lämplig i längden. Vi skola komma ihåg, att när allra först den frågan väcktes, att den veterinärbakteriologiska anstalten skulle förläggas till veterinärinstitutet, så föreslogs det, att professorn och föreståndaren på den veterinärbakteriologiska anstalten skulle handhava den teoretiska undervisningen vid högskolan i bakteriologi och laboratorn leda de praktiska övningarna. Men redan då sades det tydligt ifrån, att en sådan anordning var i högsta grad olämplig, och att det icke kunde ha skäl för sig att dela undervisningen på det sättet, utan att det skulle komma att gå sönder. Därför kan man säga, att den nya laboratorn på den patologisk-anatomiska institutionen blir snart nog, om motionären och utskottet få sin vilja igenom, förvandlad till professor, och därmed stegras merkostnaden än ytterligare.

Det bör, mina herrar, icke väcka förvåning hos någon, att lönerogleringskommittén, som haft denna fråga till behandling, med sådana utsikter för ögonen ställt sig bestämt avvisande mot förslaget att i pedagogiskt hänseende bryta sambandet mellan den veterinärbakteriologiska anstalten och den patologisk-anatomiska institutionen. När riksdagen i fjol uttalade sin anslutning till tanken, förutsatte riksdagen, att dess genomförande icke finge kosta något extra, eller i varje fall att kostnaden icke finge bli annat än mycket måttlig. Därför iakttaga också särskillnadsvännerna nu en ängslig måttfullhet i ekonomiskt avseende. Ändringen, säga de, kostar bara 1,500 kronor om året. Men jag vill med all styrka betona, att detta är oriktigt. En sådan omläggning kommer att kosta mycket mer eller ock blir undervisningen allt annat än tillfredsställande ordnad.

Men — frågar man sig vidare — står det då något värdefullt att vinna genom dessa i och för sig låt vara onödiga penninguppsparingar? Ingalunda efter min mening. Att biträda utskottets förslag vore tvärtom att till obotlig skada riva sönder en organisation, som jag icke tvekar att beteckna sasom rent av genialisk. Vi böra erinra oss, hur denna organisation kom till. Vid 1907 års riksdag framlade Kungl. Maj:ts proposition om en statsmedicinsk anstalt, och riksdagen medgav då inrättande av en sådan anstalt bestående av två avdelningar, den medicinsk-bakteriologiska och den rättskemiska. Beträffande den föreslagna tredje avdelningen däremot, den veterinärbakteriologiska, framhöll riksdagen, att dess verksamhet, dess arbete och funktioner borde förläggas till och utföras vid veterinärinstitutet och icke kopplas samman med den statsmedicinska anstalten. Denna tanke blev sedermera upptagen och vidare utförd av regeringen. Följande år, 1908, biföll också riksdagen Kungl. Maj:ts förslag om en särskild veterinärbakteriologisk anstalt, förlagd till veterinärinstitutet och stående i nära kontakt med institutet dels genom skyldighet att låta veterinärinstitutet få del av det undersökningsmaterial, som strömmar in

Ang. statens veterinärbakteriologiska anstalt.
(Forts.)

Ang. statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.
(Forts.)

till anstalten från landets olika delar, och dels genom skyldighet för anstaltens laborator att bestrida undervisningen i bakteriologi vid institutet eller högskolan, såsom den senare blivit benämnd. Denna anordning, till vilken riksdagen själv givit uppslaget, har jag kallat genialisk, därför att den på en gång är den billigaste och den bästa. Vi minnas nog litet till mans från vår egen ungdom, hur bristfällig, åtminstone i många stycken, den undervisning var, som bestods oss. Den var alltför teoretisk, alltför abstrakt, alltför opraktiskt lagd. På samma sätt torde undervisningen i bakteriologi vid högskolan bli föga givande, om den helt avskiljes ifrån de praktiska forskningsarbeten, som bedrivs på veterinärbakteriologiska anstalten. Undervisningen i bakteriologi måste givetvis bli mera levande och fruktbarande, då den ställes i omedelbart sammanhang med arbetena på den veterinärbakteriologiska anstalten, än om undervisningen meddelas huvudsakligen ur teoretisk synpunkt av en professor i patologisk anatomi, för vilken det bakteriologiska studiet möjligen varit endast ett biämne. Likaledes är det fullkomligt klart, att även om efter sambandets avklippande de äldre veterinäreleverna tillåtas komma in på den veterinärbakteriologiska anstalten och inhämta någon kunskap om arten och gången av de där bedrivna arbetena, så blir detta ingalunda detsamma som när deras lärare själv är en på anstalten anställd forskare. Och ej heller kan då det undersökningsmaterial, som inströmmar till anstalten, tillgodogöras för bakteriologiundervisningen med samma lätthet och i samma omfattning som nu.

Men, invändes det, låt vara att den nu av jordbruksutskottet tillstyrkta omläggningen är ofördelaktig för veterinärhögskolan och undervisningen där och därjämte kostar pengar, så är den i stället så mycket fördelaktigare för den veterinärbakteriologiska anstalten själv och för dess syften och arbete. Ja, det är ju sant, det måste medgivas, att anstalten skulle göra en liten vinst, ungefär, vill jag säga, så mycket som $\frac{1}{10}$ karl. Jag torde näppeligen göra mig skyldig till något större misstag, om jag säger, att den veterinärbakteriologiska anstaltens laborator under dessa fyra år, som han verkat, har ägnat ungefär $\frac{1}{10}$ av sin tid och sin arbetskraft åt undervisningen på veterinärhögskolan. Han skulle nu i stället ägna även den sista tiondedelen åt veterinärbakteriologiska anstalten. Men jag frågar, om detta kan betyda så mycket för anstalten och dess verksamhet. Jag tror det icke. Jag medger, att om personalen hade varit så knapp nu som den var, när anstalten i början uppsattes, då där fanns endast en föreståndare, professorn, och hans laborator, då kunde ett krav som detta ha fog för sig. Men sedan dess har ju 1913 års riksdag ävenledes beviljat en assistent, och då får man väl medge, att även om någon av personalen måste göra en resa ut i landsorten, så finnes där under alla förhållanden personal tillgänglig på anstalten, som kan sköta dess arbeten och intressen. Jag vill anföra en omständighet, som torde vittna om att arbetena på anstalten kunna försiggå under vad man eljest skulle tycka ganska prekära omständigheter. Under år 1913.

således ett år, då det fanns bara två vetenskapligt utbildade personer på anstalten, företog föreståndaren, professor Bergman, utrikes resor på offentligt uppdrag av så stor omfattning, att om man därtill lägger den semester han åtnjöt, så var han frånvarande från anstalten under icke mindre än fem månaders tid. Föreståndarens befattning och hela anstalten sköttes då av laborator Magnusson. Dessutom bestred denne undervisningen vid högskolan i bakteriologi. Och enligt hans eget påstående gick det mycket väl för sig till och med då. Hur mycket bättre bör det icke kunna gå, sedan samma års riksdag för följande år beviljat ytterligare en man på anstalten.

Det har anmärkts, att när den hittillsvarande laboratorn tog avsked från sin laboratorbefattning — en laborator, som inom parentes sagt själv satte stort värde på det samband, som äger rum mellan anstalten och institutionen — har man icke följt reglementets föreskrifter och låtit den nye tillförordnade laboratorn sköta undervisningen på högskolan i bakteriologi, utan i stället har anstaltens föreståndare, professor Bergman, själv tagit denna undervisning om hand, fastän han icke är tvungen därtill. Jag kan verkligen i detta förhållande icke se något annat än ett indirekt medgivande av föreståndaren, att den tid, som tages i anspråk för denna undervisning, är så pass obetydlig, att den icke kan vara av större betydelse för anstalten.

Vi böra också erinra oss, att det samband, som här äger rum mellan den veterinärbakteriologiska anstalten och veterinärhögskolan, i det att en tjänsteman på den praktiskt arbetande anstalten undervisar i bakteriologi på högskolan — en undervisning, som dock pågår blott en kort tid av året — äger sin motsvarighet på andra områden. Därute i den lärda staden utanför Roslagstull ligger också som bekant centralanstalten för jordbruksförsök — dess avdelningsföreståndare ha nyligen fått sig alagt att i föredrag för veterinärelever och andra vederbörande framlägga resultaten av sina forskningar. Därute i närheten bygges nu som bäst den nya skogshögskolan och skogsförsöksanstalten, vilka intaga till varandra en alldeles likadan eller åtminstone mycket snarlik ställning som den, vilken veterinärbakteriologiska anstalten och veterinärhögskolan intaga till varandra. Även här har man förstått att för undervisningen vid skogshögskolan tillgodogöra sig de krafter, som arbeta vid skogsförsöksanstalten. Undervisningen i marklära, i geologi och skogsentomologi vid skogshögskolans jägmästarkurs såväl som dess forstmästarkurs meddelas nämligen icke av skogshögskolans lärare, utan av olika befattningshavare vid skogsförsöksanstalten. Vi se sålunda, att det är en betydelsefull del av en större, fullt medveten organisation, vilken riksdagen hittills sökt genomföra på ett allt mångsidigare sätt, som man nu, om vi följa jordbruksutskottet, riva sönder och det utan spår av verkligt nödtvång.

Ja, mina herrar, det kunde vara mycket att säga i denna sak, men frågan rör sig ju på ett område, som icke är så lätt

Ang. statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.
(Forts.)

tillgängligt för vem som helst, och jag vågar icke trötta kammaren längre med någon argumentering i denna sak. Jag skall endast be att till sist få lov att i all vänlighet varna kammaren för herr Ekerot. Det är en mycket farlig karl. Ni känna alla hans vältalighet, den flyter varm och rik och bestickande, och när han så själv nickar bifall till vart ord han säger, så känner säkerligen vem som helst av er sig benägen att kapitulera för hans argumentation. Jag känner till det där av egen bitter erfarenhet. I fjol, då herr Ekerot talade och skrev och agiterade för samma sak som nu, lyckades han till och med kollra bort undertecknad. Han förledde mig att instämma av allt mitt hjärta, jag som eljest är ett så klart och redigt huvud. Ja, då kunna ni själva tänka er, mina herrar. Nu efter mig, omedelbart eller medelbart, kommer herr Ekerot att uppträda och söka vända upp och ned på allt vad jag sagt. Men jag hoppas, att hans vältalighet denna gång skall rinna förgäves. Jag hoppas det av omsorg om statens ekonomi och av omsorg om en god, levande och praktisk veterinärbildning, som väl även den har sin stora betydelse för vår kreaturskötsel.

Om jag ändå skulle våga att anföra ännu ett det mest eklatanta bevis för riktigheten av den mening, jag här förfäktar, så är det väl själva den övergång, som jag gjort från den oriktiga ståndpunkten och till den riktiga. Ty det förstär var och en, att om någon ledamot i denna kammare haft psykologisk anledning att hålla fast vid den ståndpunkt, som han vid sidan av herr Ekerot intagit i denna fråga, så är det naturligtvis jag själv. Det är icke trevligt att byta om ståndpunkt. Men då saken drogs inför den grundligaste och mest samvetsgranna av alla kommittéer, nämligen lönerregleringskommittén, och jag där fick tillfälle att granska alla skäl pro och contra i denna sak, och sedan vi där förhört alla parter, professorer, rektorer, laboratorer, styrelser, direktioner och kollegier och besökt själva slagfältet ett par gånger, ja, då kunde jag icke längre förhärda mitt hjärta. utan måste underkasta mig den personliga förödmjukelse, som ett ombyte av ståndpunkt plägar föra med sig. Skälen för bibehållandet av den nuvarande anordningen visade sig vara alltför starka, för att jag skulle kunna trotsa dem. Det kan ej vara rimligt, anser jag, att vidtaga en ändring, som medför övervägande olägenheter och nackdelar och som kostar staten rent onödigt 3,000 kronor på ett bräde och 5,000 kronor om året och dessutom i otid manar fram spekulationer på dyrbara om- och nybyggnader.

Herr vice talman, jag skall be att få yrka avslag på jordbruksutskottets förslag och bifall till den kungl. propositionen.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Linders* och *Sjöblom*.

Härpå yttrade

Herr Ekerot: Herr talman! Egentligen skulle jag framföra ett ödmjukt tack till den förre talaren för hans stora vänlighet att redan på förhand försäkra kammaren, att jag skulle komma med ett särskilt övertygande anförande, som skulle vända upp och ned på hans eget, och jag försäkrar herrarna, att jag intet högre skulle önska, än att jag kunde lyckas härutinnan och tillfredsställa hans krav på mig. Jag måste dock tyvärr säga, att, när det gäller denna fråga, är det svårt att strida, därför att jag tror man kan säga, att det är en fråga, som de flesta i kammaren kanske icke haft tillfälle eller möjlighet att sätta sig in i. Jag är därför övertygad om, att många som lyssnat till den föregående talarens bestickande ord, fått den övertygelsen, att här är det fråga om något som är farligt, och att kammaren står i begrepp att, om den följer jordbruksutskottets förslag, göra något, som man sedermera kommer att ångra. Att icke den förre talaren lyckats övertyga mig, behöver jag ej alls försäkra, utan jag vill tvärt om säga det, att det förvånar mig en smula, att herr Nilsson kunnat yttra sig som han gjort, kunnat blåsa upp frågan till de dimensioner, som han gjort. Detta förvånar mig som sagt något, men jag vill icke klandra honom härfor, ty det är ju hans sak, utan vill jag i stället be att få anföra några skäl för utskottets ståndpunkt och för min motion.

Jag skall då allra först be att få säga, att riksdagen redan förra året har fattat beslut, att detta ämne, bakteriologi, vari undervisningen uppehålls av laboratorn vid bakteriologiska anstalten, skall kunna överflyttas till professuren i patologisk anatomi, och detta dels därför att dessa två ämnen ha så pass nära sammanhang som de ha, dels därför att det blir allt svårare för anstalten att uppehålla undervisningen. Jag skall be att få framhålla, att den förre talaren i början av sitt anförande ansåg, att det var ett välbetänkt beslut av riksdagen 1914 och han förklarade också, att han själv medverkat till detsamma, men i slutet av sitt anförande hade han redan hunnit så långt, att han ansåg att riksdagen 1914 fattat ett farligt beslut. Det var således icke riktigt sammanhang mellan början och slutet av hans anförande.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att det nuvarande tillståndet innebär ett provisorium och måste betraktas som ett provisorium. För närvarande äro de båda platserna, både professuren i patologisk anatomi och laboratorsbefattningen, vakanta, d. v. s. de skola tillsättas under den närmaste tiden. Ett tillfälle att avlyfta undervisningsbördan från anstalten så gynnsamt som det närvarande kommer riksdagen sålunda förmodligen icke vidare att få. Vidare ber jag få säga, att det varit ganska svårt att anskaffa en laborator, lämplig för undervisningen inom veterinärhögskolan. Det bör understrykas, att man icke får sänka kravet på undervisningen, när vi nu en gång fått en veterinärhögskola i stället för veterinärinstitutet. Vi få icke sänka fordringarna, utan måste söka hålla högskoleundervisningen uppe. Det är då värt att ihågkomma, att för någon tid sedan vid ledig-

Ang. statens
veterinärbakteriologiska
anstalt.

(Forts.)

Ang. statens
veterinärbakteriologiska
anstalt.
(Forts.)

förklarandet av laboratorbefattningen vid bakteriologiska anstalten anmälde sig summa en sökande. Herrarna kunna då utan vidare förstå, att platsen ej är så särdeles eftersträvad. Denna sökande, en elev, som utexaminerades från veterinärinstitutet den 29 april 1914, sålunda en av skolans nyss utgångna elever, var den ende som anmälde sig, och vi veta ännu ej, vem som kommer att få platsen, ty ifrågavarande sökande blev icke antagen, oaktat lärarkollegiet tillstyrkte hans antagande, detta emedan medicinalstyrelsen ställde sig avvisande. Jag skall läsa upp det yttrande, som lärarkollegiet haft angående denna sak. Det framhålles däri, att den sökande »icke kan sägas hava styrkt sig vara i besittning av den kompetens, som enligt kollegiets mening borde fordras för att rätt kunna fylla stadgarnas föreskrift att meddela en på vetenskaplig forskning stödd undervisning, men då undervisningen i bakteriologi för innevarande läsår redan är avslutad och den sökande sålunda har god tid att förbereda sig för nästa års kurs, så anser kollegiet, att han med de kunskaper han redan besitter och den skolning i ämnet, som han, efter vad *laborator Magnusson* såsom adjungerad i lärarkollegiet uppgivet, särskilt genom sin befattning såsom assistent vid den veterinärbakteriologiska anstalten redan hunnit förvärva, till dess bör kunna förskaffa sig den kompetens, som för meddelande av tillfredsställande undervisning i ämnet kan anses nödig.»

Sålunda, när det gäller en undervisning som denna, skulle högskolan nöjt sig med vad en ung man, som nyss gått ut från samma högskola kunnat prestera. Jag vill säga, att i motionen givits goda skäl för att det är även ett högskoleintresse, att denna undervisning kommer att utövas av en person, som har större kompetens, än vad den sökande här hade och vad som kan vara möjligt att han även framdeles kan förvärva.

Nu vill jag vidare framhålla, att det kan invändas, att, om det en gång blir en kompetent innehavare av platsen, så kan väl undervisningen av honom skötas på rätt sätt. Ja, men vi måste komma ihåg, mina herrar, att denna tjänst icke är annat än en övergångsplats, från vilken man söker komma till en bättre plats. Det gjorde *laborator Magnusson*, och detsamma kan nästa innehavare av platsen komma att göra. Följden blir sålunda den, att det uppstår oupphörliga växlingar beträffande undervisningen i ett så viktigt ämne som ämnet bakteriologi är, ett av de grundläggande ämnena.

Så yttrade herr Nilsson — och detsamma har framhållits från flera håll — att det är ju ingen tunga för anstalten, om laboratorn undervisar i — som jag vill minnas det är — 44 timmar. Nå, då vill jag säga, att skall nu vederbörande laborator göra sig kompetent för undervisningen och på samma gång innehava platsen, som laborator vid anstalten, så blir det ej mycken tid övrig för honom till övriga arbeten i anstalten, och det är just därigenom som undervisningen blir betungande. Sedan komma härtill ytterligare andra uppgifter, som åligga honom, såsom examination och

tentamina, så att arbetet är bra mycket mera omfattande än den tiondel, som den föregående talaren talade om. Jag vill sålunda erinra om, att den förre laboratorn offrade bra mycket mera tid för undervisningen, av vilken han var synnerligen intresserad, än vad som nämnts här. Jag kan också framhålla, att arbetet visat sig för anstalten vara så betungande, att föreståndaren för anstalten, professor Bergman, själv säger, att han hellre vill åtaga sig undervisningen själv, än att laboratorn skall ombesörja den, därför att det är förfärligt svårt för honom att ordna det för varje år växande arbetet vid anstalten.

Det måste sålunda betraktas även såsom ett högskoleintresse, att denna fråga blir ordnad på ett annat sätt än det nuvarande. Det finnes visserligen också andra intressen bakom, till vilka jag senare skall be att få komma, men det är faktiskt ett intresse för högskolan att förvärva sig säkrare och mera kompetenta lärarkrafter, än vad som blir fallet genom att laboratorn i veterinär-bakteriologiska anstalten i fortsättningen skall komma att handha en så krävande undervisning som denna.

Det har från flera andra håll framhållits, att jordbruksutskottet står på en mycket osäker grund, när det omfattar det förslag, vartill det kommit. Det förtjänar erinras, att de myndigheter, som stå emot föreliggande jordbruksutskottets förslag, äro lärarkollegiet och majoriteten inom löneregleringskommittén, under det majoriteten i direktionen för veterinärhögskolan, medicinalstyrelsen och en minoritet, bestående av två av fem, inom löneregleringskommittén stå på det förslag, till vilket jordbruksutskottet har kommit och som överensstämmer med motionärernas.

Jag skall nu icke här närmare ingå på alla skäl, som vid denna frågas bedömande måste tagas i betraktande — det skulle taga allt för mycket av kammarens tid i anspråk — utan jag ber endast att få säga, huru jag ser saken. Här talas om att därest det skulle bli fråga om att överflytta detta ämne, bakteriologi, till professuren i patologisk-anatomi, så skulle det kräva mycket stora kostnader dels på grund av den därav betingade nya utrustningen, dels på grund av erforderliga nybyggnader och så vidare.

Vad beträffar frågan om byggnaderna, så kan jag icke finna, att den har något som helst sammanhang med överflyttandet av undervisningen i bakteriologi till professuren i patologisk-anatomi. Vid veterinärinstitutet innehade numera avlidne professor Svensson undervisningen i bakteriologi, patologisk-anatomi och histologi. Därjämte utförde han alla undersökningar angående djurtuberkulos och en del andra undersökningar samt övervakade tuberkulinberedningen, vilket är en mycket viktig sak. Då veterinärbakteriologiska anstalten inrättades, uttalade departementschefen, och riksdagen instämde däri, att denna anstalt vore en det praktiska jordbrukets anstalt. På grund av den stora arbetsbörda, som påvilade professorn i patologisk-anatomi, befriades han från ämnet bakteriologi liksom tuberkulinberedningen och övriga praktiska arbeten, och så kvarstodo endast patologisk-anatomi samt histologi. Vid

Ang. statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.
(Forts.)

ombildningen av institutet till högskola lades histologien till anatomin, och då blev kvar allenast ämnet patologisk-anatomi, som på läroplanen fick sig tilldelat 107 timmar om året. Det är professors underservisningsskyldighet på detta område, under det övriga professorers undervisningstid torde uppgå till nära det dubbla. Därför menar jag, att det icke kan vara tal om att undervisningsbördan för professorn i patologisk-anatomi blir för dryg. Vidare vill jag nämna, att för undervisning i de till den förutvarande professuren hörande ämnen disponerades endast en sal med några tillhörande mycket små rum, medan professorn i patologisk-anatomi numera har icke mindre än 27 rum till sitt förfogande, därav en lärosal med 12 fönster åt en sida, och mycket stora rum för dissektioner o. s. v. Jag kan därför icke förstå, hur man kan tala om att lokalen är för trång för undervisningen. Veterinärbakteriologiska anstalten har sin lokal i samma byggnad och upptar för ändamålet en mindre del därav. Undervisningen i bakteriologi bedrivs icke inom anstalten utan på patologisk-anatomiska institutionen. Jag vill fästa herr Nilssons uppmärksamhet på, att denna institution har ett bakteriologiskt laboratorium, fastän det kräves en ytterligare utrustning för detta, som går till c:a 600 kronor, men allt behöver icke anskaffas på en gång, utan det är en del saker, som det är tvivelaktigt, om de äro ens behövlige för undervisningen i bakteriologi. Vidare vill jag framhålla, att när det gäller överflyttning av undervisningen i bakteriologi, kan lokalfrågan icke komma fram på denna väg.

Jag ber vidare att få erinra om vad som står att läsa i löne-regleringskommitténs betänkande på sid. 59, där det heter på följande sätt: »Då institutet genom den nuvarande anordningen för undervisningen i bakteriologi hade tillgång till en person, som uteslutande hade att ägna sig åt denna disciplin, låge däruti en så väsentlig fördel, att den vore väl värd att tillvarataga. En förening på samma person av två så viktiga ämnen som bakteriologi och patologisk-anatomi, vilka vart och ett för sig fullständigt krävde sin man, kunde därför ingalunda vara någon fördel varken för undervisningen eller för de vetenskapliga arbetena inom dessa ämnen vid institutet.»

Här skyntar fram vad som är hemligheten med det motstånd överflyttandet av undervisningen möter. Man vill ha kvar undervisningen i bakteriologi vid anstalten för att kunna pressa fram en professur i bakteriologi, vartill då sannolikt skulle läggas läroämnet kött- och mjölkkontroll ävensom epizootiläran. En sådan professur vägar man icke komma fram med förslag om från högskolans sida, därför att riksdagen skulle bestämt motsätta sig det samma, men när veterinärbakteriologiska anstalten icke kan fylla de uppgifter, som nu ställas på densamma, utan det kräves från alla håll att den blir befriad från undervisningen, då kommer kravet fram på upprättandet av en sådan professur, som jag nyss antytt. Då, men först då kommer byggnadsfrågan att bli aktuell. När den nuvarande veterinärbakteriologiska anstaltens lokaler be-

hövas som institution för professorn i bakteriologi. Då blir anstalten utan lokal och följaktligen färdig att flytta, och det är dit man vill komma.

Det är emellertid den saken jag nu vill varna för, och då herr Nilsson varnade för ökade utgifter, anser jag mig på goda grunder kunna säga, att den väg, som här är av utskottet föreslagen, leder till de minsta utgifterna, ty någon nybyggnad behöver icke ifrågakomma, förr än anstalten vuxit så kraftigt, att den icke kan rymmas i sina nuvarande lokaler, och det dröjer många år till dess. Men naturligtvis är det omöjligt att avvisa ett sådant krav, när det en gång kommer, och det framkommer förr, därest undervisningen i bakteriologi nu kvarhållas vid anstalten.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, utan ber att få sluta med att hemställa till kammaren att behjarta vad denna sak gäller och söka se den på sådant sätt, att man verkligen fattar det bästa beslutet. Och jag anser, att om man följer Kungl. Maj:ts förslag, har man icke gjort detta, utan vi böra i stället följa vad utskottet föreslagit. Jag ber också få stryka under, att departementschefen i den kungl. propositionen framhållit, att det är tvenne krav, som här stå emot varandra, och att det är principiellt riktigt att var och en får fylla sin egentliga uppgift. Jag hoppas, att det blir så, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm: Herr talman! Jag har icke något att i sak tillägga till det första uttömmande anförandet, som hölls från Skånebanken, utan jag instämmer i detsamma till alla delar. Jag kan emellertid icke som den siste talaren kalla det för bestickande, ty det var ett sakligt och på erfarenhet grundat inlägg, och den erfarenhet talaren byggde på var icke endast arbete i jordbruksutskottet och löneregreringskommittén utan även ett fullständigt ingående studerande av förhållandena ute vid veterinärhögskolan och den ifrågavarande anstalten. Jag vill nu endast konstatera några fakta.

När jag liksom de båda föregående ärade talarna vid 1914 års riksdag var med om att fastställa organisationen för veterinärhögskolan, inklusive bibehållande av undervisningen i bakteriologi vid veterinärbakteriologiska anstalten, var det med ett bestämt vidhållande av vad jordbruksutskottet då uttalade, att den av herr Ekerot redan vid nämnda riksdag väckta motionen icke kunde av utskottet tillstyrkas, därför att man icke hade sig bekant, om hans förslag läte sig genomföras utan ökade kostnader. Nu påstår herr Ekerot och efter honom egendomligt nog jordbruksutskottet, att det låter sig göra utan ökade kostnader — man rubricerar då icke de 1,500 kr. som ökad kostnad. — Hur bevisar utskottet detta? Här måste jag tyvärr fälla det omdömet, att det bevisas genom teoretiska spekulationer utan grund i verkligheten. Ty det som herr Ekerot i sin motion anför om de kommande kostnaderna i det ena fallet mot i andra fallet, det är icke annat än teoretiska spekulationer, och detsamma var nog förhållandet med en del av

Ang. statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.
(Forts.)

Ang. statens
veterinärbak-
teriologiska
anstalt.
(Forts.)

vad han sade nyss. Jag syftar då på det intressanta meddelandet, att om undervisningen kvarhålles vid anstalten, ligger det skälet bakom, att man vill i framtiden pressa fram en ny professur därstädes. Låt framtiden taga hand om den saken! Om professuren icke behövs, kan riksdagen säga nej. Låt var tid ha sin omsorg i det fallet. Däremot kan ingen jäva de siffror, som herr Nilsson i Kabbarp framlade, att engångskostnaderna utgöra 3,000 kronor och den ökade årskostnaden 5,000 kr. Dessa utgifter äro den bestämda och säkra följd, om man bifaller utskottets förslag. Och dessutom, när enligt mitt förmenande man icke kunnat visa, vilka kostnader medfölja det av utskottet tillstyrkta förslaget, är det då skäl att binda sig vid en anordning, om vilken man icke fullt kan klargöra för sig vart den leder? Nej, låt oss stå kvar vid det bevisligen goda förfarande, som man hittills följt, och om det sedermera skulle kunna visas, att endast överkomliga kostnader medfölja en förändring, låt oss då införa en sådan, men icke nu. Ty det är bestämt oriktigt att säga, att ett bibehållande av den nuvarande anordningen är att, som herr Ekerot sade, sänka kraven på undervisningen vid veterinärhögskolan. Det är väl icke troligt, att en laborator, som endast har att syssla med bakteriologien, skall ge sämre undervisning häri än en laborator, som samtidigt undervisar i flera ämnen.

Då jag är bestämt övertygad om, att löneregleringskommittén och herr Nilsson i Kabbarp ha verkligt grundade skäl att varna riksdagen för att göra någonting, som i kostnadsavseende är oprövat, ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och avslag på utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad. Herr talmannen, som under sistnämnda anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, gav nu i enlighet med de under överläggningen gjorda yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 53, bifaller Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 159 ja mot 45 nej, vadan kammaren bifallit Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

§ 7.

Ang. fullbordad granskning av statsrådsprotokollen.

Efter härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial, nr 12, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll yttrade

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Det dechargebetänkande, som i dag föreligger på kammarens bord, innehåller icke någon anmärkning å utskottets vägnar, och det torde icke vara för mycket sagt, att även i fråga om reservationer detta betänkande utmärker sig för en synnerligen stor återhållsamhet. Jag torde likaledes ha rätt att säga, att denna återhållsamhet är framkallad av det särskilda läge, i vilket granskningen av statsrådets protokoll i år blivit förrättat, av en önskan att, om möjligt, icke uppkalla inre konstitutionella strider under de svåra förhållanden, som vårt land under nuvarande fruktansvärda världskris genomgår.

Men om en reservation ha dock samtliga medlemmar i utskottet från de båda vänsterpartierna ansett sig böra förena sig, nämligen den reservation, som gäller den av Kungl. Maj:t vidtagna åtgärden att genom kommendering inkalla ett antal värnpliktiga av vissa klasser till särskild utbildning såsom reservbefäl. Jag behöver endast erinra om de viktigaste data i detta ärende. Den 22 september 1914 inkom chefen för generalstaben till Kungl. Maj:t med en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om, att av de då vid infanteriet och trängen i tjänst varande värnpliktiga ett visst antal skulle uttagas och med stöd av 28 § värnpliktslagen kvarhållas till undergående av särskild utbildning för att göra dem lämpliga till fyllande av reservbefälsbefattningar av olika grader. Den 4 oktober avlät chefen för lantförvarsdepartementet en skrivelse till cheferna för samtliga arméfördelningar med order att inom olika regementen göra anteckningar om visst antal värnpliktiga, lämpliga för sådan utbildning. Den 13 oktober beslöts lämna tillstånd till frivillig anmälan. Den 3 november redogjordes för resultatet av de frivilliga anmälningarna och beslöts, att kurser skulle anordnas endast för dessa frivilligt anmälda med början den 9 nov. Men den 1 december, sålunda icke fullt fyra veckor efteråt, tog Kungl. Maj:t på nytt upp ärendet och beslöt nu att inkalla även dem ibland de ute på regementena antecknade, som icke hade frivilligt anmält sig, till en utbildning, som skulle börja under följande år, och för denna inkallelse åberopades § 28 i värnpliktslagen.

Den anmärkning, som utskottets reservanter — tio medlemmar av utskottet, sålunda jämt hälften — ansett sig nödgade att göra i fråga om behandlingen av detta ärende, går framför allt ut därpå, att vi icke kunnat finna, att Kungl. Maj:t har haft befogenhet att på sådant sätt tillämpa § 28 värnpliktslagen. Jag tror, att de allra flesta i denna kammare skola vara på det klara därmed, att, när Kungl. Maj:t fattade detta beslut, så väckte det över

Ang. fullbordad granskning, av statsrådsprotokollen.
(Forts.)

mycket stora delar av landet, kanske så gott som över allt i landet, den allra största överraskning, att Kungl. Maj:t ansåg sig på grund av ifrågavarande paragraf kunna göra en sådan inkommandering. Denna överraskning har icke kunnat hävas genom det försvar, som särskilt i pressen på vissa håll givits för Kungl. Maj:ts åtgärd. Försvaret har i synnerhet gått ut på att understryka, att Kungl. Maj:t på grund av värnpliktslagen måste ha rätt att inkalla »större eller mindre delar» av de värnpliktiga av olika klasser, såsom orden uttryckligen lyda. Därav drar man den slutsatsen, att denna lydelse medgiver Kungl. Maj:t att taga ut just de »delar» av ifrågavarande arsklasser, som nu blivit inkommanderade, och giva dem ifrågavarande utbildning. I själva verket är det emellertid så, att anmärkningen mot Kungl. Maj:ts åtgärd icke alls beror därpå, att Kungl. Maj:t har inkallat i detta fall »mindre delar» av vissa årsklasser. Utan frågan hänger därpå, om värnpliktslagen kan anses giva Kungl. Maj:t befogenhet och har varit avsedd att giva Kungl. Maj:t befogenhet att inkalla dessa särskilt utvalda värnpliktiga till en sådan tjänstgöring, en sådan utbildning, som Kungl. Maj:t nu har lagt dem. Ingenting i värnpliktslagens långa historia tyder på, att det någonsin varit statsmakternas mening att lägga en sådan befogenhet i Kungl. Maj:ts hand. Man har utan tvivel velat, att Kungl. Maj:t skulle kunna taga ut vissa kontingenter värnpliktiga och inkalla dem till tjänstgöring »för rikets försvar», som uttrycket brukar lyda. Men man har då alltid tänkt på en inkallelse av den art, att vederbörande skulle göra vakttjänstgöring för neutralitetsskydd eller gå i fält, om krig utbrutit. Och man har alldeles bestämt aldrig ens satt i fråga, att medgivandet skulle användas så, att Kungl. Maj:t genom en sådan inkallelse skulle kunna skapa en ny organisation vid sidan av den genom värnpliktslagen och övriga bestämmelser gällande organisationen. Här är sålunda enligt reservanternas mening icke fråga om en inkallelse i värnpliktslagens mening till rikets försvar, utan här har Kungl. Maj:t låtit uttaga vissa enskilda värnpliktiga för att åt dem giva en alldeles speciell utbildning i avsikt att därmed skapa nya organisationer i och för reservformationerna. Att det aldrig kan ha varit riksdagens mening att lämna Kungl. Maj:t en sådan befogenhet, det torde till fullo framgå av den genomgående försiktighet, för att icke säga motsträvighet, med vilken riksdag efter riksdag under försvarsfrågans långa historia har behandlat varje som helst fråga angående en sådan särskild uttagning för sådan särskild utbildning. Och det måste väl ändå anses, att, när riksdagen med så ytterst stark försiktighet har medgivit och ända till det sista mycket bestämt begränsat varje dylik särskild uttagning, det ej kan ha varit meningen, att Kungl. Maj:t vid sidan av de bestämmelser, som årtligen kommit till stånd om särskild uttagning, skulle kunna i i kraft av värnpliktslagens § 28 mom. 1 inkalla särskilt uttagna värnpliktiga, giva åt dem en alldeles ny utbildning och skapa med dem en ny organisation. Jag tror alltså, att allt vad som

kommit fram under denna frågas behandling gör det obestriddigt, att det steg, som Kungl. Maj:t tagit, måste anses ha gått utanför, vad lagen medgiver Kungl. Maj:t.

Nu svarar man emellertid på denna anmärkning: Det må så vara, men förhållandena under hösten vid den tidpunkt, då steget togs, voro så utomordentliga, att man icke bör alltför noga nagelfara en åtgärd av Kungl. Maj:t av denna art. Om Kungl. Maj:t nu på denna punkt gick utanför sin bokstavliga befogenhet, så var det i alla fall, påpekar man, på grund av det hotande världsläget; Kungl. Maj:t sörjde, har det sagts, i själva verket därmed för rikets sannskyldiga nytta. Jag nödgas att däremot erinra, att här har ingen av reservanterna förnekat, att en utbildning och en organisation av den art, varom här är fråga, i och för sig kunde vara behöflig. Men vad vi ha förnekat, och vad vi fortfarande måste bestrida, det är, att åtgärden behövde eller borde vidtagas av Kungl. Maj:t ensam. Och därvid är att lägga märke till, att riksdagen ju var samlad under hela den tid, detta ärende var under behandling. När generalstabschefens utlåtande kom, den 22 september, befann sig riksdagen ännu i fullt arbete, och under hela hösten behölls riksdagen formellt samlad för att kunna stå till förfogande, därest Kungl. Maj:t skulle behöva på något vis samverka med densamma. Man skulle ju också kunna säga, att Kungl. Maj:t borde ha fått klart för sig detta behov av reservunderbefäl till och med tidigare än den 22 september, redan omedelbart efter mobiliseringsåtgärderna i augusti, och att Kungl. Maj:t sålunda redan då hade kunnat vända sig till riksdagen. Här förelåg alltså alldeles icke något sådant nödläge, som tvang Kungl. Maj:t att för rikets nytta bryta sig utom den befogenhet, som lagen medgiver. Kungl. Maj:t hade full möjlighet att vända sig till riksdagen och behövde icke alls gå utanför värnpliktlagens mening. Även ur den synpunkten måste denna åtgärd sålunda betraktas såsom synnerligen egendomlig, att Kungl. Maj:t, ehuru Kungl. Maj:t hade kunnat vända sig till riksdagen, icke gjorde det, i en fråga, som dock *åtminstone* måste betraktas såsom synnerligen tveklaktig, i vad angår Kungl. Maj:ts befogenhet.

Därmed kunde om man så vill, detta dechargeärende få anses vara uttömt, ty det är ju uppenbarligen närmast på grund av den rättsliga vikten av att fastslå, vad som är och vad som icke är Kungl. Maj:ts befogenhet i detta fall, som reservationen har afgivits inom konstitutionsutskottet. Men i själva verket befinnes det, att frågan också har en annan sida, nämligen den reella: det resultat för hela utbildningen av dessa värnpliktiga, som kommit ut av Kungl. Maj:ts sätt att behandla frågan. Jag tror, att man skulle kunna sammanfatta omdömet därom helt enkelt så, att Kungl. Maj:ts förfarande, hans beslut till sist att avgöra denna sak på egen hand, har hämnat sig i fråga om själva utbildningens nytta och lämpliga anordnande. Ty hur blev det nu, så som Kungl. Maj:t lade saken? Jo, det blev så, att Kungl. Maj:t den 3 november avgjorde saken i en riktning, nämligen så att, såsom det

Ang. fullbordad granskning av statsrådsprotokollen.
(Forts.)

Ang. fallbor-
dad gransk-
ning av stats-
rådsproto-
kollen.
(Forts.)

heter, inkallelsen »för närvarande» endast borde omfatta dem, som frivilligt anmält sig till utbildning, — men sedermera Kungl. Maj:t redan den 1 december, sålunda icke fyra veckor därefter, avgjorde saken i en annan riktning samt inkallade även övriga antecknade. Redan häri visar sig en vacklan mellan olika utvägar, som har i högsta grad ogynnsamt inverkat på hela anordnandet av dessa befälskurser. Den har bl. a. lett därtill, att det blev dubbla kurser, en kurs för dem, som anmält sig frivilligt, och vilken skulle börja den 9 november, och en annan kurs för de tvångsinkallade, vilken icke tog sin början förrän i januari 1915. Det har vidare därav följt, att Kungl. Maj:t icke kunde giva de senare inkallade, de tvångsinkallade, samma utbildning som bestods de frivilligt anmälda, i det att de senare inkallades utbildning måste bli av kortare varaktighet än de förstas. Med ett ord, hela denna utbildning har i hög grad trasats sönder och blivit betänkligt ojämn, och sålunda har naturligtvis dess effekt väsentligen försvagats.

Vidare inträffade det egendomliga, att när Kungl. Maj:t fattade sitt beslut den 3 november, så kom på grund av departementschefens dåvarande tydliga obenägenhet — för att använda ett ganska lindrigt uttryck — att försöka sig på någon tvångsinkallelse hela frågans behandling i statsrådet att erbjuda den mest egendomliga provkarta på skiljaktiga meningar, som jag för min del på många år sett i något statsrådsprotokoll. Då uppdelade sig statsrådets ledamöter på icke mindre än fyra grupper, av vilka visserligen tre voro ense om att följa departementschefen och sålunda förorda inkallelse endast av frivilligt anmälda, men dock med skiljaktiga motiveringar, medan den fjärde gruppen redan då påyrkade inkallelse av samtliga antecknade. Det får väl sägas, att en så allvarlig fråga som denna verkligen borde kunna i statsrådet behandlas med en enighet, som visar, att man har trängt till botten av frågan på en gång och kommit till ett gott resultat, och att själva splittringen i meningar här ovillkorligen tyder på, att hela beredningen och behandlingen av frågan varit mycket otillfredsställande.

Men icke nog med detta. I föredragande statsrådets motivering den 3 november, då han ställde sig på den ståndpunkten, att man endast borde inkalla frivilligt anmälda, förekommo ett par yttranden, som efter mitt förmenande voro av den beskaffenhet, att man endast kan förvånas över att de yttrandena tycktes vara totalt bortglömda fyra veckor efteråt, den 1 december. Statsrådet anför nämligen den 3 november, att man bör taga »hänsyn ej mindre till de ekonomiska förhållandena än även till svårigheten att för den ifrågavarande utbildningen disponera tillräckligt antal fullt lämpligt befäl», och drar då, den 3 november, därav den slutsatsen, att en viss inskränkning i det antal, generalstabschefen begärt, kunde vara lämplig, samt slutar med att yrka, att endast frivilligt anmälda skulle inkallas. Fyra veckor efteråt, den 1 december, är det, som om dessa argument icke alls hade funnits till.

Då anför statsrådet endast, att »fråga nu blivit väckt att till förberedande reservbefälsutbildning inkalla ytterligare ett antal värnpliktiga», och på grund härav yrkar han, att så måtte ske. Man måste väl ändå erkänna, att ett sådant hastigt avfärdande eller rättare sagt, fullständigt förbigående av skäl, som ännu den 3 november syntes vara för statsrådet avgörande, är av synnerligen uppseendeväckande beskaffenhet och icke inget något rätt förtroende till att denna angelägenhet behandlats med det mogna övervägande, varmed den bort behandlas.

Jag tror sålunda, som sagt, att följderna av hela denna läggning av frågan ha gått ut över utbildningens praktiska resultat. Det är min bestämda övertygelse, att om Kungl. Maj:t i tid hade intagit den enda förståndiga och riktiga ståndpunkten och vänt sig till riksdagen med anhållan om det bemyndigande, som kunde behövas för att förstärka reservformationerna, så hade detta ärende från början blivit lagt på en vida bättre bog. Då hade man fått lov att framlägga en sådan plan för hela uttagandet av de värnpliktiga och hela anordningen av kurserna, som kunde hålla stånd inför riksdagens kritik, och då hade man med all säkerhet fått en både enhetligare och längre och därför även för de värnpliktiga själva bättre utbildning, än som nu blivit fallet. Det är sålunda även ur saklig synpunkt, som hela Kungl. Maj:ts förfarande lett till mycket betänkliga följder.

Jag har härmed, mina herrar, utvecklat innehållet av den reservation, som samtliga mina kamrater från de båda vänsterpartierna i konstitutionsutskottet jämte mig i denna fråga avgivit. Jag började med att påpeka, att det icke skedde med någon särskild tillfredsställelse, emedan det icke varit vår önskan att inkasta inre strider i de svåra förhållanden, under vilka såväl regeringen som riksdagen i dessa dagar arbetar, och det är därför icke heller min mening, att denna reservation skulle under nuvarande omständigheter behöva betraktas som utgångspunkt för någon politisk aktion. Men man kan icke med tystnad förbigå ett förfarande, som om det finge förbliva oanmärkt, skulle bilda ett synnerligen betänkligt prejudikat. Man kan icke heller med tystnad förbigå ett förfarande, som i så många avseenden visar en fullkomligt otillfredsställande realbehandling av ärendet. Jag tror till sist, att det icke kan vara otillbörligt att fästa uppmärksamheten på, att erfarenheten från detta ärende bör hava givit den lärdomen, att det i vissa fall — jag säger naturligtvis endast i vissa fall — kan vara en ren och stor fördel att påkalla riksdagens medverkan. Det kan vara en fördel för själva ärendets resultat, liksom det alldeles givet är så för det goda förhållande mellan Kungl. Maj:t och riksdagen, som just under nuvarande svåra världsläge är mer än någonsin behöfligt, och som icke tål vid att man onödigtvis söker skansa omkring och utvidga Kungl. Maj:ts enrådighet.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande, än att memorialet läggas till handlingarna.

Ang. fullbordad granskning av statsrådsprotokollen.
(Forts.)

Ang. fullbordad granskning av statsrådsprotokollen.
(Forts.)

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! Vara konstitutionella regler och särskilt gällande praxis vis å vis behandlingen av dechargebetänkandet äro ju så egendomliga, att slumpen spelar en ganska stor roll. När i ett fall som detta de båda olika partisidorna stå lika starka mot varandra inom konstitutionsutskottet, så blir det denna lilla slump, som avgör, huruvida en framställd anmärkning kommer att göras å utskottets vägnar och således kommer att rikta sig mot Kungl. Maj:ts rådgivare, eller om den endast kommer fram i en reservation och då naturligtvis egentligen riktar sig mot utskottsmajoriteten. I det förra fallet är det Kungl. Maj:ts rådgivare, som äro skyldiga att giva svar, medan i det senare fallet utskottsmajoriteten måste åtminstone med några ord framhäva de grunder, som föranlett den att icke gå med på den framställda anmärkningen. Det är detta, som jag nu i största korthet skall göra.

Jag ber då först att få säga, att hade alla de som framfört denna anmärkning inom utskottet velat samla sig därom att prononcera den reella anmärkning, som utskottets ordförande här framfört, så tror jag, att man hade haft mycket svårt att däremot invända något. Jag tror, att det hade varit särdeles önskvärt, att den gagneliga åtgärd, som det här är tal om, hade gjorts förr, men jag tror icke med den ärade talaren, att det relativt svaga resultatet av åtgärden vållats genom Kungl. Maj:ts beslut att själv avgöra saken, tvärtom, detta har vållats genom Kungl. Maj:ts tvekan att gripa in så resolut, som det borde hava skett. Åtgärden borde enligt min uppfattning hava vidtagits tidigare.

Den anmärkning, som framställts gäller egentligen två saker: dels, att Kungl. Maj:t icke har rätt enligt 28 § värnpliktslagen till en individuell utplockning av värnpliktiga för inkallelse; dels, att under den tjänst för rikets försvar, varom sagda paragrafs första moment talar, icke kan subsumeras den befälsutbildning, som det här varit fråga om.

Nu skulle jag vilja vara med så långt, att jag tror, att 28 § värnpliktslagen icke precis från början inriktat sig på ett sådant fall, som det föreliggande. Men, mina herrar, detta, att man icke kan förutse alla möjliga detaljfall är förhållandet med så oerhört mycket i våra lagar. Däremot har det ifrågavarande lagrummet en så pass vid formulering, att det aktuella fallet mycket väl kan komma därunder, och det torde icke kunna förnekas, att denna formulering är avsiktligt gjord. Förhållandet är det, att den nuvarande formuleringen går tillbaka till en kunglig kungörelse från 1860, och dennas formulering skiljer sig bestämt från äldre tiders föreskrifter. Förut hette det, att Kungl. Maj:t ägde utkalla antingen »alla beväringssklasserna eller den eller de klasser», som efter förhållandena prövades nödigt att uppbåda. Vid den förändring, som föranleddes av en kungl. proposition till 1859—1860 års riksdag och som kom till synes i kungl. kungörelsen angående allmänna beväringen av år 1860, framhävdes just, att det för försvarsväsendet var av största vikt, att Konungen såsom

högste befälhavare för rikets krigsmakt må vara oförhindrad att om stridskrafternas användande så förfoga, som honom lämpligast och ändamålsenligast synes», och att det därför var nödvändigt att bestämma, att »Kungl. Maj:t må äga rättighet att, när rikets försvar sådant fordrar, uppåda och uttaga större eller mindre delar av varje beväringssklass, vare sig från hela riket eller inom vissa landsorter.» Det ansågs så mycket nödvändigare, att betona detta, som det kunde inträffa, att varje årsklass komme att bestå av dels övat, dels icke övat manskap. I överensstämmelse därmed kom även den kungl. kungörelsen av 1860 att innehålla, att Kungl. Maj:t ägde rätt att under krig eller när eljest rikets försvar det påkallade till vapentjänst uppåda antingen alla beväringssklasserna eller ock större eller mindre del av den eller de klasser, som Kungl. Maj:t fann nödigt, vare sig från hela riket eller endast från vissa landsorter, utan avseende därpå, huruvida eller till huru stor del beväringen inom rikets övriga landskap kallades till vapen.

Ang. fullbordad granskning av statsrådsprotokollen.
(Forts.)

Av den förändring i vederbörliga föreskrifter, för vilken jag nu redogjort, kan jag icke få fram annat, än att det just varit meningen att giva Kungl. Maj:t en så vidsträckt befogenhet som möjligt att göra den inkallelse, som kunde behövas.

Vad sedan angår den andra frågan, huruvida det fanns befogenhet för Kungl. Maj:t att verkställa inkallelse för s. k. speciell utbildning, för utbildning till reservbefäl, vill jag påpeka, att man må jämföra föreskrifterna i värnpliktslagen 28 § 1 mom., som handlar om första uppådet, med dess 2 mom., som handlar om andra uppådet. Dessa bestämmelser om det andra uppådet äro ju genom detta uppåds hela natur avsedda att giva detsamma en mindre vidsträckt verksamhet än första uppådet. Näväl, vid dylik jämförelse finner man, att det om andra uppådet står, att detta får inkallas »därest i anseende till krig eller för avväjande av befarat eller börjat angrepp det för rikets försvar finnes nödigt, att beväringens andra uppådet eller någon del därav i skilda orter eller vid olika truppslag vid hären eller marinen inkallas.» Alltså, där är under dessa rubriker infört just sådana saker, som det förefaller mig, att reservanterna vilja anse, att det första uppådet uteslutande skall få användas för. När det om första uppådet står väsentligen allmänna »då rikets försvar det kräver», kan jag icke finna annat, än att det ligger en bestämd tanke där bakom, och när nu saken var den, att det mest trängande behovet vid den tiden var att få en god utbildning av reservbefälet, så synes det mig, att det fanns allt fog för att då också tillämpa den vidsträckta bestämmelse, som härvidlag fanns.

Jag skulle vilja sluta med att efter satsen *in dubiis non est agendum*, d. v. s. där man tvekar bör man icke handla, det ju kunde varit skäl för Kungl. Maj:t att, om omständigheterna därtill föranlett, i ett sådant här fall höra riksdagen, enär då även de minsta anmärkingar undvikits. Men, mina herrar, det är visserligen sant, att riksdagen var formellt samlad, när denna sak kom fram genom generalstabschefens skrivelse av den 22 septem-

Ang. fullbordad granskning av statsrådsprotokollen.
(Forts.)

ber, men, om jag icke minns galet, så var den 26 september den sista dagen något verkligt arbetsplenium förekom, och det torde väl vara klart för alla, att det var omöjligt att få något åtgjort i frågan till den tidpunkten. Därefter hade det blivit nödvändigt att inkalla riksdagens ledamöter till en extra sammankomst. Nu torde ni, mina herrar, giva mig rätt i att stämningen här i landet var så pass nervös — vi veta ju litet var, hur många påringningar och förfrågningar vi fingo, om riksdagen icke hemligen inkallats, och om det icke var något särskilt farligt på tapeten — att det just icke hade varit förmånligt att ställa till med en extra riksdagssession för en fråga av denna karaktär och därtill en fråga, där verkligen så goda grunder för Kungl. Maj:ts åtgärder fanns, som här var fallet.

Det är dessa omständigheter, som gjort, att jag icke kunnat vara med om den anmärkning, som här framstälts.

Herr Sterne: Herr talman, mina herrar! Till den rent sakliga utredning, som den förste ärade talaren lämnade i detta ärende, har jag naturligtvis föga eller intet att tillägga, men jag har trott mig finna, att bakom detta ärendes reella innebörd dölja sig även några rätt så intressanta psykologiska moment, som man i viss mån kan finna vara en liten förklaringsgrund till regeringens tveksamma uppträdande, när det gällde att ordna denna reservbefälsutbildning. Vi må påminna oss, att bakgrunden för detta måhända är de händelser, som utspelades för omkring ett år sedan, då ynglingarna med den ryktbara ingenjör Frestadiuska trekronorsknappar på mångahanda sätt ville demonstrera sitt försvarsnit. Den akademiska ungdomen lät i imponerande borggårdståg lämna det yttre beviset för sitt okuvliga försvarsintresse. Bragelöftena från samma ungdoms talesmän inför monarken och »Vårdkasens» flammande försvarseldar ingöto naturligtvis hos Konungen och hans regering tron på att allt detta vackra i den deklarerade försvarsofferviljan var det rena ädla guld, varav skulle kunna utmyntas en avsevärd försvarsförstärkning. Men, hast du mir gesehen, när Kungl. Maj:t ville inkassera försvarsviljan hos denna ungdom genom att på frivillighetens väg få dem till reservbefäl. då inträffade ej vad Kungl. Maj:t haft rätt att vänta och nog allmänheten också väntade: en formlig stormlöpning och kapplöplöpning, när tillfälle verkligen erbjöd sig för denna ungdom, att offra några månader av sin ungdomstid för att tjäna fosterlandet. Ja, det blev med förlov sagt av den larmande försvarsviljan på vårsidan i fjol ett rent fiasko. Trekronorsknapparna flyttade ned från sidenfördrade rockuppslag i en skräplåda, där de icke med varm hand donerades till familjens kvinnliga tjänsteande. »Vårdkasens» flammor slocknade efter att en tid ha pyrt som en survedsbrasa. Svenska vaktens realiserade till och med sin silverservis sedan staten fått betala det av »vaktens» skänkta hydroplanet. Försvarsynglingarna kröpo hem och sökte skydd, då man vädjade till dem att frivilligt låta utbilda sig till reservbefäl. Så fick

man se, huru denna försvarsrörelse som jag vill kalla föreningen för patenterad fosterländskhet u. p. a. Högt upp som en sol och föll ned som en pannkaka.

Ang. fullbordad granskning av statsrådsprotokollen.
(Forts.)

Det kunde naturligtvis icke Kungl. Maj:t förutsätta att det skulle finnas så litet reell vilja bakom allt det vackra i den deklarerade offervilja, som man fick se exempel på under denna tid. Men trots denna förklaring till regeringens handlingssätt så hade man väl ändå kunnat begära, att en regering under alla förhållanden garderat sig mot vad som sedermera visade sig inträffa. När generalstabschefen den 22 september inlämnade sin skrivelse och begärde denna reservbefälsutbildning, vartill skulle uttagas ungdomar på frivillighetens väg, tror jag nog, att generalstabschefen hade den uppfattningen, att det skulle gå mycket lätt att få unge män till denna utbildning. Samma uppfattning hade Kungl. Maj:t den 13 oktober. Den 3 november började man bli tveksam huruvida den vägen var framkomlig. Visserligen säger då fortfarande föredragande departementschefen, att anslutningen hade blivit icke obetydligt lägre än vad som varit önskvärt, men han ansåg sig dock kunna nöja sig med det som blivit. Men den 1 december var man färdig med en annan uppfattning. Då hade man funnit, som jag något förut utvecklat, att den växel man dragit på ungdomens försvarsvilja icke var diskontabel, och därför motiverade man kort och gott beslutet så: att nu har frågan blivit väckt, och så använde man sig av 28 § värnpliktslagen.

Det är just emot tolkningen av denna paragraf, som vi från vårt håll måste inlägga vår mest bestämda gensaga. Och jag vill kraftigt understryka, att, som den förste talaren till sist sade, det skulle vara ett synnerligen betänkligt prejudikat, om man här stillatigande läte denna händelse passera. Det skulle vara betänkligt, därför att det har nog också visat sig andra tecken på, att den starka konungamakten vill så mycket som möjligt ignorera den folkvilja, som genom riksdagen kan komma till synes. Och det har ju en gammal god hävd för sig här i landet, att när det gällt även uttagandet av manskap till rikets försvar denna folkvilja själv fått vara med och göra sig gällande, och att den fått göra sig hörd även i de detaljer som röra den nödiga utbildningen.

Under sådana förhållanden synes det mig, att den siste talarrens försök att bortförklara vad som här skett verkar föga övertygande. När han framhåller, att det skulle gjort sig gällande vissa svårigheter med att höra riksdagen, är han enligt mitt förmenande absolut på fel linje. Den 22 september hade ju generalstabschefen klart för sig behovet av denna utbildning, och inom parentes måste jag säga mig, att behovet därav har väl legat klart långt förr än den 22 september, så nog hade det funnits tid för Kungl. Maj:t i det avseendet, likasåväl som Kungl. Maj:t i en hel del andra avseenden skyndade sig att begära riksdagens tillstånd till vissa åtgärder för att möta den kris, man kunde förutse genom

Ang. fullbordad granskning av statsrådesprotokollen.
(Forts.)

att världskriget utbrutit. Nog kunde väl Kungl. Maj:t även i denna sak ha hunnit vända sig till riksdagen.

Nu säges det här, att sedan riksdagen reellt hade åtskilts utan att därmed vara upplöst, kunde man icke på nytt sammankalla den, därför att det skulle ha väckt ett sådant uppseende i landet. Det tror jag visst icke skulle varit händelsen. Meningen med riksdagens formella pågående var ju ändå, att den skulle kunna höras vid vissa tillfällen när så kunde erfordras, och hade riksdagen sammankallats genom en annons eller genom en privat hänvändelse till riksdagsmännen, så hade det efter mitt förmenande visst icke väckt det uppseende, som just Kungl. Maj:ts åtgärd att här använda 28 § värnpliktslagen verkligen väckte, när detsamma blev kunnigt och känt.

Jag ber därför att från dessa synpunkter starkt få stryka under, att Kungl. Maj:t har i detta fall överskridit vad som kan vara meningen med denna paragraf både formellt och reellt tolkad. Och det är på den grunden jag också här velat säga min mening om densamma. Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga memorialet till handlingarna.

§ 8.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 § 1, 3, 4, 5, 8 och 9 mom. samt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, dels ock en därmed sammanhängande motion; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Om ändring i förordningen ang. försäljning av brännvin.

Därnäst i ordningen voro å föredragningslistan uppförda bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, dels ock därmed sammanhängande motioner; och

nr 29, i anledning av väckt motion om ändring i Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

I sitt betänkande nr 26 hade utskottet, i anledning av dels en utav Kungl. Maj:t framlagd proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, dels ock tre därmed sammanhängande motioner, hemställt att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts ifråga-

varande författningsförslag med vissa utav utskottet föreslagna ändringar.

*Om ändring i
föreskriften
ang. försälj-
ning av
brännvin.
(Forts.)*

Uti betänkandet nr 29 hade utskottet, i anledning av en utav herr *Hildebrand*, efter det utskottet avgivit sitt betänkande nr 26, inom andra kammaren väckt motion, nr 248, avseende vissa ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget, hemställt, att nämnda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att utskottets författningsförslag skulle föredragas först, paragrafvis, samt där-
efter hemställandena.

Författningsförslaget.

3 §.

Godkändes.

15 § 2 mom.

Detta moment skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag lyda sålunda:

2. Vid utminuterung av brännvin äger bolag enligt grunder, som av kontrollstyrelsen godkännas, anordna kontroll till vilka personer och till vilken mängd försäljning i varje särskilt fall äger rum, och må härvid fastställas viss myckenhet, utöver vilken under angiven tid utminuterung till köpare eller vissa sådana ej må ske. Sådan kontroll må jämväl kunna omfatta rätt till utminuterung, som jämlikt 17 § 2 mom. av bolag överlåtits. Vidtager bolag ändring i föreskrifterna för den kontroll, bolaget anordnat, vare bolaget skyldigt att därom göra anmälan hos kontrollstyrelsen.

Det åligger kontrollstyrelsen att för utminuterung av brännvin indela riket i försäljningsområden ävensom att i denna indelning vidtaga de jämkningar, som med anledning därav, att inom viss kommun rättighet till utminuterung upphör eller upplåtes, eller av andra orsaker betingas.

Innehavare av rättighet till detaljhandel må ej utminutera brännvin till person, boende inom annat försäljningsområde än det, där rättigheten utövas, där ej det bolag, inom vars försäljningsområde personen är boende, därtill, med iakttagande av de föreskrifter, kontrollstyrelsen kan meddela, lämnat medgivande.

Bolag vare på anfordran av köpare, till vilken bolaget finner utminuterung kunna äga rum, pliktigt att, sedan erforderlig säkerhet nedsatts, söka till skäligt pris från namngiven handlande vare sig inom eller utom riket anskaffa angiven varusort av brännvin.

I sin förenämnda motion hade herr *Hildebrand* yrkat, att momentet måtte erhålla denna avfattning:

Om ändring i
föreskriften
ang. försälj-
ning av
brännvin.
(Forts.)

2. Vid — — — — — kontrollstyrelsen.

Det — — — — — betingas.

Innehavare av rätt till detaljhandel må ej till person, boende inom annat försäljningsområde än det, där rättigheten utövas, utminutera brännvin i vidare mån än innehavare av dylik rätt inom nämnda område; vare och vid sådan försäljning skyldig iakttaga de föreskrifter, kontrollstyrelsen kan för dylika fall meddela. Erfordras på grund av dylik föreskrift vid utminutering, varom nyss sagts, av bolag utfärdat bevis rörande inom dess försäljningsområde boende persons rätt till inköp av brännvin, vare bolaget på dennes begäran pliktigt utfärda sådant bevis.

Bolag — — — — — brännvin.

Utskottet hade i sitt förslag hemställt om följande lydelse av momentet:

2. Vid *all* utminutering av brännvin *skall* bolag enligt grunder, som av kontrollstyrelsen godkännas, anordna *verksam* kontroll till vilka personer och till vilken mängd försäljning i varje särskilt fall äger rum, och må härvid fastställa viss *ömyckerhet*, utöver vilken under angiven tid utminutering till köpare eller vissa sådana ej må ske. Sådan kontroll *skall* jämväl omfatta rätt till utminutering, som jämlikt 17 § 2 mom. av bolag överlåtit. Vidtager bolag ändring i föreskrifterna för den kontroll, bolaget anordnat, vare bolaget skyldigt att därom göra anmälan hos kontrollstyrelsen.

Det åligger kontrollstyrelsen att för utminutering av brännvin indela riket i *kontrollområden* ävensom att i denna indelning vidtaga de jämkningar, som *betingas* därav, att inom viss kommun rättighet till utminutering upphör eller upplåtes eller *som* av andra orsaker *påkallas*.

Innehavare av rättighet till detaljhandel må ej utminutera brännvin till person, boende inom annat *kontrollområde* än det, där rättigheten utövas, där ej det bolag, inom vars *kontrollområde* personen är boende, därtill, med iakttagande av de föreskrifter, kontrollstyrelsen kan meddela, lämnat medgivande.

Bolag vare på anfordran av köpare, till vilken bolaget finner utminutering kunna äga rum, pliktigt att, sedan erforderlig säkerhet nedsatts, söka till skäligen pris från namngiven handlande vare sig inom eller utom riket anskaffa angiven varusort av brännvin.

Efter föredragning av momentet yttrade

Herr Hildebrand: Herr talman! Jag kan naturligtvis tänka mig, att den ändring, som jag motionsvis påyrkat i denna paragraf, är skäligen dödsdömd i denna kammare, men jag anser min i alla fall böra nämna något om densamma och dess innebörd.

Om kammarens ledamöter göra en jämförelse här, så torde de finna, att mitt förslag, icke innefattar någon som helst opposition mot landets indelning i försäljnings- eller kontrollområden. I vad mig motion berör denna paragraf så innebär den ju, att 3 mom. skulle

*Om ändring i
förordningen
ang. försälj-
ning av
brännvin.
(Forts.)*

undergå en ändring i den riktningen, att försäljningsområdena icke skulle vara så slutna som med Kungl. Maj:ts och utskottets förslag blir fallet. Det förefaller mig, att den princip, som är tillämplad här om så pass slutna försäljningsområden är en oriktig och för själva nykterhetssaken farlig princip. Om jag som exempel tager behandlingen av frågan om att hela Gottland skulle bli ett enda försäljningsområde, därvid alla kommuner tillfrågades, så visade det sig, att 36 kommuner representerande en sammanlagd folkmängd av 27,446 personer antingen uttalat sig för bifall till förslaget eller icke haft något att erinra mot detsamma, varemot kommunalstämmorna i återstående 56 kommuner med en folkmängd av tillhoppa 28,076 personer antingen hemställt om avslag eller åtminstone ställt sig avvisande i frågan. D. v. s. det var 56 kommuner som ställt sig avvisande och 36 kommuner som ställt sig välvilliga till förslaget; och de kommuner som ställt sig avvisande hade tillhoppa en större folkmängd än de som ställt sig välvilliga.

Det torde icke kunna förnekas, att landets uppdelning i övervägande slutna försäljningsområden innebär något ganska onaturligt. Man behöver ju endast tänka sig in i det förhållandet, att det kan vara personer som bo nära gränsen till ett annat försäljningsområde och kanske flera gånger i veckan eller rätt ofta ha affärer i någon stad eller annan ort på andra sidan gränsen, eller som helst mycket ofta resa dit för att göra uppköp och avyttra sina produkter. Det är då något ganska egendomligt, att dessa personer icke skola ha någon som helst rätt att utfä transportkort eller bevis, att de äga rätt att där anskaffa den spirituosa, som de kunna önska och som står i överensstämmelse med bestämmelserna i det område där de bo, att dessa personer icke skola ha någon verklig rätt att fordra ett sådant bevis.

Nu finnes i Kungl. Maj:ts och i utskottets förslag ett stadgande, att de äga att vända sig till sitt hemortsbolag och att detta kan giva dem sådana transportkort samt att personer, som blivit vägrade att få transportkort, kunna gå till kontrollstyrelsen och överklaga beslutet om en sådan vägran. Men det finns ingen som helst garanti härvidlag, utan tvärtom har finansministern i motiveringen alldeles bestämt uttalat, att innehavare av rätt till detaljhandel synes böra i regel förbjudas att utminutera brännvin till person, som är boende inom annat försäljningsområde än det där rättigheten utövas. Och han talar om att försäljningsområdet bör göras slutet med hänsyn till försäljningen unminuteringsvis. dock så att gränserna icke äro alldeles överstigliga. D. v. s. hela förslaget utgår från den grundsatsen, att medgivande av sådana transportkort endast skall ske i verkliga undantagsfall. Nå, det kan också vara beroende på hur man tolkar detta och om verkliga undantagsförhållanden beaktas eller icke. Det ligger först och främst helt och hållet i hemortsbolagets styrelses fria skön, och där kan det vara många olika principer som göra sig gällande. Den ena förfar på ett sätt, den andra på ett annat. Det är naturligtvis en förbättring, att klagan kan föras hos kontrollstyrel-

Om inbring i
förrådningen
ang. försälj-
ning av
brännvin.
(Forts.)

sen, men det är dock att märka, att i kontrollstyrelsen är det en enda person, som fattar beslut. Det är ju rätt egendomligt, detta, att när man skall överklaga sådana beslut, där det icke är fråga om att tolka gällande rättsregler utan att bedöma lämplighetsgrunder och lämplighetshänsyn, det är en enda person, som är den oåterkalleligt högsta instansen. Jag tror, att man skulle behöva en annan organisation av kontrollstyrelsen, för att systemet skulle verka väl, men jag har icke nu något som helst yrkande i den vägen, utan jag har endast velat göra detta påpekande i förbi-gående.

Men just därför, att saken icke ligger så, synes det vara så mycket viktigare, att man icke gör gränserna mellan försäljningsområdena så skarpa och stränga som enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Det är icke minst av betydelse, att, när man går över till nya system, man gör övergången mera mjuk, än man ofta vill göra från det håll, där man mest ivrar för nykterhetsarbetets framgång. Även om man bortser från önskvärdheten att förfara med en viss försiktighet, kan det väcka en mycket starkare opposition, än man tänkt sig i förväg, och det är enligt min mening rena klokhets-skäl, som tala för att en ändring vidtages i överensstämmelse med min motion.

Ser man på vad motionen ur nykterhetssynpunkt innebär, finner man, att jag föreslagit, dels att kontrollstyrelsen skall utfärda närmare bestämmelser, dels också att en person, som bor i ett försäljningsområde, skall kunna få ett bevis och med detta bevis kunna utfå spirituosa utminuteringsvis inom annat försäljningsområde. Beviset skall innefatta rätt till inköp av brännvin i den omfattning, som nämnda person äger inom sitt hemorts-bolags område, d. v. s. att här skall icke medgivas någon ytterligare rätt att utfå brännvin, än som är bestämd av hemortsbolaget. Beviset skall medsändas vid rekvisition, och försäljaren inom ett annat försäljningsområde skall genast underrätta personens hemortsbolag om vad som är uttaget. En person kan således icke utan ren förfalskning erhålla mera brännvin på detta sätt, än vad han skulle äga att utfå inom sitt eget försäljningsområde.

Nu invändes, att en del personer, som icke helt utnyttja sin rätt att utfå brännvin inom hemorten, skulle kunna skaffa brännvin åt andra personer. Då vill jag hänvisa till, att det finnes en del påföljder och straffbestämmelser stadgade, och att det här dessutom skulle bli en del extra regler fastställda av kontrollstyrelsen. Det förefaller mig, att dessa påstadda olägenheter måste vara i mycket hög grad överdrivna. Skulle de verkligen inställa sig, kan däri ligga en anledning att efteråt, efter vunna rikare erfarenheter än nu, gå till en ytterligare inskränkning, en inskränkning, som det förvisso är oklokt att genast vidtaga.

Slutligen ber jag att få påpeka, att saken har en principiell sida av mycket allvarlig beskaffenhet. Under 16- och 1700-talen var det icke alls ovanligt, att ett land indelades i en mängd slutna försäljningsområden, och detta system praktiserades långt in på

1800-talet. Nu har man ansett, att det vore en fördel, att handelen frigjordes inom ett land så att det endast vid landets utkanter funnes så fullkomligt avstängda gränser. Det nu föreliggande förslaget innebär en återgång till ett tillstånd, som man överallt ansett sig böra övergiva, och det är detta, som giver det hela en så klen grund.

Av dessa principiella och praktiska skäl, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till min motion.

*Om ändring i
förrordningen
ang. försälj-
ning av
brännvin.
(Forts.)*

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Herr Hildebrand började med att tala om att han icke ville ställa sig i opposition mot landets indelning i kontrollområden. Nej, det kan man väl förstå, att han icke vill, då han skrivit under en motion, däri han påyrkar, att det skall åligga kontrollstyrelsen att indela landet i kontrollområden och där det även heter: »Utom det område, vilket anvisats varje bolag, äger bolaget icke försälja spritdrycker till annan än den, som innehar rätt till detaljhandel med sådana.» Det är emellertid alldeles uppenbart, att om man indelar landet i kontrollområden, men sedan medger rätt för vem som helst att begära intyg om att få komma till ett annat ställe och köpa spritvaror, då river man sönder hela betydelsen av systemet med kontrollområden. Man omöjliggör också all individuell kontroll över spritförsäljningen, vilken kontroll dock icke blott visat sig vara nyttig och nödvändig för nykterheten utan även faktiskt visat sig vara det enda, som i detta fall hjälper.

Jag har endast velat påpeka detta för att giva herr Hildebrand all den rätt, han förtjänar, då han åtminstone i början av denna riksdag beaktade värdet av den individuella kontrollen och var med om att skriva under en motion om införande bl. a. av sådan kontroll.

I § 32 i det i denna motion intagna författningsförslag heter det även: »Vad angår utminutering av spritdrycker skall bolag, i det i 31 § angivna syfte, med iakttagande av de närmare föreskrifter kontrollstyrelsen kan utfärda, anordna verksam kontroll till vilka personer och till vilken mängd försäljning i varje särskilt fall äger rum.» Jag frågar, om herrarne tro, att det kan vara möjligt för ett bolag att i detta fall åvägabringa någon verksam kontroll angående till vilka personer och till vilken mängd försäljning sker, om man skall vara underkastad en sådan apparat, att man skall vara skyldig utfärda transportkort till vem som helst, som begär det, så att han skall få köpa även från andra spirituosabolag. Det skulle bli ett rysligt bokhålleri mellan de olika bolagen om huru mycket en person köpt, och vem kan för övrigt kontrollera, att det är den därtill verkligt berättigade personen, som köpt? Det säger sig självt, att en sådan kontroll är alldeles omöjlig.

Nu har Kungl. Maj:t efter denna motions avlämnande kommit med ett förslag, att landet skall indelas i kontrollområden, och Kungl. Maj:t har beaktat, att i vissa gränfall, där, såsom herr Hildebrand uttryckte sig, man bor nära gränsen mellan två kon-

Om ändring i
förordningen
ang. försälj-
ning av
brännvin.
(Forts.)

i trollområden, kunde det vara lämpligt, att ett bolag utfärdar transportkort, för att en person skall kunna köpa på olika ställen. Man borde anse tillräckligt att detta är beaktat, så att transportkort utfärdas i sådana undantagsfall, där det verkligen behöves. Man har icke ringaste anledning att tro, att ett bolag i detta fall skall vägra att giva en person ett sådant transportkort, och om bolaget vägrar, har han ju i alla fall klagorätt.

Såvitt jag förstår, är det således i detta fall till fullo sörjt för att icke några övergrepp i den vägen äga rum, på samma gång man varit skyldig sörja för att den kontroll, som alla vilja eller åtminstone alla påstå sig vilja åstadkomma, verkligen skall kunna äga rum. Jag kan icke värja mig för den tanken, när jag ser en sådan framställning, som den herr Hildebrand nu har kommit med, att det innerst inne — vare sig hos herr Hildebrand eller hos den, som möjligen givit klaven till motionen, mähända vin- och spirituosa-handlareföreningen eller någon annan — ligger den tanken bakom, att här skall man säga, att man avägbringar kontroll, men man skall se till, att kontrollen i själva verket icke blir så stark.

Nu talade Herr Hildebrand också om att det finnes ansvarsbestämmelser och påföljder, om man missbrukar dessa transportkort. Det är nog utmärkt bra att i en lag skriva påföljder och ansvarsbestämmelser, men en annan sak är att kunna göra dessa bestämmelser effektiva, och jag påstår än en gång, att det är fullständigt otänkbart att i detta fall kunna få en sådan kontroll effektiv.

Sedan talade herr Hildebrand om att det skulle bliva en förrykning av handelsområdena, och att detta skulle skada näringslivet. Men, mina herrar, det kan väl aldrig i världen undvikas, att det i vissa fall är så, att t. ex. en person, som äger ett hemman, och i många år gjort sina uppköp i en stad av någon anledning börjar köpa i en annan stad. Detta kan inträffa genom att kommunikationerna förändras, att järnvägsförbindelserna ändras, eller genom att man insätter nya snabbgående tag, så att det går bättre att komma till den ena staden än till den andra. Man kan väl, när det gäller en så viktig sak som att införa kontroll över spritförbrukningen, icke tänka på sådana fall, som att en person, som brukar resa till en stad, eventuellt måste resa till en annan. Det blir naturligtvis i detta fall så, att somliga, efter att förut hava handlat i staden A, komma att handla i staden B, men det finnes väl också personer, som i stället för att handla i B, där de förut handlat, resa till A. Man får i alla fall säga, att dessa förhållanden i stort sett komma att uppväga varandra.

Jag vill taga ett liknande exempel. Det kan finnas en stad, där det anlägges en hamn eller en järnvägsstation, och då kunna affärerna mera dragas till de affärsmän, som hava sina butiker i närheten av denna hamn eller järnvägsstation. Aldrig har man väl hört talas om att en handlande därför skall kunna säga: den här hamnen får icke byggas, ty då blir jag kanhända av med en

del av min kommers, och denna anläggning kommer att skada mig och gynna min konkurrent, som bor i närheten av hamnen. Jag tror, att det är alldeles orimligt att i detta fall taga näringslivets berättigade krav till intäkt för påståendet, att det skulle vara farligt att införa en effektiv kontroll, på sätt Kungl. Maj:t här föreslagit. Jag tror, att det är en sak, som nog reglerar sig så småningom. Om en ort blir lidande i ett avseende, blir den kanske gynnad i ett annat avseende av andra personer, och på det viset får det ena taga ut det andra.

*Om ändring i
föreslagnings-
ang. försälj-
ning av
brännvin.
(Forts.)*

Jag känner mig, herr talman, livligt övertygad om att, om riksdagen skulle gå på den av herr Hildebrand föreslagna vägen, vore det lika gott att gå tillbaka till den tiden, när vem som helst, under förutsättning att han icke var synbarligen överlastad, kunde få köpa brännvin var som helst. Det är min bestämda uppfattning, att herr Hildebrands förslag skall vålla så mycket besvär och tidsutdräkt, att det skall visa sig, att en verkligt individuell kontroll i nykterhetens intresse är faktiskt omintetgjord, om herr Hildebrands motion bifalles.

Jag ber att på dessa grunder få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hildebrand: Det var rätt egendomligt att höra slutet av herr Runes anförande, och jag fann, att han med stor uppmärksamhet tycks ha läst en artikel i Dagens Nyheter härom dagen. Åtminstone var en del av hans anförande ordagrant lika med denna. Att säga att bättre än att taga mitt ändringsförslag, vore att gå tillbaka till de förhållanden, då var och en fick köpa så mycket han ville, blott han icke var överlastad, det är väl ändå så överdrivet, att det faller på sin egen orimlighet. Mitt förslag bygger ju på det, att kontrollområden skola finnas. Inom varje kontrollområde fastställer hemortsbolaget, huru många liter spirituosa på viss tid varje person äger rätt att köpa. Om då en person inom detta försäljningsområde köpt ett par liter och sedan önskar köpa något på annat håll, så skulle han ju få ett bevis, att han har rätt att köpa så och så många liter och ingenting annat, och han skulle icke kunna anskaffa större mängd brännvin, än just detta bevis gav vid handen, att han ägde rätt att anskaffa. Hela denna svartmålning tror jag sålunda är till den grad överdriven, att den verkar övervägande bisarr.

Sedan vill jag endast anmärka, att den föregående talaren antog, att jag fått några impulser från eller hade en uppfattning, som stod i god överensstämmelse med vin- och spirituosahandlarsföreningen. Varför icke då hellre nämna ett par andra korporationer, som uttalat sig i precis samma riktning, som jag här gjort. Den ena är Stockholms handelskammare, och den andra är Sveriges allmänna handelsförening. Dessa korporationer äro ju dock sammansatta av köpmän från olika områden och olika verksamhetskretsar i landet och torde därför kunna tillmätas ett högre

Om ändring i inmätt av objektivitet. Men det glömde naturligtvis den föregående förordningen talaren.

ang. försäljning av brännvin.

(Forts.)

Jag var naturligtvis beredd på att det skulle kastas emot mig en beskyllning för inkonsekvens, därför att jag vid riksdagens början undertecknat herr von Hofstens m. fl. motion och nu framlagt denna min motion. Och naturligtvis är det en formell inkonsekvens. Men jag ber få hänvisa till att jag då var med bland undertecknarne av en massmotion, sammansatt av en mängd olika bestämmelser, i vilket fall det icke är möjligt för var och en att i detalj granska och få fram sin mening rörande varenda paragraf.

Sedan kom den 30 april den kungl. propositionen i ämnet, och den bragte nytt material till frågans bedömande, framför allt kontrollstyrelsens utlåtande och medlemmarnas i kontrollstyrelsen reservation mot beslutet där. Där fann man ett och annat, och de uppgifter jag nyss återopade om Gottlandsförhållandena synas mig också talande nog. Det är detta nya material, som förmått mig att frambara min motion. Och jag skulle vilja tillägga, att jag tror, att mina ärade motståndare skulle ha rätt att vara ganska nöjda, om de under sin riksdagsmannabana aldrig gjort sig skyldiga till värre inkonsekvenser, än jag gjort genom denna motions framläggande.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till min motion.

Herr Källman: Blott några ord! Den mening, som herr Hildebrand företräder, har ju först framförts av Sveriges allmänna vin- och spirituosa-handlareförening. Nu vill herr Hildebrand icke vara alldeles solidarisk med vad denna förening till äventyrs har att omförmåla, utan återopar i stället Stockholms handelskammare såsom mera vederhäftig att följa. Då skulle jag vilja fråga herr Hildebrand, om han också instämmer i ett yttrande, som Stockholms handelskammare har insänt till bevillningsutskottet. Jag skall be att få läsa upp några rader, så att vi få klart för oss, vad det är som handelskammaren egentligen vill framhålla: »Utan att vilja ingå på bedömandet av frågan om *dess* förslags betydelse ur nykterhetssynpunkt har Stockholms handelskammare ansett sig böra inför Eder härmed framhålla vissa synpunkter, som med *hänsyn till den allmänna handelns intressen* torde förtjäna beaktande.» Handelskammaren fäster således icke det minsta avseende vid vad som är att vinna med dessa förslag ur nykterhetssynpunkt, utan håller sig endast till spörsmålet om den fria handeln. Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet ha i motsats till Stockholms handelskammare = vin och spirituosa-handlarna, *fäst avseende vid* vad som vore att vinna *ur nykterhetssynpunkt*, om man bifulle det föreliggande förslaget. Vi utgå sålunda från alldeles olika utgångspunkter, herr Hildebrand och vi, som tillhöra bevillningsutskottet. Jag behöver knappast framhålla mer, för att vi skola få klart för oss den betydelsefulla *principiella skillnad*, som råder mellan de synpunkter, som framhållas av herr Hildebrand, och dem, som framhållas av bevillningsutskottet.

Jag skall icke giva mig in på frågan vidare. Jag tror bestämt, att andra kammaren är mogen för att bifalla det föreliggande förslaget från bevillningsutskottet, och jag tillåter mig därför att hemställa om bifall till detsamma.

Om ändring i förordningen ang. försäljning av brännvin.

(Forts.)

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Jag skall med anledning av herr Hildebrands sista anförande endast fästa kammarens uppmärksamhet på att herr Hildebrand väl har framhållit alla bestämmelser, som kunna träffas för att se till att icke denna utminuteringsrätt missbrukas, men när det var fråga om, huru bolagen skulle kontrollera, att dessa bestämmelser verkligen efterlevas, då slutade herr Hildebrand. Således, det är, som jag sagt förut: det går lätt att bestämma, att här skall bli kontroll och att föreskrifter skola lämnas om, huru mycket var och en skall få köpa, men när man släpper lös denna rätt till transportkort, då påstår jag, att någon kontroll icke är möjlig. Det hade varit lämpligt, att herr Hildebrand talat om, hur denna kontroll skall kunna göras effektiv. Det är där skon klämmer. Jag ber att få påpeka detta för kammaren, så att den icke låter förleda sig av talet om de många föreskrifterna.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena. godkände kammaren momentet i den av utskottet föreslagna lydelsen.

Övriga delar av författningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställanden i båda betänkandena förklarades vara besvarade genom kammarens beslut angående författningsförslaget.

§ 10.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av bestämmelserna för brännvin och sprit m. m. i rubrikerna 183—185 i gällande tulltaxa föredrogs härefter; och biföll kammaren utskottets i nämnda betänkande gjorda hemställan.

§ 11.

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 28, i anledning av väckta motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

Till bevillningsutskottets handläggning hade hänvisats följande motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor, nämligen:

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

dels från *första kammaren*:

nr 34 av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt
nr 35 av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

dels ock från *andra kammaren*:

nr 2 av herr *Räf* om ändrad lydelse av 11, 13 och 16 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin;
nr 23 av herr *Räf* om ändrad lydelse av 7, 8, 9 och 10 §§ i förordningen angående försäljning av vin och öl;
nr 46 av herr *Eurén* om ändrad lydelse av 6 § 2 mom. i förordningen angående försäljning av vin och öl;
nr 104 av herr *Staaff m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;
nr 107 av herr *Eriksson* i Grängesberg *m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;
nr 108 av herr *Eriksson* i Grängesberg om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åtgärder i anledning av arbetslöshet, förorsakad av ny lagstiftning angående försäljning av rusdrycker m. m.;
nr 109 av herr *von Hofsten m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m.;
nr 112 av herr *Jonsson* i Hökhult *m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt
nr 114 av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Källman* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.

Utskottet hemställde

1) att riksdagen i anledning av motionerna

inom första kammaren:

nr 34 av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.*; och
nr 35 av herr *Kvarnzelius m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 104 av herr *Staaff m. fl.*;
nr 107 av herr *Eriksson* i Grängesberg *m. fl.*;
nr 109 av herr *von Hofsten m. fl.*;
nr 112 av herr *Jonsson* i Hökhult *m. fl.*; samt
nr 114 av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Källman*,
måtte för sin del antaga vid betänkandet såsom bilagor fogade förslag till
a) förordning angående försäljning av rusdrycker;
b) förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka;
c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;
d) förordning om ändrad lydelse av 13, 23 och 31 §§ i förord-

ningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maldrycker;

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt

f) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande.

(Forts.)

2) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen antog ovanberörda författningsförslag, måtte,

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av rusdrycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1917 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnos angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfalle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1916 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1917; samt

3) att motionerna inom andra kammaren:

nr 2 av herr Räf,

nr 23 av densamme,

nr 46 av herr Eurén, samt

nr 108 av herr Eriksson i Grängesberg icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid betänkandet voro fogade:

dels reservationer beträffande författningsförslagen i deras helhet

av herrar *Nilsson* i Bonarp och *von Hofsten*, vilka hemställt, att riksdagen ville antaga vid deras reservation fogade författningsförslag avseende brännvins- samt öl- och vinhandelns ordnande ävensom fatta vissa därmed sammanhängande beslut;

av friherre *C. J. Beck-Frös*, som instämt med nämnda reservationer:

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

av herr *Jonsson* i Hökhult, som likaledes framlagt särskilda förslag i förevarande ämnen;

av herrar *Lyckholm*, friherre *Fleming*, *Jesperson* och *Johan Östberg*, vilka föreslagit att i betänkandet angivna motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herr *Antonsson*:

dels och åtskilliga reservationer angående särskilda delar av utskottets förslag och motivering.

Efter det herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Nilsson i Bonarp som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 28 föreslås: att betänkandet föredrages punktvis samt de särskilda författningsförslagen, där så anses lämpligt, paragraf- och momentvis med ingresser, rubriker och utskottets hemställanden sist; att kap. 4 i det under punkt 1 upptagna lagförslaget föredrages först och att vid 29 § överläggningen må omfatta betänkandet i dess helhet; att övriga delar av samma lagförslag därefter föredragas i paragrafordning; att författningsförslagens text ej behöver uppläsas i annat fall, än då sådant av någon kammarens ledamot begäres; att för den händelse förslaget kommer att i vissa delar återförvisas, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende på de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av de ifrågasatta ändringarna i återförvisade delar kunna föranledas; samt att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1). Utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

I enlighet med kammarens angående föredragningsordningen fattade beslut företogs först till behandling 29 §.

Paragrafen lydde sålunda:

29 §.

Genom kommunal folkonröstning må i enlighet med de i detta kapitel meddelade bestämmelser avgöras, huruvida inom en kommun få meddelas sådana rättigheter till detaljhandel med rusdrycker, som omfattas i denna förordning.

Bestämmelserna i detta kapitel äga dock icke tillämpning å de i 21 § omförmälda rättigheter till utskänkning å passagerarfartyg och järnvägståg.

Kommunal folkomröstning skall avse alla slags rusdrycker och må icke verkställas oftare än vart tredje år.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.

Sedan paragrafen föredragits, anförde

(Forts.)

Herr von Hofsten: Herr talman, mina herrar! Denna nu föreliggande fråga är ju så ingående debatterad vid föregående tillfällen, att några nya synpunkter svårligen kunna framdragas. Åsikt står emot åsikt, och jag är icke nog förmäten att för min del tro, att jag kan omvända någon av herrarna till den uppfattning, som kommit till uttryck i den reservation, som herr Nilsson i Bonarp och undertecknad fogat till utskottsbetänkandet. Men jag har i alla fall ansett mig vara berättigad och med hänsyn till frågans vikt och allmänna intresse förpliktad att få till protokollet antecknade de motiv, som varit bestämmande för denna vår uppfattning. Jag skall därvid mindre uppehålla mig vid detaljer, endast söka i korthet beröra några huvudsynpunkter.

Beträffande den nu föredragna paragrafen om det lokala vetot, vill jag tillåta mig framhålla tvenne synpunkter. Är det icke så, att vi kunna vara rätt ense därom, att på landsbygden det lokala vetot har *mindre* betydelse i nykterhethänseende. Där förekommer väl i allmänhet föga försäljning av alkoholhaltiga drycker, möjligen öl och vin vid järnvägsstationer och gästgiverigårdar. Se vi åter på de större städerna, föreställer jag mig, att man litet var dock känner sig tveksam angående genomförbarheten därstädes av det lokala vetot. Beträffande åter de mindre städerna får jag säga, att jag för min del är rätt så oviss, om ens där någon verklig vinst i nykterhethänseende skulle följa av det lokala vetot. Vi äro nu å ömse sidor överens därom, att kraftiga åtgärder böra vidtagas för att förhindra *missbruk* av alkoholhaltiga drycker, men man får å andra sidan medgiva, att det alltid möter svårigheter att göra lagstiftningen på detta område effektiv. Det lokala vetot avser ju icke heller att förhindra bruket, endast att förbjuda försäljning av dessa varor inom kommunen. Då kan frågas, om det vore någon fördel uti, att efter lokala vetots genomförande dessa varor mera än förut skulle komma att förtäras i hemmen eller i alla händelser under andra förhållanden än under öffenlig kontroll. Kunde man samtidigt med genomförandet av det lokala vetot omskapa människornas sinnen och vanor, så att de komme att avstå från bruket av dessa varor, skulle visserligen effekten bli en annan, men jag tror icke, att man nu kan nå dit.

En annan synpunkt! Jag torde icke bliva motsagd, då jag framhåller, att det *verkliga* huvudändamålet med lokala vetot är att få fram en *form* för en allmän förbudsomröstning. Denna synpunkt framträder redan i det sätt, på vilket det lokala vetot är lagt i utskottets förslag, nämligen att kommunal folkomröstning kan begäras och företagas, utan att det ens varit tal om att i kommunen införa försäljning av alkoholhaltiga drycker. Därav synes mig framgå, att det lokala vetot icke direkt kan sägas vara

Ang. bränn-
vins samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

en praktisk nykterhetsåtgärd. Jag tillåter mig emellertid att i detta sammanhang återge en punkt i motiveringen till den motion, som ligger till grund för vår förut omförmälda reservation, där vi säga: »Med vad vi här anföra vilja undertecknade icke i någon mån förneka det synnerligen uppoffrande arbete och det levande intresse, som nedlagts till folknykterhetens förbättring av dem, som kämpa för det lokala vetot, men vi fordra ock respekt för *vår* åsikt, då vi framhålla, att vi icke uti det lokala vetot kunna se det huvudsakliga botemedlet mot det onda, som vi alla vilja bekämpa».

En annan huvudsynpunkt vid jämförelse mellan utskottets förslag och vår reservation framträder i den jämväl mycket omdebatterade frågan om volymprocent alkohol beträffande maltdrycker; och då detta är en av de grundläggande synpunkterna, skall jag be att i korthet få uppehålla mig något därvid. I motionen nr 104 av herr Staaff m. fl., ävensom i utskottsbetänkandet såväl från i fjol som i år samt i nykterhetskommitténs förslag är denna gräns satt till $2\frac{1}{4}$ %, i motionen nr 112 av herr Jonsson i Hökhult m. fl. är den angiven till 3 % samt i vår motion och reservation till 3,6 %. Under den av oss föreslagna procenten komme att falla de lättare maltdrycker, som i handeln förekomma under benämning pilsnerdricka. Enligt nu gällande författningar äro dessa drycker lagda under samma bestämmelser som ölförsäljningen. Avsikten därmed vore, att, då ölet lägges under bolagsförsäljning och underkastas strängare bestämmelser, allmänheten skulle beredas tillgång till en relativt hållbar, mera välsmakande, svagare maltdryck, och jag kan icke finna annat än att — och detta är ju även i princip erkänt av motsidan — det skulle vara en fördel i nykterhetshänseende, om konsumtionen kunde ledas över till dessa lättare maltdrycker från andra ur nykterhetssynpunkt icke lika ofarliga.

Nu har från visst håll med styrka framhallits, att det skulle vara mindre lämpligt att till helt fri handel lössläppa dessa drycker; även dessa kunde — menade man — användas i berusning-syfte; det vore en fara särskilt på landsbygden, ifall allmänheten, så att säga, bleve van att förtära även dessa lättare maltdrycker, då ölet förut varit en dryck egentligen för städerna. Jag erinrar mig därvid, att herr Eriksson i Grängesberg under fjolårets debatt i detta ärende i sitt — jag tillåter mig inom parentes säga sakliga anförande, det är ju icke alltid, man har nöjet att i sådana iragor som denna bli bemött på ett sakligt sätt — framhöll stora betänkligheter mot denna synpunkt; han förspådde stora faror för att landsbygdens ungdom på detta sätt skulle, såsom han sade, fostras till drinkare. Ja, jag säger, att jag har svårt att tro detta. Det förefaller mig också att vara svartmålningar, och någon erfarenhet härom har man väl icke kunnat framlägga. Jag erinrar mig vidare, att herr Källman berättat, att det förekommit, att ynglingarna köpa sådana varor i stora massor och förtära dem, i den mängd att de bliva berusade.

Ja, båda nämnda herrar äro bosatta i arbetarsambällen och deras omdömen sålunda värda beaktande. Det kan ju hända, att en och annan förfallen drinkare kan genom förtärande av pilsnerdricka, så att säga, lockas till återfall; men det förefaller mig ändå, som om det icke skulle vara lämpligt att lägga lagstiftningen efter sådan måttstock.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Nu har också till stöd härför åberopats ett uttalande av professor Thunberg, vari denne föreslår, att ifrågavarande dryck skulle vara fri, då den förtäres i samband med måltid, men eljest underkastad samma bestämmelser, som nu gälla för öl. Häremot kan framdragas det kända exemplet, som samme professor åberopar, att han försökt låta ett antal personer under en timmes tid förtära största möjliga kvantitet pilsnerdricka, utan att det varit möjligt att uppa någon grad av berusning. Jag tycker dock, att detta exempel är ganska talande!

Genom denna åtgärd skulle ju även industrien få någon ersättning för den förlust, som drabbar densamma genom att ölhandlingen lägges under bolag.

Herr Jonsson i Hökhult föreslår, såsom jag nämnde, en volymprocent alkohol av 3 %, och jag skulle icke för min del ha någonting däremot. Men saken är den, att den tekniska sakkunskapen på detta område säger, att det icke är möjligt att framställa någon hållbar dryck under nu angivna procenthalt.

Sedan ha vi en annan huvudsynpunkt, som jag skall be att få något beröra, nämligen angående försäljningsreformen. Även denna detalj debatterades ingående under förra årets riksdag, nämligen huruvida vi därvid borde följa Kungl. Maj:ts dåvarande förslag i överensstämmelse med vår reservation med frihet för bolagen att själva välja försäljningsform men med *skyldighet* dock att, såsom det heter, anordna »verksam kontroll»; eller om vi skulle följa nykterhetskommitténs förslag med lagfästade av motbokssystemet. Jag medger för min del, att det vore önskvärt, om man kunde genomföra ett för hela landet gemensamt försäljningssystem, men det synes mig omöjligt att för närvarande bedöma, vilket system som är det bästa. Vi ha det Brattska här i Stockholm, det Andréeska i Göteborg och andra system på andra orter. Vi ha bland annat det system, som föreslagits av tre reservanter i kontrollstyrelsen. Men jag får för min del säga, att jag kan icke finna att detta system egentligen innebär någon kontroll. Däruti ligger, att varje person skulle få ett kort, på vilket han skulle få köpa varor hos vilket bolag som helst i landet. I praktiken skulle det bli omöjligt kontrollera, att vederbörande köpare är rätt person, och likaledes förenat med synnerliga svårigheter att indraga dessa kort. Även åtgärden att klagan skulle få föras hos Konungens befallningshavande, vore opraktiskt.

Nu synes det mig emellertid nästan förmätet påstå, att detta motbokssystem, som är i nykterhetskommitténs förslag fastslaget, skulle redan nu vara så prövat, att det kunde fastslås såsom lag. För min personliga del tror jag, att detta system kommer att visa

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

sig i framtiden mest praktiskt och effektivt, att förhindra och nå missbruket, och ifrån denna synpunkt kan jag för min del icke neka till att jag beklagar, att det förefaller mig, som om det genom vissa onödiga missgrepp blivit misskrediterat. Men just denna omständighet visar, att man på detta område måste gå fram med en viss försiktighet för att icke riskera, att uppfattningen i landet icke förmår bära upp de restriktiva åtgärder, man vill lagstifta om. Jag tror, att nykterhetskommittén och utskottets förslag därvid icke iakttagit den kloka varsamhet, som enligt mitt förmenande förhållandena betinga, och som säkrare och mera bestående leder till målet. Jag vill såsom exempel härpå nämna en detalj. Utskottets förslag är i år strängare med avseende å den maximikvantitet, som får utlämnas till vederbörande individ. I fjolårets förslag fanns en bestämmelse, att varor skulle kunna utlämnas »tills vidare» utan maximibestämmelse åt enskild person efter bolagsstyrelsens beslut. Detta är i utskottets förslag nu ändrat därhän, att en viss bestämd kvantitet i veckan är fastslagen med avseende på den mängd, som får utlämnas. Det synes mig, som om man därvid kommer in på ett område, där man behandlar den ordentlige medborgaren efter samma måttstock som drinkaren, och det är det, man enligt min mening skall undvika.

I en sådan lagstiftning som den förevarande bör grundstommen göras synnerligen vid. Här rör man sig på ett område, som är så oprövat och som — säga vad man vill — berör personers göranden och låtanden i enskilda livet, där de hittills haft en rätt så obegränsad frihet. Jag förstår mycket väl den uppfattningen, som säger, att nu måste ett ordentligt steg tagas i denna riktning och att vi nu borde följa nykterhetskommitténs förslag. Men jag tror icke, att det är tillrådligt och praktiskt att här låta känslorna tala för mycket, utan att man i stället bör taga mera hänsyn till den varsamhet, som är nödvändig för att undvika bakslag. En effektiv restriktions- och försäljningslagstiftning, till en början lämpad efter olika förhållanden, men så småningom enhetlig för hela landet och kompletterad av erfarenbeten såväl beträffande lagstiftningen som tillämpningen, är enligt min mening den väg, som säkrast och mest bestående leder till målet att skapa ett nyktert folk.

Lagstiftningen på detta område måste nå därhän, att den enskilde medborgaren blir van att underkasta sig så inskränkande bestämmelser beträffande åtkomsten av dessa varor, att missbruket kan nås och utrotas. En sådan ram att bygga vidare på ha vi nu i Kungl. Maj:ts förslag i fjol, framlagt i vår reservation, i vilken nu även äro inryckta de kungl. propositioner, som nyss här antagits.

Nu invändes — jag tillåter mig därvid tro, av många, som icke till fullo satt sig in i vad förslaget innebär — att detta är ett skenförslag, och att det icke har någon praktisk effekt i nykterhetsavseende. Jag vill då endast framhålla några synpunkter. Genom detta lägges öl- och vinhandeln under bolag. Det *kommunala* vetot

är fullt genomfört, så att den verkliga beslutanderätten förlägges hos stadsfullmäktige och stämman i stället för hos Konungens befallningshavande. Personliga restriktioner *skola* genomföras vid all försäljning av spritdrycker och — under kontrollstyrelsens överinseende. Hela landet indelas i kontrollområden, därvid ingen försäljning får ske till person från ett annat kontrollområde. Import av spritdrycker får endast ske genom försäljare och försäljningen regleras efter vissa ordningsföreskrifter, som jag icke nu behöver gå närmare in på.

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handelns ordnande.

(Forts.)

Under sådana förhållanden är det fullkomligt obefogat att påstå, att detta förslag icke medför en betydande praktisk effekt i nykterhetshänseende, och jag står för min del fortfarande spörjande inför den uppfattning, som säger: vi kunna icke godkänna detta förslag även med dessa betydande förbättringar, därför att det icke uppstår det lokala vetot. Förslaget är dock lagt så, att däruti kunna utan olägenhet inryckas de nya bestämmelser, som förhållandena påkräva. Jag erinrar mig, att herr Eriksson i Grängesberg i fjol särskilt anmärkte som en brist i då framlagda förslag, att import av öl och vin vore medgiven enskilda personer. Nå ja, *ölimporten* har väl i praktiken föga att betyda, och beträffande vinimporten finns ju, om det skulle visa sig, att den missbrukas i nykterhetshänseende genom inköp av billiga vinsorter, som användas såsom berusningsmedel, intet hinder att komplettera lagen med nya bestämmelser häremot.

Detta är nu de huvudsynpunkter, som skilja vår reservation ifrån utskottets förslag. Jag vet mycket väl, att den uppfattning och den ståndpunkt, som jag här gjort mig till tolk för, dömes mycket hårt såväl av den stora majoriteten i denna kammare som av mina ärade motståndares press, som icke tyckes finna ord nog starka för bedömandet av de motiv, den tillåter sig att tillskriva oss. För min personliga del vill jag tillåta mig deklarerat, att då man så som jag i min borgerliga verksamhet ser och erfar det elände, som missbruk av spritdrycker medföra, ej minst om man undersöker orsakerna till nöd och elände i hemmen, kommer man icke till den uppfattning jag här givit uttryck åt utan efter moget övervägande, och då kan man också med jämnmod hära en dom, som man vet vara orättvis.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å förevarande paragraf och skall tillåta mig att sedermera framställa särskilda yrkanden vid de olika paragraferna.

I detta yttrande instämde herr *Gustafsson* i Brånsta.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Såsom den talare, som nu lämnade talarstolen, yttrade, var ju denna fråga redan i fjol så pass grundligt debatterad, att det borde icke vara behövt att säga så mycket beträffande den i år. Han har därför enligt eget uttalande här talat till protokollet, såsom han sade, för att motivera sin ståndpunkt. Jag ger den

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

ärade talaren fullkomligt rätt i detta, och jag skulle vilja vädja till kammaren att icke riva upp någon vidlyftig debatt över detta ärende i år.

Det är väl ändå så, att saken ligger synnerligen ren och klar här inför våra blickar. Den fråga vi nu behandla är inte ny för andra kammaren. Vi ha här varje år behandlat olika nykterhetsfrågor, ända sedan jag blev ledamot av riksdagen — och de ha behandlats länge innan dess — och det förslag, som nu föreligger, behandlades så grundligt i fjol, att vi helt säkert veta, hur frågan ligger. Dessutom ha Sveriges nykterhetsvänner så enigt samlats omkring nykterhetskommitténs förslag, som nu är bevillningsutskottets, att man väl sällan får se en enhälligare opinion för något förslag än för det föreliggande.

Den siste ärade talaren var övertygad om att den ståndpunkt han intar efter hans förmenande var synnerligen stark, och det var hans ärliga och bästa övertygelse, så att han tog med jämnmot det klander, som kom från nykterhetsvännerna och från motståndarna till hans mening. Jag ber också för min del få deklarerera, att Sveriges nykterhetsvänner och de absolutistiska ledamöterna av denna kammare äro så övertygade om att deras mening är den riktiga, att också de ta med jämnmot både nutidens och eftervärldens dom, och de veta alldeles säkert, att denna dom icke kommer att klandra dem utan att tacka dem. Det äro helt säkert Sveriges nykterhetsvänner på det klara med.

Vad nu beträffar föreliggande förslag, är det inte endast på ett par punkter, som förslagen skilja sig åt, de göra det i flera punkter och högst väsentligt. Det är inte endast det lokala vetot, det här gäller, utan också andra viktiga saker. Det gäller sålunda bl. a., huruvida det skall vara obligatorisk kontroll vid försäljning av öl och vin eller enbart vid försäljning av spritdrycker. Det gäller, huruvida det skall vara en undre alkoholgräns av $2\frac{1}{4}$ eller 3,6 procent. Det gäller, huruvida lagen skall träda i kraft tämligen snart eller 1921 eller 1939. Det är sålunda ytterst betydande skiljaktigheter mellan de två förslag, som här föreligga.

Jag ber att få vädja till kammaren, att den nu så enhälligt som möjligt uttalar sig för det förslag, som bevillningsutskottet här framlagt, vilket är det förslag, som vi antogo i fjol — ehuru nu med någon ändring beträffande omröstningen om lokalförbud — och det förslag, »som Sveriges nykterhetsvänner så enhälligt samlats omkring. Jag tror, att vi därigenom avge en kraftigare protest och därigenom uttala vår vilja till nykterhet på ett kraftigare sätt, än om vi nu börja ingående debattera olika detaljer, och då jag har den meningen, herr talman, vill jag be att utan vidare motivering få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Jonsson i Hökhult: Herr talman, mina herrar! Då jag, jämte en del andra ledamöter av denna kammare, har framburit en motion i denna fråga, skall jag be att få säga några ord. Denna vår motion har framkommit i huvudsakligt syfte att sammanjämka

de olika meningar, som gjorde sig gällande i riksdagen förlidet är rörande lösningen av här föreliggande fråga, enär vi då icke kunde komma till enighet om att få fram ett förslag, som innehöll sådana bestämmelser, som kunde förhindra missbruket av rusdrycker. Men vi motionärer tyckas icke vinna det mål vi ha önskat med denna vår motion, vilket jag måste djupt beklaga. Jag skall dock icke nu ingå på och tala om innebörden och verkningarna av de olika förslag, som nu föreligga vid denna riksdag, då denna fråga ju är så mycket debatterad, att den bör vara känd för var och en, och jag tror, att alla har redan intagit sin definitiva ståndpunkt till frågan.

Det har flera gånger med styrka framhållits, att nykterhetsvännerna borde rikta sina åtgärder mot missbruket av rusdrycker och icke mot bruket. Nu ha också motionärerna i sina förslag, såvitt jag kan bedöma det, riktat sig endast mot missbruket och icke mot bruket, och i enlighet med utskottets förslag och min reservation kunna personer, som icke missbruka rusdrycker, få köpa en liter spirituosa i kalenderveckan, och vid vissa tillfällen ännu mycket mer, samt dessutom få köpa vin och öl. Ett sådant förslag kan väl icke anses innebära ett förhindrande av bruket utav ifrågavarande drycker. Men nu vill man ändå icke vara med om ett sådant förslag till lösning av föreliggande fråga.

Stora delar av vårt folk emellertid med spänd uppmärksamhet på att innevarande års riksdag skall vidtaga sådana ändringar i hithörande bestämmelser, som förhindra missbruk av rusdrycker, och bland dem finnas många hustrur med sina små barn, som vänta därpå, på det att de måtte få mera bröd. Och de skulle nog — i många fall få mera bröd i familjen om maken, fadern, icke hade rättighet att köpa rusdrycker hur mycket han behagar, och bland dem finnas även många föräldrar, som vänta på att något måtte bli gjort till förhindrande av missbruk av rusdrycker, så att deras barn icke må utsättas för faran att falla offer för dryckenskapslasten. Skall vårt folk behöva vänta förgäves eller skall något bli gjort vid denna riksdag? Då man ser och vet, att ett mycket stort antal personer av vårt svenska folk, våra egna bröder, i hög grad missbruka rusdryckerna, att de använda en mycket stor del av sin inkomst till att skaffa sig dessa drycker, att de själva bli ruinerade till både kropp och själ och att familjen får leva i bekymmer och lida nöd och kanske sakna det nödvändigaste för livets behov, då anser jag, att det är min oavvisliga plikt och skyldighet att göra allt vad jag förmår för att förhindra missbruk av rusdrycker, och om detta icke är möjligt på annat sätt, söka avskaffa dem. Det är även statens plikt och skyldighet att se till, att dess medborgare icke skada sig själva eller andra statens medborgare genom missbruk av rusdryckerna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till min reservation.

Med herr Jonsson i Hökhult förenade sig herrar *Gabrielsson*, *Nilsson* i Linnås, *Johanson* i Huskvarna, *Räf* och *Eurén*.

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handelns ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns crü-
nande.
(Forts.)

Herr Sävström: Herr talman, mina herrar! Under den gångna vintern ha vi tydligen iakttagit, hurusom vissa inflytelserika personer med stöd av den antinykteristiska pressen försökt stämma folkmeningen emot nykterhetsrörelsen i allmänhet och framför allt mot restriktiva åtgärder. Och det ser också ut, som om denna agitation åtminstone delvis lyckats — här i Stockholm ha ju de senaste stadsfullmäktigevalen betecknats såsom en »punschens seger». När jag nu ser de reservationer, som äro bifogade detta utlåtande, förstår jag, att motståndet fortfarande är starkt, och även om man på den andra sidan begriper, att det icke går an att hur länge som helst säga blankt nej, är det dock tydligen meningen, att det på detta område skall reformeras långsamt.

I de motioner, som i år framfört det förslag, som regeringen i fjol framlade, hänvisa motionärerna till departementschefens uttalande om det i propositionen i fjol framlagda förslaget, att därest detsamma upphöjdes till lag, det icke skulle åstadkomma mindre nykterhetseffekt än med nykterhetskommitténs förslag skulle kunna vinnas, utan säkrare och mera bestående skulle verka till folknykterhetens fromma. Men när vi i fjol hade tillfälle att välja mellan detta förslag och nykterhetskommitténs, röstade vi för det senare, trots att de hörda myndigheterna så gott som enhälligt avstyrkt detsamma. Det är denna situation, som herr von Hofsten finner vara underlig. Men jag vill säga herr von Hofsten och hans medmotionärer, att vi kämpa för det lokala vetot, icke för dess egen skull, utan därför att vi anse, att denna reform är principiellt berättigad.

De skadliga följder, som förorsakas av de rusgivande dryckerna, erkänna vi alla, och vi måste alla hjälpas åt att bära dessa skadliga följder, är det då icke rätt, att befolkningen själf får avgöra, huruvida en sådan hantering skall få förekomma eller ej.

Nu kräva herr von Hofsten och hans meningsfränder respekt för sin åsikt, då de säga, att de i det lokala vetot icke kunna se det huvudsakliga botemedlet mot det onda, som vi här alla vilja bekämpa. Men det är icke detta, som det här är fråga om. Valet står icke mellan ett naket lokalt veto å ena sidan och en reformerad försäljningsreform å den andra utan valet står emellan lokalt veto med en genomgripande försäljningslagstiftning, sådan som utskottet föreslagit, och den försäljningsreform, som herr von Hofsten förordar. För övrigt ha nog herr von Hofsten och vi andra helt olika syftsmål i denna fråga. Han syftar till att nå det mål, som han anser vara det eftersträvansvärda, nämligen att förhindra missbruk av starka drycker, att söka avstånga dem, som icke kunna bruka denna vara måttligt. Vi andra däremot syfta att komma till en verklig lösning av nykterhetsfrågan. Vi vilja efterhand söka torrlägga område efter område och snarast möjligt skapa ett helnyktert folk.

Nu är det visserligen sant, att man genom restriktioner kan till en viss grad förhindra dylikt missbruk, men frågan gäller väl icke blott, om alkoholisterna skola få fortsätta att dricka eller ej,

utan här gäller det väl att verksamt söka minska förbrukningen av sprit och maltdrycker, och av vilken betydelse måste det icke vara för de unga att växa upp i ett samhälle, som är torrlagt från sprit! Vilja vi på allvar pressa ned förbrukningen av dessa drycker, ha vi att vända oss icke endast mot det tillfälliga ruset och emot dem, som icke kunna bruka varan måttligt, utan vi måste också vända oss mot det dagliga bruket. Genom det lokala vetot och den nu föreslagna försäljningsreformen tro vi, att det skall bliva möjligt att kunna torrlägga icke blott de flesta kommuner ute på landsbygden, utan även flertalet av de mindre städerna, där nykterhetsrörelsen slagit igenom.

Hela landets befolkning avvaktar med stor spänning det beslut, som riksdagen i dag kommer att fatta. Naturligtvis äro meningarna delade ute i landet likaväl som här i riksdagen, men man kan dock utan överdrift säga, att flertalet av befolkningen kräver effektiva lagstiftningsåtgärder i detta fall, man kräver, att riksdagen denna gång tar ett verkligt steg framåt.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Då frågan om lokalt veto först kom på dagordningen, var jag synnerligen intresserad av den frågan. Jag ansåg för min del, att åtgärder, och kraftiga åtgärder, måste vidtagas för att motarbeta rusdrycksmissbruket, och jag ansåg, att det var de bredare lagren, som i detta fall gjorde den största insatsen, men att de icke hade så mycket att säga i kommunalt hänseende, att de härvidlag kunde göra sin vilja effektivt gällande.

Emellertid ha efter den tiden mycket förändrade förhållanden i flera hänseenden inträtt. För det första har, såsom vi veta, den kommunala rösträttsreformen genomförts. Denna har stäckt fätalsväldet och givit åt de skilda samhällsklasserna ett större inflytande på de kommunala ärendena. Vidare är det även en annan sak, som tillkommit. Förut hade kommunerna ett ganska stort ekonomiskt intresse av sprithantering, och med eller utan rätt ansåg man, att de skattdragande, och särskilt de större skattdragande, icke voro så särskilt benägna för att minska spritkonsumtionen. Men nu har det ekonomiska intresset för kommunerna i detta fall bortfallit, och sålunda finnes icke längre den anledning att motsätta sig reformer på detta område. Man kan ju också iakttaga, att nykterhetssträvandena på senare tid fått en allt mer och mer allmän tillslutning.

Förslag ha också framkommit från skilda håll och man har tänkt sig olika vägar för att främja nykterhetssaken. En hel del restriktioner ha även under ärens lopp kommit till stånd. Man har tänkt sig olika system för att främja nykterhetsverksamheten, och dessa system ha även blivit igångsatta och tillämpade på olika ställen. Resultatet därav har man ännu icke sett. Man bör väl besinna, att de överdrifter och missförstånd, som i detta fall ha uppstått, äro helt naturliga och man får väl hoppas att man så småningom skall kunna få fram något lämpligt system, som

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

kan antagas för hela riket. Vårt strävande härvidlag bör efter mitt förmenande gå ut på att stävja missbruket, men att i alla fall icke på samma gång lägga för mycket band på den personliga friheten.

I fjol avlämnades här i riksdagen en kungl. proposition, som just hade detta syftemål, och jag tror, att man kan säga, att det i denna proposition framställda förslaget visade på samma gång moderation och effektivitet. Det framhölls ju från långt avancerat nykterhetshåll, såsom jag vill minnas, att detta förslag var längre gående än något regeringsförslag i något annat land, och att ett antagande av detsamma skulle ha fört nykterhetsfrågan långt framåt. Jag röstade även i fjol för detta förslag, fastän det var vissa detaljer i detsamma, som icke tilltalade mig, särskilt den långa övergångstiden. Samma uppfattning, som jag hade i fjol, har jag även i år, och jag kommer därför att för min del avgiva min röst till förmån för den reservation, som blivit framlagd av herr von Hofsten m. fl.

Herr Jesperson: Herr talman, mina herrar! Då jag är reservant i denna fråga, så torde jag vara berättigad att få yttra några ord och angiva skälen, varför jag här ställt mig såsom reservant.

Nykterhetsfrågan betraktas ju helt olika utav olika personer, de s. k. nykterhetsvännerna och oss andra, som jag vågar påstå äro lika intresserade av folknykterheten, men skillnaden ligger däri, att den ena parten vill åstadkomma folknykterheten genom tvång och den andra parten vill åstadkomma densamma genom övertygelse. Jag tror, att den nykterhet, som åstadkommes genom tvång, icke har mycket värde. Jag har uttalat detta vid flera tillfällen, och jag håller på det fortfarande, och det är ganska eget att finna att de så kallade nykterhetsvännerna, och nykterhetskommittén betrakta svenska folket såsom ett försupet folk, och det tycker jag ändå är väl ganska oberättigat, ty enligt mitt förmenande står det svenska folket framom de flesta andra i folknykterhet. Jag tror icke, att man vinner just mycket genom att på tvångsväg söka åstadkomma nykterhet, utan jag tror det blir en mycket bättre anda i nykterhetshänseende, om man genomför denna genom att övertyga folket om det nödiga och nyttiga i densamma. Därför har jag också gärna velat vara med på restriktioner för att hindra missbruk, men däremot har jag icke velat vara med om att på tvångsväg hindra bruket, då det sker på ett förståndigt sätt.

De huvudsakliga skälen, varför jag ej kunnat gå med på utskottsmajoritetens förslag, äro följande. För det första har jag ej kunnat vara med om införande av det s. k. lokala vetot, d. v. s. att införa en ny kommunal röstgrund vid behandlingen av förslag om utminuterung eller utskänkning av alkoholhaltiga drycker. Sveriges landsbygd är ju till större delen torrlagd redan nu, och många städer ha också blivit torrlagda på senare tiden, och det

är ju huvudsakligen, kan man säga, i Skåne, som det finnes utskänkning eller utminuterung ute på landsbygden. Vad visar detta? Jo, det visar, hur svårt det är att genomföra s. k. lokalt veto, d. v. s. att i alltför hög grad torrlägga platser inom ett visst begränsat område, medan i andra närliggande områden några dylika restriktioner icke äro tillfinnandes. Därvidlag spelar naturligtvis mycket in, att Skåne har Danmark i så nära grannskap. Det är tämligen säkert, att om det bleve spritförbud i Skåne, så skulle det bli en alldeles ofantlig trafik på Danmark för att anskaffa dessa varor hos dem som ha begär därefter, och ävenledes kan man ju med bestämdhet våga påstå, att om man alltför strängt tillämpar restriktionerna, blir det också så, att de, som ha begär efter spritdrycker, komma att använda surrogat och sådana av det slag, som äro mycket skadligare, än vad spritdrycker äro. Om man nu genom dessa restriktioner, som man under senare tider hållit på med att införa, när därhän, att man i mycket hög grad begränsar tillgången på spritdrycker för dem, som missbruka desamma, då bör väl detta också vara en bättre väg än att genom totalförbud tvinga dem att använda denaturerad sprit och mera sådant.

En annan orsak, varför jag icke har velat vara med på utskottets förslag är, att man också velat lägga ölhandeln under bolagen. Jag anser detta vara en olägenhet, därför att jag betraktar ölet, särskilt det lättare ölet eller det öl, som icke är starkare än vårt nuvarande pilsnerdricka, som en nyttig måltidsdryck för dem, som önska använda något sådant. Om man ovillkorligen skall ha även ölet under bolagen, så finnes ingen möjlighet, åtminstone ute på landsbygden, att erhålla ett friskt öl, ty även pilsnerdrickat, fastän det är något mera hållbart än t. ex. den maltdryck, som man vill tillåta enligt nykterhetskommitténs och även enligt utskottets förslag, nämligen av $2\frac{1}{4}$ % alkoholhalt, är dock icke så pass hållbart, att man kan ta hem detta dricka i någon större mängd och använda det så småningom under en längre tid, utan det måste tagas hem färskt och om man icke får rekvirera desamma, varifrån det brygges, ligger fara i att bolaget haft drickat lagrat något, så att om man sedan själv skall förvara det en tid, blir det obrukbart, när man på sistone skall använda det. Därför anser jag, att ölhandeln icke borde ligga under bolagen och att det borde vara tillåtet att brygga och försälja, d. v. s. distribuera en öldryck, som håller samma alkoholhalt, som vårt nuvarande pilsnerdricka. Om man ville gå med härpå, är det alldeles visst, att vi snart skulle komma ifrån vanan att begagna de starkare ölsorterna och att allmänheten skulle vänja sig vid denna, enligt mitt förmenande, alldeles oskadliga dryck.

Vidare anser jag också, att rätten till transportkort borde vara obligatorisk, d. v. s. att det icke skulle bero på en bolagsstyrelse, huruvida oförvitliga personer kunde erhålla transportkort eller ej, utan att det endast skulle vara förbjudet för dem, som missbruka alkoholhaltiga drycker, att erhålla sådana kort.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handelns ord-
nande.
(Forts.)

Huvudsakligen av dessa skäl har jag icke kunnat vara med om utskottets förslag, utan här avgivit en reservation. Men då jag anser, att denna reservation icke har någon utsikt att kunna vinna majoritet här i kammaren, så har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Thore instämde häruti.

Herr Eurén: Herr talman! Då jag i frågan om ölservering väckt en motion i kammaren, vilken motion kommit att bliva inblandad i föreliggande förslag om en ny rusdryckslagstiftning, ehuru densamma avser en ändring i nuvarande lagstiftning, så skall jag be att få säga några ord.

Denna min motion gäller, såsom herrarna sett, ett missförhållande rörande ölserveringen på våra gästgivargårdar, och vi, som bo ute på landsbygden, känna väl till detta missförhållande. Våra gästgivargårdar äro i många fall ruskiga ölkrogar, där personer få tillfredsställa sitt begär efter öl och få dricka sig druckna. Motionen avser, som sagt, att stävja detta missförhållande.

Men motionen avser därjämte att kunna bringa reda i de rättsbegrepp, som för närvarande göra sig gällande vid avdömandet av hithörande frågor, när det kommer till rättegång. Det är åtskilliga rätter, som anse, att såsom *resande* äro att betrakta de personer, som bo utanför den socken, där gästgivargården är belägen; andra rätter åter anse, att därmed menas personer, som bo utom ett visst område. Så t. ex. har jag hört, att somliga anse 3 kilometer såsom det vederbörliga avståndet, medan andra åter höjt det till 5 kilometer; återigen är det andra, som anse, att denna bestämmelse rörande resande har avseende på sådana personer, som icke bo i den by, där gästgivargården ligger. Det är alltså en mycket olika uppfattning, som härvidlag gör sig gällande, och allmänna åklagaren har naturligtvis ingen ledning vid bedömande av när han skall åtala sådana här fall. Det skulle därför vara mycket bra, om man här kunde få en bestämmelse, som gällde överallt, så att det bleve likhet över hela landet. Ifrån dessa synpunkter har jag ansett, att det skulle vara mycket lämpligt, om vi kunde få sådan bestämmelse, som i motionen föreslås.

Nu har utskottet naturligtvis ansett, att om de ifrågavarande nya lagstadgandena här kunna bliva antagna, vinnes på samma gång även vad jag med min motion åsyftat, och detta har jag naturligtvis ingenting att invända emot; men jag måste dock beklaga, att under tiden till dess att riksdagen kan bliva enig om den nya lagen i detta avseende, komma berörda missförhållanden på våra gästgivargårdar att fortfarande florera, vilket överhuvudtaget verkligen är mycket sorgligt; det är här fråga om verkliga oordningar och missförhållanden, som vi ha ute på landsbygden, och om vi kunde få bort dem, skulle vi, som bo där, vara mycket tacksamma.

Jag har naturligtvis under nuvarande förhållanden ingenting

annat att göra än att inskränka mig till ett beklagande av att ställningen är sådan, som den är, och jag hade, som sagt, önskat, att utskottet, i stället för att avstyrka motionen, kunnat eventuellt tillstyrka densamma, för den händelse ingen enighet eller sammanjämkning nu vinnes här i riksdagen rörande den nya lagstiftningen i ämnet.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

(Forts.)

Herr talman, jag har intet yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på avslag å utskottets förslag i vad det avsåge berörda paragraf; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i förstnämnda proposition.

Övriga delar av IV kap.

Godkändes.

För 1 § hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1 §.

I denna förordning förstås

med spritdrycker: brännvin och andra alkoholhaltiga drycker, som hålla mer än 22 volymprocent alkohol, ävensom sprit och absolut alkohol;

med vin: alla alkoholhaltiga drycker, vilka ej äro tillagade av malt och som hålla mer än $2\frac{1}{4}$, men ej mer än 22 volymprocent alkohol; och

med öl: alla alkoholhaltiga maldrycker, med undantag av sådana, som enligt kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker äro att hänföra till svagdricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning rusdrycker.

1 § i det av herrar Nilsson i Bonarp och von Hofsten reservationsvis framlagda motsvarande författningsförslaget lydte sålunda:

1 §.

I denna förordning förstås

med spritdrycker: brännvin och andra drycker, som hålla mer än 25 volymprocent alkohol, ävensom sprit samt, oberoende av alkoholhalten, punsch och likör;

med vin: alla av malt ej tillagade drycker, som ej äro hänförliga till spritdrycker och vilka hålla mer än 3,6 volymprocent alkohol; och

med öl: alla maldrycker, som innehålla alkohol, med undantag av sådana, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker äro att hänföra till svagdricka eller lagrat dricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning alkoholhaltiga drycker.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Sedan paragrafen föredragits, anförde

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag å utskottets förslag till § 1 och i stället bifall till § 1 i det av mig och herr von Hofsten i reservationen framställda förslaget.

Herr Karlsson i Fjäl: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande avseende.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner å de därunder gjorda yrkandena; och godkände kammaren paragrafen med den av utskottet föreslagna lydelsen.

Återstoden av I kap.; II, III och V kap.

Godkändes.

VI kap.

84—87 §§.

Godkändes.

88 § skulle enligt utskottets förslag hava denna avfattning:

88 §.

1. Utminutering av rusdrycker må äga rum endast sökendagar under högst åtta timmar, dock ej före klockan 9 förmiddagen eller efter klockan 6 eftermiddagen.

2. Utskänkning av spritdrycker må begynna tidigast klockan 12 middagen samt utskänkning av vin och öl tidigast klockan 9 förmiddagen; och må utskänkningen ej fortfara längre än till klockan 10 eftermiddagen.

Utskänkning av rusdrycker, som äger rum å sön- och helgdagar eller å andra dagar före klockan 3 eftermiddagen, vare tillåten endast vid måltider åt spisande gäster.

Under högmässogudstjänst vare all utskänkning förbjuden.

3. Där särskilda omständigheter anses föranleda behov av att tiden för utskänkning avslutande bestämmes senare än till klockan 10 eftermiddagen eller att utskänkning av rusdrycker annorledes än vid måltid åt spisande gäster äger rum under sön- och helgdagar med början efter klockan 3 eftermiddagen äger Konungens befallningshavande efter framställning i stad av stadsfullmäktige och på landet av kommunalstämma samt efter magistrats eller kommunalnämnds hörande därom förordna.

Uti avgiven reservation hade herrar *Ollas A. Ericsson, Oscar Eklund, Kåltman* och *Karlsson* i Fjäl yrkat, att tredje momentet skulle erhålla följande lydelse:

3. Där särskilda omständigheter — — — — — under sön- och heldagar med början efter kl. 7 e. m. äger Konungens befallningshavande — — — — — därom förordna.

*Ang. brännvins- samt vin- och öl-handels ordnande.
(Fortis.)*

Sedan paragrafen föredragits, yttrade

Herr Karlsson i Fjäl: Herr talman! Vid denna paragraf har reservation avgivits av herrar Ollas Ericsson och Oskar Ek-lund i första kammaren samt herr Källman och mig från denna kammare. Vi ha där yrkat, att siffran 3, måtte ändras till 7, så att 3 mom. av ifrågavarande paragraf skulle komma att lyda: »Där särskilda omständigheter — — — — — under sön- och helgdagar med början efter klockan 7 e. m. äger — — — — — Konungens befallningshavande därom förordna.»

Jag ber att få yrka bifall till denna vår reservation.

Herr Rune: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner på dels godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, dels ock godkännande av samma förslag med den ändring däri, som innefattades i den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. vid paragrafen avgivna reservationen, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

89—94 §§; *överskriften till VI kap.; VII och VIII kap.*

Godkändes.

IX kap.

128 och 129 §§.

Godkändes.

Utskottet hade föreslagit, att 130 § skulle lyda sålunda:

130 §.

Den, som efter överlåtelse enligt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin idkar utminuterung av rusdrycker, och den, som jämlikt 13 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl idkar utminuterung av vin, som ej är förenad med handel med andra varor än spritdrycker, må, om han före den 1 januari 1917 hos kontrollstyrelsen därom gör anmälan, under en tid av fem år efter sistnämnda dag utan särskilt tillstånd fortsätta försäljningen ifråga, dock blott i den ordning, som i II kapitlet föreskrives för partihandlare. Det åligger kontrollstyrelsen att på nu avsedd försäljningsidkares framställning meddela nödiga före-

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

skrifter för att underlätta försäljningen av det lager av ifrågavarande drycker, som han vid tiden för förordningens trädande i kraft innehar.

I fråga om denna paragraf hade reservation avgivits av herrar *Ollas A. Ericsson, Oskar Eklund, Palmstierna, Christierson, Sandler, Källman* och *Karlsson* i Fjäl, vilka yrkat att paragrafen skulle få följande lydelse:

Den som — — — — under en tid av *tre år* — — — — innehar.

Efter föredragning av paragrafen erhöles ordet av

Herr *Karlsson* i Fjäl som anförde: Även vid denna paragraf har en reservation avgivits av samma ledamöter, som reserverat sig i fråga om § 88, med den skillnaden likväl, att denna reservation samlat ytterligare några ledamöter från denna kammare. Vi ha i denna reservation föreslagit, att den övergångstid, varom i denna paragraf är fråga, måtte bestämmas till tre år i stället för, som utskottet förordnat, fem år.

Jag skall be att få yrka bifall till denna vår reservation.

Härpå yttrade

Herr *Rune*: Jag skall för min del be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del. Det är väl rimligt, att här ifrågavarande näringsidkare beredas tillfälle att under en viss övergångstid kunna avveckla sina affärer, och jag tror, att en tid av fem år varunder dessa affärsmän skulle kunna försälja sina lager och avveckla sina affärer, icke är för högt tilltagen. Jag skall därför, som sagt, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Källman*: Jag vill endast gentemot herr *Rune* säga, att om dessa vinhandlare få tre år på sig efter förordningens ikraftträdande för avvecklandet av sina affärer, kan detta icke anses vara för kort tid. För det första träder ju förordningen icke i kraft förrän den 1 januari 1917, och de skulle sedan därefter ha tre år på sig. Nykterhetskommittén har ju ansett att en övergångstid av tre år vore lämplig, och andra kammaren biföll för sin del förra året ett då reservationsvis framkommet förslag, som innefattade just en dylik övergångstid.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner å de under överläggningen gjorda yrkandena, biföll kammaren den av herr *Ollas A. Ericsson* m. fl. vid paragrafen fogade reservationen.

131 §; överskriften till IX kap.; förordningens rubrik.

Godkändes.

Övriga av utskottet framlagda författningsförslag.

Godkändes.

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

Utskottets hemställan i punkten 1) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslagen.

Punkten 2).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3).

I sin allmänna motivering hade utskottet på sidan 12 i det tryckta betänkandet gjort följande uttalande:

»Beträffande ersättningsfrågan, rörande vilken herr Eriksson i Grängesberg i motionen II: 108 och herr von Hofsten m. fl. i motionen II: 109 i delvis olika syften föreslagit riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, får utskottet anföra följande.

Med den utformning, som utskottet givit åt förslaget om förordning angående försäljning av rusdrycker, föreligger skäl att antaga, att ersättningsanspråk komma att resas vid genomförandet av denna förordning. Kungl. Maj:t och riksdagen hava också förutsett sådana framtida anspråk och i främsta rummet för att möta dem bildat statsverkets fond av rusdrycksmedel. Det hade givetvis varit önskvärt, att utskottet nu kunnat förelägga riksdagen förslag till lösande av ersättningsfrågan, men de utredningar, som härför erfordras, äro av den natur, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta om deras verkställande. Utskottet vill därför uttala den förvisningen, att därest det förslag till förordning om försäljning av rusdrycker, som utskottet med detta betänkande framlägger, varder gällande lag, Kungl. Maj:t kommer att låta verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning bör utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Palmstierna, Christiernson, Sandler, Källman* och *Karlsson* i Fjäl, vilka ansett, att i stället för dessa båda stycken bort insättas ett stycke av följande lydelse:

»Beträffande ersättningsfrågan ansluter sig utskottet till den av en reservant inom nykterhetskommittén framförda uppfattningen, att tillräckliga skäl icke föreligga, som i övrigt motivera ersättning vid genomförande av en ur samhällssynpunkt nödvändig reglering av rusdryckshanteringen.»

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Som herr talmannen och kammaren behagade finna, har min motion nr 108

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

blivit avstyrkt. I denna motion har jag yrkat, att vissa arbetare skulle få understöd om lagen går igenom. Då jag antager, att de flesta av kammarens ledamöter ha glömt bort min hemställan, så tager jag mig friheten läsa upp klämman. Jag föreslår: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning och framläggande för nästkommande riksdag av förslag till åtgärder i syfte att genom det allmännas kraftiga medverkan annat lämpligt arbete må vid inträffad arbetslöshet, förorsakad av den antagna försäljningsförordningen, skyndsamt beredas de arbetare, som äro anställda vid skattepliktiga bryggerier och hos vinhandlare, samt att dessa, till dess arbete kunnat erhållas, må erhålla nödigt understöd ur statsverkets fond av rusedrycksmedel.»

Som herrarna torde finna har det icke i motionen yrkats någon som helst ersättning åt arbetare för mistad plats, utan den är helt enkelt begäran om understöd så att de icke böra komma på bar backe, att de icke böra svälta under den första tiden, utan att man bör skaffa dem arbete och att man, till dess de fatt sådant bör lämna dem något understöd.

Jag vill icke vidare utveckla motionens syfte, då den torde stå klar för alla, utan jag ber endast, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna se av motiveringen å betänkandets sid. 12 har utskottet icke kunnat undgå att komma in på frågan om krav på understöd åt dem, som bliva lidande vid övergången, när denna nya förordning skall träda i kraft. Jag tillåter mig läsa upp vad utskottet säger. Det heter i betänkandet: »Med den utförning, som utskottet givit åt förslaget om förordning angående försäljning av rusedrycker, föreligger skäl att antaga, att ersättningsanspråk komma att resas vid genomförandet av denna förordning. Kungl. Maj:t och riksdagen hava också förutsett sådana framtida anspråk och i främsta rummet för att möta dem bildat statsverkets fond av rusedrycksmedel. Det hade givetvis varit önskvärt, att utskottet nu kunnat förelägga riksdagen förslag till lösande av ersättningsfrågan, men de utredningar, som härför erfordras, äro av den natur, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta om deras verkställande. Utskottet vill därför uttala den förvissningen, att därest det förslag till förordning om försäljning av rusedrycker som utskottet med detta betänkande framlägger, varder gällande lag, Kungl. Maj:t kommer att lata verkställa utredning av frågan i vad mån ersättning bör utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag vartill utredningen kan föranleda.»

Som herrarna höra, så är här ersättningsfrågan upptagen i hela dess vidd. Det är icke fråga om särskild ersättning till den ena eller den andra, utan hela ersättningsfrågan har av utskottet på detta sätt behandlats. Jag föreställer mig, att kammaren torde finna, att detta uttalande är skrivet så varsamt, att det icke kan

medföra några konsekvenser, som icke kunna anses avsedda eller lämpliga.

Jag tager mig därför friheten, herr talman, då jag anser lämpligt, att man i detta fall icke tänker särskilt på ersättning åt somliga personer, utan att man skall försöka göra rättvisa åt alla håll, då det gäller att genomföra en så genomgripande lagstiftning, att yrka avslag på herr Bernhard Erikssons motion.

Ang. brännvins- samt vin- och öl-handels ordnande.

(Forts.)

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag skall bara be att få påpeka, att vad jag i denna motion utvecklar är icke frågan om direkt ersättning till arbetarna, en sådan ersättning, som man talar om i allmänhet, d. v. s. ersättning för mistad arbetsplats eller ersättning för kapitalförlust. Jag har endast hemställt, att arbetslöshetsunderstöd skall utgå, till dess annat arbete kan erhållas. Det är principen i min motion. Vad själva ersättningsfrågan i dess helhet angår, är jag av en annan mening än den siste ärade talaren. Jag kan icke för min del finna, att vad utskottet uttalar är ett lämpligt svar på den fråga jag framställt. Jag kan sålunda icke finna annat, än att kammaren mycket väl kan bifalla motionen.

Herr Sandler: Herr talman! Jag ber att beträffande motionen 108 få instämma i vad herr Eriksson i Grängesberg anfört. Jag kan icke på något sätt finna, att vad herr Rune här anfört och vad bevillningsutskottet anfört kan vederlägga vad i motionen uttalats. Det är dock alldeles uppenbart, att om man hos Kungl. Maj:t framställer begäran om framläggande av förslag till åtgärder rörande den arbetslöshet, som kan uppkomma till följd av ett bifall till detta förslag, så är detta något helt annat än att väcka förslag i den stora allmänna ersättningsfrågan. Jag kan icke se annat, än att, oberoende av huru Kungl. Maj:t ställer sig till denna senare fråga, bör man kunna bifalla den framställning, som föreligger i denna motion. Då andra kammaren i fjor beslöt i frågan, tror jag, det förelåg något missförstånd rörande läggningen av denna sak, och därför har jag för mitt vidkommande velat söka skingra detta missförstånd.

Jag har emellertid begärt ordet icke för denna sak, utan för att yrka bifall till den reservation, som finnes fogad sist till detta utskottsbetänkande, en reservation, som gäller motiveringen, just den motivering, som herr Rune tidigare var inne på och som avser den allmänna ersättningsfrågan. Jag ber få erinra, att andra kammaren i fjor biföll samma reservation, som nu föreligger, avgiven av herr Palmstierna m. fl. Jag kan icke föreställa mig annat, än att andra kammaren i år står kvar på samma ståndpunkt som då. Jag kan icke se, att den omständigheten, att man iakttar ett mera skärpt motstånd mot en mera effektiv nykterhetsreform, skulle kunna motivera, att större eftergifter skulle i år vara påkallade än i fjor.

Det föreligger emellertid en formell otydlighet i reservationen

Ang. bränn-
vins- samt
vin- och öl-
handels ord-
nande.
(Forts.)

på grund av utskottsbetänkandets uppställning. Det står nämligen: »Beträffande ersättningsfrågan ansluter sig utskottet till den av en reservant inom nykterhetskommittén framförda uppfattningen, att tillräckliga skäl icke föreligga, som i övrigt motivera ersättning vid genomförande av en ur samhällssynpunkt nödvändig reglering av rusdryckshanteringen.» Dessa ord »i övrigt» komma, då de insätts i sitt sammanhang i utskottsbetänkandet, såsom reservanterna föreslagit, att väcka någon otydlighet, och därför tillåter jag mig föreslå den ändringen, att orden »i övrigt» måtte utgå och i stället införas »utöver vad utskottet föreslagit i punkt 2 av sin hemställan», vilket i själva verket är det, som åsyftas med orden »i övrigt».

Herr talman, jag ber alltså att få yrka bifall till den reservation, som i fråga om motiveringen är avgiven av herr Palmstierna m. fl., med den förändring av motiveringen, som jag här tillåtit mig framställa.

I detta anförande instämde herr *Källman*.

Herr Rune: Herr talman! Jag kan för min del icke finna, att det är befogat att i fråga om motiveringen taga avstånd från det utskottets yttrande, som jag nyligen läste upp. Som jag antydde, var det skrivet med sådan försiktighet, att jag finner det obehövt att här vidare resonera om den saken.

Då jag, herr talman, finner yttrandet vara i överensstämmelse med billighet och rättvisa ber jag få föreslå, att denna punkt i motiveringen bibehålles, sådan den är. Jag yrkar således bestämt, att motiveringen godkännes oförändrad.

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr talmannen till en början givna proposition beträffande de i förevarande punkt först omförmälda tre motionerna blev utskottets hemställan i fråga om berörda motioner av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen i avseende å herr Erikssons i Grängesberg i punkten omförmälda motion nr 108 propositioner på dels bifall till utskottets hemställan i denna del, dels ock bifall till ifrågavarande motion; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Slutligen gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner först på godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till det av herr Sandler i avseende härå under överläggningen gjorda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren i fråga om motiveringen till bevill-

ningsutskottets förslag i dess förevarande betänkande nr 28 bifaller det av herr Sandler under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren godkänt utskottets motivering i motsvarande delar.

Omröstningen utföll med 105 ja mot 89 nej, vadan kammaren bifallit det av herr Sandler under överläggningen gjorda yrkandet i avseende å motiveringen.

§ 12.

Herr *Rydén* i Malmö avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 198, angående upptagandet i 1916 års riksstat av medel från statsverkets kassafond.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 255, blev på begäran omedelbart remitterad till bevillningsutskottet.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,59 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem

Per Cronvall.

Rättelse.

I protokollet nr 63, sid. 77 rad. 7—9 nedifrån

står: Våra myrmarker skulle kunna frånvinnas oerhörda värden. Enligt beräkning får minst 35 miljoner kubikmeter trä om året ruttna bort, och dock är det träet, som skall etc.

läs: Våra myrmarker skulle kunna frånvinnas oerhörda värden, enligt beräkning minst 35 miljoner kubikmeter trä om året, därest de bleve utdikade, och dock är det träet, som skall etc.